

A szociális szolgáltatástervezés gyakorlata

Zárótanulmány

Készítette: Erdélyi Tamás, Mészáros Zoltán

Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet

TÁMOP 5.4.1.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
1.1. Előzmények.....	3
2. A kutatássorozatban alkalmazott módszerek	7
2.1. A dokumentumelemzésről bővebben	8
2.1.1. A Dokumentumelemzés módszertana	8
2.2. Az FSZH Felmérőlapokról bővebben	9
2.3. Az online kutatásról bővebben	10
2.4. Az indikátorok meghatározásának alapja.....	10
2.5. Az Sztk-k elemzéséhez használt indikátorok elméleti háttere	11
3. A koncepciók részletes elemzése az indikátorok alapján	14
3.1 A kérdőív kitöltők alap adatai	14
3.2 A koncepció elkészítésének informatikai és információs háttere	18
3.3 A szolgáltatástervezés felülvizsgálata	22
3.4 A szolgáltatástervezési koncepciók módosításának okai	32
3.5 Fejlesztési lehetőségek három dimenzió mentén	36
3.6 Szociális szolgáltatások.....	41
3.7 Reagálás valós igényekre	46
3.8 A feladatellátás módja	47
3.9 Ellátási kötelezettség teljesítése	50
3.10 Együttműködés önkormányzatokkal, szolgáltatókkal, egyéb szervezetekkel.....	52
3.11 Szociodemográfiai adatok	56
3.12 Igényfelmérés	58
3.13 Humánerőforrás alakulása.....	63
3.14 Szociális és gazdasági/infrastrukturális térkép.....	65
3.15 Források, költségek megjelölése és hiányok feltüntetése - forrástérkép megléte, vagy hiánya	66
3.16 Innovativitás	67
3.17 Speciális ellátotti csoportokhoz igazodó speciális szolgáltatások indokoltsága	69
3.18 Pályázati aktivitás.....	71
4. Javaslatcsomagok	72
5. Az önkormányzatok szolgáltatástervezését elősegítő ismeretek.....	79
5.1. Módszertani segédlet - szükségletfelmérés	79
5.1.1. A szükségletfelmérés jelentősége	79
5.1.2. A szükségletfelmérés struktúrája	80
5.1.2. Milyen módszereket érdemes használni.....	82
5.2. A szükségletfelmérés során felhasználható információforrások, adattárak	83
5.3. Sztk. váz	91
Ebben a fejezetben egy „virtuális” koncepció vázat mutatunk be, amelyet „felöltöztetve” egy áttekinthető, használható dokumentum áll majd a készítők rendelkezésére. Így lerövidíthető a felülvizsgálatokra fordított idő, és nem utolsó sorban egységes minőségű koncepciók készülhetnek országszerte.	91
6. Összegzés	100
7. Felhasznált irodalom	103

1. Bevezetés

A szociális szolgáltatásról alkotott törvény a rendszerváltást követően 1993-ban jelent meg. A törvény, majd annak módosításai közel tíz évig nem rendelkezett a különböző szolgáltatások tervezéséről. Ebben az időszakban stratégiai szintű tervezésről nem beszélhetünk. Az első lényegi változást a tv. 2001-es módosítása jelenti, amely a 2000 főt meghaladó települések és a megyék részére kötelezővé teszi a szolgáltatások tervezését, és ennek dokumentumban történő megjelenítését. A kistérségi fejlesztések erőteljes kormányzati támogatása a szociális szférát sem hagyta érintetlenül. Egyre nagyobb számban jöttek létre a többcélú kistérségi társulások, amelyek összességében jóval több mint 2000 főt meghaladó méretben nyújtottak szociális szolgáltatásokat. Ezt a fejlesztési irányvonalat követve került a törvényben rögzítésre a kistérségi társulások számára is kötelező tervezési előírás 2004-ben. Ebben az évben készült el az első hivatalos dokumentum, amelynek a fő feladata a tervezés támogatása volt. Hasonló dokumentum azóta sem készült, ugyanakkor a szolgáltatások köre jelentős változáson ment át, akár tartalmilag, akár a finanszírozást tekintve. A tervezést komplex módon támogató segédanyag elkészítése a mai napig várat magára.

A TÁMOP 5.4.1 kiemelt projekt 3. számú pillére a tervezés támogatását tűzte ki célul. A hatékony stratégiai tervezési segédlet elkészítése elképzelhetetlen a már elkészült dokumentumok tartalmának, a készítés során felhalmozódott tapasztalatoknak az elemzése nélkül. A zárótanulmány egyrészt, a tervezési dokumentumok készítése során összegyűjtött információkat elemzi ahhoz, hogy létre jöhessen egy minőségileg, és mennyiségileg is egységes dokumentum halmaz, amely támpontot jelent a szolgáltatások további működtetéséhez, az igényekre alapozott innovatív értékeket is tartalmazó szolgáltatások biztosításához. Másrészt a projekt során végzett on-line kutatás eredményeit és a konzorciumi partner korábbi kérdőíves felmérésének eredményeit dolgozza fel, és szintetizálja egységes anyaggá.

1.1. Előzmények

A Jogalkotó szándéka, olyan széles körben támogatott, társadalmilag elismert dokumentum elkészítése volt, amely szakszerű tervezési módszertant alkalmazva, bemutatja a szolgáltatások aktuális környezetét, és ebből kiindulva szemlélteti a jövőre vonatkozó fejlesztési terveket, elképzeléseket.

Az elkészített dokumentumok, mind a helyi, mind a kormányzati szociálpolitika fontos támaszai lehetnek és erősíthetik az ágazat egyébként gyenge érdekérvényesítő képességét. A szociális szolgáltatástervezési koncepciók (továbbiakban: sztk) szakmai áttekintése, mindezekig meglehetősen hiányos. Az első egész országra kiterjedő elemzésre a regionális szociális helyzetelemzések¹ készítésekor került sor. (Kapocs SZMI) Ekkor csak a megyék és megyei jogú városok anyagainak tartalmi és területi áttekintése történt meg, főként annak vizsgálata, hogy az intézményrendszer kiépültsége mennyire reflektál a kirekesztődés területi jellemzőire. Mivel a vizsgálat 2004-ben történt, a törvényi előírás ellenére sokan (főként a megyei jogú városok) még nem készítették el szolgáltatástervezési koncepciójukat, ez a felmérés nem tekinthető teljes körűnek. Az elkészült elemzések sem alkottak egy összegző munkát, hanem külön-külön a régiós helyzetelemzések egy-egy fejezetének részeként jelentek meg.

A tapasztalatok azt mutatták, hogy az esetek döntő többségében formálisan teljesítették a települések a feladatot, a koncepciók leginkább a jogszabályok által kötelezően előírt szolgáltatási hiányok pótlását tartalmazták, szinte függetlenül a valós helyi szükségletektől. Ez utóbbiak vonatkozásában viszonylag ritkán derült ki bármi is, elenyésző számban történt meg a helyi szükségletek statisztikai elemzéseken túlmutató – tehát szükségszerűen a konkrét célnak kevésbé megfelelő adatok – feltárása. A szolgáltatástervezési koncepciók kapcsán feltételezhetnénk (és nyilván a törvényalkotónak is lehetett ilyen helyi partnerségek erősítésére irányuló látens szándéka), hogy egy ilyen stratégiai fontosságú szakmai dokumentum a helyi releváns szereplők együttgondolkodása révén születik meg. Ez a gyakorlatban ritkán fordul elő, kisebb lélekszámú településeken tipikusan a jegyző, a nagyobb városok esetében a hivatal szakemberei készítik a koncepciókat, számos esetben kihagyva a tervezést megalapozó előkészítő munkákból a helyi szociális intézmények vezetőit. (Márkus Á, Wéber L Stratégiai tervezés és szükségletalapú tervezés, fejlesztés, módszertani támogatás rendszerének megerősítése központi, területi és helyi szinteken 2007)

A Regionális szintű szociális tervezési kapacitások megerősítése, állapot felmérés módszertani ajánlás című kutatás, minisztériumi megbízásból készült, és azt vizsgálta, hogy a regionális szintű szociális tervezés terén, a hazai gyakorlatnak melyek a legjellemzőbb sajátosságai, valamint a releváns területi szereplők hogyan ítélik meg a működő mechanizmusokat. A felmérés egyrészt kérdőíves formában történt, másrészt interjúk

¹ Antal Zsuzsanna (2005): Nyugat-Dunántúl régió szociális helyzetének elemzése Kapocs, 2005/19, Budapest; Arany Orsolya Virág (2005): Dél-Dunántúl régió szociális helyzetének elemzése Kapocs, 2005/18, Budapest; Goldmann Róbert (2005): Észak-Magyarország régió szociális helyzetének elemzése Kapocs, 2005/21, Budapest; Herpainé Márkus Ágnes (2005): Regionális szociálpolitikai helyzetelemzések. Kapocs, 2005/18; Seres Gyöngyi (2005): Dél - Alföld régió szociális helyzetének elemzése Kapocs, 2005/19, Budapest; Szabó Beáta (2005): Észak - Alföld régió szociális helyzetének elemzése Kapocs, 2005/18, Budapest

készültek a kiemelt szereplőkkel, és ezek tartalomelemzése került a kutatásba. (MTA RKK ATI Szolnoki Társadalomkutató Csoport Szoboszlai Zs, Jász K 2004.)

2007-ben az SZMI Területi Szociálpolitikai Főosztályának munkatársai által készített kutatás célja annak feltárása volt, hogy a jogszabályok által kötelezően előírt koncepcióalkotási feladataikat a főváros, a fővárosi kerületek, a megyei jogú városok és megyék milyen mértékben és milyen tartalomban, minőségben látják el, mennyiben felelnek meg a jogszabályi elvárásoknak.

2008-ban az SZMI a megyei önkormányzatok sztk. készítési gyakorlatát vizsgálta. SZTK formai és tartalmi szöveg elemzésén túl, szükség lenne valamiképpen megismerni azt a környezetet, azt a hátteret, amely létrejöttüket elősegítette, további felhasználásukat befolyásolja. Ehhez mindenekelőtt a koncepciók elkészítéséért felelős szakmai vezetők, és az elkészítésben résztvevők megkérdezését tette szükségessé. hét megye (Bács-Kiskun, Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Győr-Moson-Sopron, Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Zala) szociális területért (is) felelős középvezetőivel készített közel egy-másfél órás interjúk alapján készült. Az interjúk során igyekeztünk felmérni, koncepciók elkészítésének keretfeltételeit, motivációját hozadékait a terv elkészítésének folyamatát, a fejlesztési célokat.

A kutatás főbb megállapításai:

- A megyék, tekintettel szakmai feladataikra, kevésbé mérik fel a megye szociális helyzetét, sokkal inkább az általuk fenntartandó, bentlakásos intézmények helyzetére és fejlesztésére fókuszálnak. (Hiába hiányzik az alapellátás, kevésbé annak fejlesztésére, mint saját kötelező intézményeik fejlesztésére koncentrálnak.)
- A jelenlegi szolgáltatási kötelezettségi rendszerben az ilyen szolgáltatástervezési gyakorlat a drágábban fenntartható intézményrendszer fejlesztési szükségleteinek megfogalmazása irányába nyomja el a tervdokumentumokat is.
- A jogszabály által előírt kötelező tartalmi elemeken túl megjelenő megközelítések alkalmasabbak-e a szociális problémák átfogóbb megragadására, hatékonyabb megoldási módok kidolgozására, illetve ágazatközi, szektorközi működésmódok elősegítésére, költséghatékonyabb megoldások kidolgozására, amelyek így a sérülékeny társadalmi csoportok támogatására irányuló szolgáltatások és ellátások adekvátabb rendszerének kiépítéséhez járul hozzá.

A rendszerváltást követően a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló törvény viszonylag gyorsan, 1993-ban elkészült. A szolgáltatástervezési koncepciók készítésének formájáról, tartalmi kérdéseiről először a Szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló törvényt (Szt.) módosító 2001. évi LXXIX törvény rendelkezik.

A szociális szolgáltatás tervezési koncepció elkészítésének célja, hogy egységes dokumentumba foglalja a rászorulóknak részére biztosított szolgáltatási feladatokat, fejlesztési elképzeléseket.

A dokumentum egyúttal az egyéb területfejlesztéssel összefüggő programok részévé is válhat, a tervezett területi szociálpolitika révén. Ezek a tervezési dokumentumok, az önkormányzati és kormányzati politika fontos pillérei lehetnek.

A szolgáltatás tervezési koncepció elkészítésének szabályozása 2001-től került az Szt.-be. Az eredeti jogszabály szövegezése többször is módosult, ám lényegi változtatások az évek során sem történtek. A kistérségek közigazgatási szempontból történt megerősödése, mindössze a társulásokra vonatkozó szövegrész beemelését vontta maga után. Az egyes dokumentumok egymásra épülését a tv. szabályozza, de a rendszerből bármilyen okból kimaradó önkormányzatokat szankció nem fenyegeti. A kötelező felülvizsgálat időpontja meghatározott, de egyéb szakmai elvárások a törvényben nem kerültek részletezésre. Ugyancsak elmaradt a felülvizsgálatot elmulasztókkal szemben alkalmazható szankciók megfogalmazása.

1. táblázat: Az Sztk.-ra vonatkozó változások összefoglalása a törvény változásai szerint

<i>A 1993. évi III. törvény, Sztk.-t érintő módosításai időrendi sorrendben</i>	<i>Módosításra kerülő tartalmi elem</i>
2001. évi LXXIX törvény	Az Sztk.-k készítésének beemelése a törvénybe, keretek megalkotása
2003 évi IV. tv. 26. (1)	A Szociálpolitikai Tanács országos szerve került nevesítésre
2004 évi CXXXVI. tv.	A kötelezettek körének kiterjesztése a társulásokra
2005. évi CLXX tv. 36§	A kistérség összehangolt fejlesztése érdekében, kötelező illeszkedés a megyei koncepcióhoz
2006. évi CXVII. tv. 39§ (5)	A Szociális hatóság fogalom bevezetése a megyei, fővárosi közigazgatási hivatal helyett

A kötelezően megadandó elemek a legfontosabb statisztikai adatokra, igényfelmérésre, a biztosított szolgáltatások leírására és fejlesztésének ütemezésére térnek ki. Az önkormányzatoknál megtörténik a demográfiai statisztikai adatok egybevetése és a szociális rászorultság vizsgálata. Ezen felül figyelembe kell venni, az ellátások által megcélzott csoportok egyedi jellemzőit, és az ehhez kapcsolódó szolgáltatások megszervezésének módját, szükségességét.

A leírás kötelező része a helyzetelemzés, amely az ellátási kötelezettség eredményességét is mérni szándékozik, viszont nem szankcionál abban az esetben, ha valamely területen hiányosság mutatkozna.

A finanszírozás kérdésével külön pont foglalkozik, és ugyanebben a pontban kerül említésre az együttműködés lehetősége. A finanszírozás részleteinek kidolgozása a tervezési dokumentum készítőit terheli, a tv. erre vonatkozóan, részletes iránymutatást nem tartalmaz. A tv. nem tesz közvetlen utalást arra vonatkozóan sem, hogy az együttműködés alatt szektoron belüli, vagy szektorok közötti, esetleg más jóléti szolgáltatásokhoz való kapcsolódást ért. Ennek megfelelően az Sztk. készítői alkotói szabadságára van bízva, hogy mely kapcsolati elemeket jeleníti meg a szolgáltatások megszervezése kapcsán. A többcélú kistérségi társulások esetén kicsit más a helyzet, mert ott az együttműködés szabályai rögzítettek, a résztvevő felek egyéni érdeke, a szabatos fogalmazás.

A törvény külön feladatokat ró a megyei, illetve a kerületi önkormányzatokra azzal, hogy a szakosított ellátásról, és a fenntartott intézményekről külön információkat kér. A megyei és fővárosi Sztk-k az állami fenntartók által működtetett intézmények fejlesztésének terveit, az intézmények aktuális jellemzőit is rögzítik a törvény rendelkezései szerint.

2. A kutatássorozatban alkalmazott módszerek

A TÁMOP 5.4.1 projekt III. pillére három kutatásra vállalkozott annak érdekében, hogy komplex módon körbejárhassa a vizsgálni kívánt problémát. A kutatássorozatot az Sztk-k dokumentumelemzésével kezdtük: ezt egy kvalitatív és kvantitatív tartalomelemzés ötvöztetésével előállt módszer felhasználásával végeztük. Ezt követően elemeztük az FSZH által e-mailben kiküldött Felmérőlapokat. Ennek a kvantitatív kutatásnak az volt a célja, hogy részletesebb információval szolgáljon a helyi és megyei önkormányzatok, valamint a kistérségi társulások szolgáltatástervezési koncepcióinak elkészítéséről, valamint a koncepciók tartalmi elemeiről. A harmadik és egyben utolsó kutatás egy, az SZMI által

indított online survey volt, s kiegészítve az FSZH kutatás adatait, a kutatás fókusza a koncepciókészítés folyamatának megértésére irányult. A következőkben ennek a három kutatásnak a módszertanát ismertetjük részletesebben.

2.1. A dokumentumelemzésről bővebben

2.1.1. A Dokumentumelemzés módszertana

A világos interpretáció érdekében nem a hagyományos értelemben vett kvantitatív tartalomelemzéssel, inkább egy kevert módszertannal dolgoztunk. Ötvöztük a kódutasításos tartalomelemzést², és a formális és tartalmi dokumentumelemzést.

A Szolgáltatás tervezési koncepciók vizsgálatát kódutasításon alapuló, tematikus, kvantitatív elemzéssel készítettük. Egy olyan deduktív eljárással dolgoztunk, mely során előre egyeztetett szempontok alapján *indikátorokat* alakítottunk ki, melyekhez meghatározott pontértékeket (skála típusú volt a leggyakoribb) rendeltünk. Így vált lehetségessé a feltárás a különböző dokumentumokból leszűrt tények alapján.

Az indikátorokhoz rendeltük a kutatói értékeléseket (pontértékek). Az értékeléseket, mint kognitív tudatkategóriákat - melyekből később indikátor-értékek készültek - a koncepciók elolvasása után mátrixba rögzítettük, amely így szubjektív jellegű feldolgozást eredményezett. Szubjektív volt abban az értelemben, hogy a pályázatok bírálásánál használt szakértői értékeléshez hasonlóan, a kutatók értékelését tartalmazta az adatmátrix. Ugyanakkor az egyes kutatói értékelések kognitív tartalmának *harmonizálása* érdekében véletlen kiválasztott koncepciókon, egymástól függetlenül a két kutató tesztelemzést végzett. Az eredményt összevetettük, majd a tesztelemzés során készült jegyzeteink is megvitatásra kerültek, így jutva konszenzusra.

Fontosnak éreztük kiemelni, hogy elemzésünknek ebben a részében azokra az esetekre koncentráltunk, amikor a megadott indikátorok megjelentek a dokumentumok tartalmában. Számunkra tehát az volt a fontos, hogy: 1. megjelenik-e a dokumentumban a vizsgált szempont (indikátor), majd ha megjelent, akkor annak átolvasása után 2. milyen annak a tartalmi kifejtése (azaz mennyire részletesen, vagy felülvizsgált koncepció esetén kurrens információkat használva tér ki a vizsgált Sztk a témakörre). A legtöbb indikátor esetében a *hogyan*, és nem a *mi* kérdés értékelése volt a feladat. Néhány indikátor kivételt képezett, melyek esetében a tartalom is fontos volt, mert: vagy 1. a törvény által előírt

² A dokumentum elemzés módszertanához használt irodalom: Török Gábor: A média és a politikai napirend. Marketing & menedzsment, 2002. 1. szám, 12-16.; Kenyeres László-Mészáros Zoltán: Kábítószerkép a nyomtatott sajtóban. In: Médiakutató, 2005 ősz; Klaus Krippendorff: A tartalomelemzés módszertanának alapjai. Budapest, Balassi Kiadó, 1995.

keretfeltételeknek való megfelelést firtattuk, vagy 2. valamely szövegrész előfordulási gyakoriságát.

A vizsgálati egységeink olyan nyilvános és hivatalos, összegző dokumentumok voltak, melyek tartalmi és formai szempontját a Szoc.tv szabályozza (vagy legalábbis támpontot nyújt annak kialakításával kapcsolatban). Tehát nem közvetlen empirikus tapasztalatok felhasználásával, hanem már meglévő forrásokból dolgoztunk.

A tartalomelemzés esetében a feldolgozásra kerülő dokumentumokat a konzorciumi partner bocsátotta az elemzést végzők rendelkezésére, előre definiált kiválasztási szempontokon alapuló minta alapján. A mintánk reprezentatívnak mondható a település típusa alapján, lakosság lélekszáma alapján, valamint a kistérség komplex mutatói alapján³.

Az elemzés során azonban igen hiányos alampintán tudtunk csak dolgozni, így a két hullámban kapott adatok, a pótminta kialakítása, és emellett az internetes adatbányászat⁴ sem volt elég ahhoz, hogy a mintavételi logika szerint a megfelelő mennyiségű elemmel maradéktalanul feltöltsük az adatbázist (hiány mutatkozott a megyei jogú városok és a kistérségek esetében).

2.2. Az FSZH Felmérőlapokról bővebben

A kutatás alapja, hogy a magyarországi szociális szolgáltatások modernizációjának részeként az Európai Unió támogatja egy olyan információs felület kialakítását, ahol célzott és naprakész információk olvashatók a szociális terület különböző szegmenseiről. Ez az információs felület – így ez a kutatási blokk is – egy önálló Szociális Ágazati Portál kialakítására irányul. A portálon szakmai anyagok közzétételével kívánják támogatni az önkormányzatok, társulások kötelező feladatát: többek között a szolgáltatástervezési koncepciók elkészítését, felülvizsgálatát. Ezen felül egy olyan honlapként is működik, amelyről információkat nyerhetnek:

- az állampolgárok (a szociális ellátásokról, szolgáltatásokról, nyomtatványokról),
- a szociális hatóságok (szociális és gyámhivatalok, városi jegyzők) és a szociális igazgatás szervezetei (önkormányzatok),
- szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatást, intézményt működtetők és azok fenntartói,
- szociális szakemberek, szociális képzést végző intézmények.

³ 311/2007. (XI. 17.) Korm. rendelet, 1. sz. melléklete alapján.

⁴ Talán a legegyszerűbb módja az elkészült Sztk-ák nyilvánosságra hozatalának (a nyilvános betekintés jogát szabályozás is előírja), ha az adott önkormányzat vagy kistérség feltölti a honlapjára. Adatbányászatunk alapján megállapíthatjuk, hogy ezzel az eszközzel egyelőre kevés önkormányzat és térségi társulás élt.

A projekt az FSZH illetékességi körében, általuk elkészített és e-mailben kiküldött felmérőlappal történt, az elemzést az SZMI végezte.

Külön fejezetet kapott a szociális szolgáltatásnyújtás módjainak leíró statisztikai jellegű bemutatása, mivel a fejlesztésre, koncepciókra vonatkozó blokkoktól tartalmilag teljesen eltérő kérdőívkérdésről volt szó.

2.3. Az online kutatásról bővebben

A felmérésünk utolsó lépése volt egy önkéntes kitöltésen alapuló akciókutatás. Az ország összes önkormányzatából véletlenszerűen kiválasztott 800 fős mintának küldtünk egy emailt, benne egy online kérdőív kitöltésére buzdító felkéréssel. Az online kérdőív első lekérdezési hulláma 2010. augusztus és szeptember között zajlott. A megadott időintervallum nem bizonyult elegendőnek a statisztikailag értékelhető mennyiségű kérdőív kitöltésére, ezért a kitöltési arány javítása érdekében 2010. október és november között pótkérdezést indítottunk. A kérdőív linkje a következő SZMI-s, direkt erre a projektre létrehozott linken volt megtalálható: <http://www.szmi.hu/sztkkutas/>

Mint arról korábban szó volt, a kutatásunkat akciókutatás jelleggel indítottuk, azaz a mintavételi eljárás során nem törekedtünk a reprezentativitásra. A kutatás során az előre megszerkesztett, standardizált kérdőívek minden válaszadóról ugyanolyan formában gyűjtenek adatot, így lehetőség van a pontos adatfeldolgozásra. A véletlen mintaválasztást az indokolja, hogy a kérdőíves vizsgálat eredményeit elsősorban leíró, magyarázó célokra használjuk, és a kutatás fókuszában az SztK készítés folyamatának megértése állt.

Az adatfelvételi technikák közül a 'web survey' mellett döntöttünk. Erre a módszerre jellemző, hogy a web kérdőívek esetében a kérdőív egy URL címmel rendelkezik. A kitöltéshez az adott URL címet kell meglátogatni, a kérdőív és a kiszolgáló program fizikailag egy szerveren található. Az adatokat a program automatikusan menti erre a szerverre, így nem kell külön az adatrögzítéssel foglalkozni, elég csak egy logikai tisztítást végezni a lekérdezés zárása után. Azon felül, hogy a módszer elegáns, gyorsabb és költséghatékonyabb, mint a hagyományos, vagy a telefonos (CATI) adatgyűjtés.

2.4. Az indikátorok meghatározásának alapja

Az indikátorok feladata a kutatás során, hogy segítségükkel könnyebben összehasonlítható legyen a nagymértékben heterogén minta. Ezen felül használatukkal könnyebben áttekinthetővé, (grafikusan) szemléletesen bemutathatóvá válnak a vizsgált jelenségek (lásd 3. fejezet). A dokumentumelemzés metodikája során használt indikátorokat azonban eleve úgy alakítottuk ki, hogy azok lefedjék az általunk ideálisnak tartott Sztk. szerkezetét, és a koncepció végleges gerince ennek segítségével kialakíthatóvá váljon.

Az indikátorok a következő nagyobb témacsoportokat tartalmazzák:

- 1. Előzmények, gazdasági, társadalmi körülmények/kontextus, háttér**
- 2. Strukturális szempontok**
- 3. Jogszabályi szempontoknak történő megfelelés**
- 4. Együttműködési formák**

A témacsoportok alábontásával keletkeztek az elemzés további részében részletesen bemutatásra kerülő indikátorok.

2.5. Az Sztk-k elemzéséhez használt indikátorok elméleti háttere

Az indikátorok fentebb bemutatott főcsoportjait tovább bontottuk, az elemzés alapját jelentő (kezdetben 17db) 15 db kutatói konszenzuson alapuló indikátorra. A következőkben a 4 főcsoport részletes tartalmát mutatjuk be:

1. Előzmények, gazdasági, társadalmi körülmények/kontextus, háttér

A témához két indikátor tartozik

- Az *előzmények* indikátor feladata, hogy bemutassa, milyen hátteret használtak fel az Sztk. készítői, illetve, hogy milyen hivatkozással látták-e el a különféle felhasznált dokumentumokat. Közvetett módon ebből a válaszból az is kiderül, hogy mennyire ismerik, és mennyire használják az önkormányzatok az 5.1. fejezetben részletezett adatbázisokat. A KSH adatain túl felhasználnak-e helyben készített adatokat, valamint, hogy készítették-e a szolgáltatásokról egyedi felmérést. Fontos szempont, hogy az önkormányzat által, vagy megbízásából készített, más szakterületről (pl. egészségügy, gyermekvédelem, gazdasági fejlesztés) származó adatokat felhasználtak-e? Azaz megteremtett-e a kohéziót a kapcsolódó ágazatok között? Továbbá, hogy a dokumentum elkészítése során külső forrásból származó (egyéb tanulmányok, kutatási jelentések stb.), de a területre vonatkozó releváns adatokat tartalmazó források felhasználásra kerültek-e?
- A *pályázati források, és pályázati aktivitás* indikátorok elsődleges jelentősége, az anyagi források kiegészítésének lehetőségeiről való tájékozódás. A másodlagos

jelentősége, a gazdálkodásra vonatkozó szekunder adatok feltüntetése. Közvetett módon pedig utal a pályázatokhoz való viszonyulás, az önkormányzati pályázati aktivitás jellegére is.

2. Strukturális szempontok

A témához négy indikátor kapcsolódik:

- A *speciális szolgáltatási igények felmérésén* alapuló speciális válaszok indikátor. A szolgáltatások tervezésénél alapvető fontosságú az igényfelmérés, ezen belül a speciális ellátotti csoportokra, mint célcsoportra történő odafigyelés. Utóbbi esetben akkor, ha az adott település a Szoc.tv szerint kötelezett a speciális ellátásra, vagy az adott településen kiépítettek ilyen jellegű intézményt, szolgáltatást.
- Külön kiemeli az indikátor a kistérségi szintű feladat ellátási módot: azaz a gesztor település és a társult települések közti *centralizált, és a decentralizált típusú feladat megosztásos* modell bemutatására nyílik lehetőség. Továbbá közvetetten bemutatja, hogy milyen módon valósul meg a szolgáltatáshoz való egyenlő hozzáférés esélye?
- Az *intézményrendszer korszerűsítésének irányai* indikátor célja, hogy általa bemutatásra kerüljön, hogy az önkormányzat milyen jövőképpel, víziókkal rendelkezik a szociális szolgáltatások tekintetében – ami feltételezi, hogy igény, illetve szükségletfelmérés is következetes módon megtörténjen. Fontos elem, hogy az önkormányzat a jövő kihívásait hogyan érzékeli, és ezekre milyen válasz adását tervezi.
- A *változás nyomon követése* indikátor hasonló az előző indikátorhoz, annyi különbséggel, hogy nem előre tekint, hanem a múltat vizsgálja. A változó körülményeknek hogyan sikerült megfelelni? Mennyiben sikerült az előző felülvizsgálatban rögzített megállapításokat javítani, orvosolni a hiányosságokat, illetve a korábbi ütemtervben foglalt irányelvek hogyan valósultak meg, vagy milyen akadályokba ütközött a kivitelezés? Azaz egyfajta előrehaladási jelentésnek tekinthető, az előző felülvizsgálatot tekintve tulajdonképpeni bázisnak.

3. Jogszabály által kötelezően előírt szempontok

A témához kilenc indikátor kapcsolódik:

- A *szociodemográfiai adatok leíró statisztikai jellegű bemutatása* indikátor azt az értéket szabja meg, hogy az Sztk. készítése során milyen minőségben sikerült áttekinteni a legalapvetőbb szociodemográfiai adatokat, különös figyelemmel azokra a célcsoportokra, akik a szociális ellátórendszer szempontjából célcsoportnak számítanak. Ez területenként, régióként eltérő lehet, hiszen egyes lokális folyamatok, globális tendenciák más-más prioritással bírnak.

- Az *igényfelmérés* indikátor talán az egyik legfontosabb eleme a koncepciónak: a szolgáltatások akkor teljesítik küldetésüket, ha valós igényekre adnak elfogadható választ – azaz feltételezhetően szükségletalapú a szolgáltatás kiépítése, megújítása. A szolgáltatástervezés igen lényeges eleme, hogy rávilágítson a célcsoportok által elvárt igényekre. A helyzetelemzés, szükségletfelmérés készítésének értékelése arra keresi a választ, hogy az egyes szintek mennyire képesek a szociális- egészségügyi- társadalmi folyamatok nyomon követésére, és arra való reagálásra.
- Az *ellátási kötelezettség teljesítésének jelenlegi helyzete* indikátor, a kötelezően biztosítandó ellátásokat térképezi fel. Az 5.3. fejezetben részletezett módon ennek elégséges eszköze a táblázatos formában való megszerkesztése.
- A *humánerőforrás alakulása szolgáltatás típusonként* indikátor fókuszában az egyes szolgáltatások biztosításához szükséges emberi erőforrások állnak. Nem azt értékeli, hogy az adott önkormányzat megfelel-e az 1/2000. Korm. rendeletben foglaltaknak, hanem azt, hogy a szolgáltatások bemutatásakor, illetve a jövőkép kialakításakor milyen emberi erőforrás szükséglettel számolnak: hogyan rendeli hozzá a szolgáltatás típusok elégséges feltételeinek biztosításához a HR szempontokat.
- A *szociális és gazdasági/infrastrukturális térkép* indikátor elsődleges funkciója, hogy azt a társadalmi-gazdasági környezetet mutassa meg, amelyben a szociális szolgáltatások iránti igény keletkezik, illetve ennek az igénynek milyen infrastrukturális vetületei vannak. Kapcsolódik, de több és komplexebb ez az indikátor, mint a szociodemográfiai adatok leíró statisztikai jellegű bemutatása.
- A *források, költségek megjelölése és hiányok feltüntetése* indikátor a szolgáltatások működtetésének forrásainak bemutatására koncentrál. A koncepció készítés során mind a jelenlegi, mind a jövő elképzeléseit hitelesen, a források, bekerülési költségek megjelölésével igyekszik alátámasztani.
- Az *innovativitás* indikátor a szolgáltatások területén a törvény szerint nem definiált, de a lokális igények által létrehozott alaptevékenységek, szolgáltatások bemutatására törekszik. Az indikátor közvetett módon kapcsolódik az igényfelmérés indikátorhoz, abban a tekintetben, hogy az önkormányzat a feltárt igényekre milyen módszerrel, és milyen ötletességgel ad választ.

4. Együttműködési formák

- Az *együttműködés* indikátor megmutatja, hogy milyen módon működik együtt az adott önkormányzat más szereplőkkel – akár önkormányzatokkal, akár civil/egyházi szervezetekkel. Továbbá rávilágít arra, hogy ezt a kapcsolatrendszert hogyan jeleníti meg a szociális szolgáltatások tervezésének kapcsán.

- *Az Sztk. kapcsolódása más ágazatokhoz és programokhoz* indikátor arra fókuszál, hogy az Sztk. elkészítése kapcsolódik-e más ágazatok (pl. egészségügy, oktatás, gyermekvédelem, kisebbségpolitika stb.) irányelveihez, szakpolitikai fejlesztési terveihez, vagy országos és EU-s szintű stratégiai dokumentumokhoz és programokhoz.

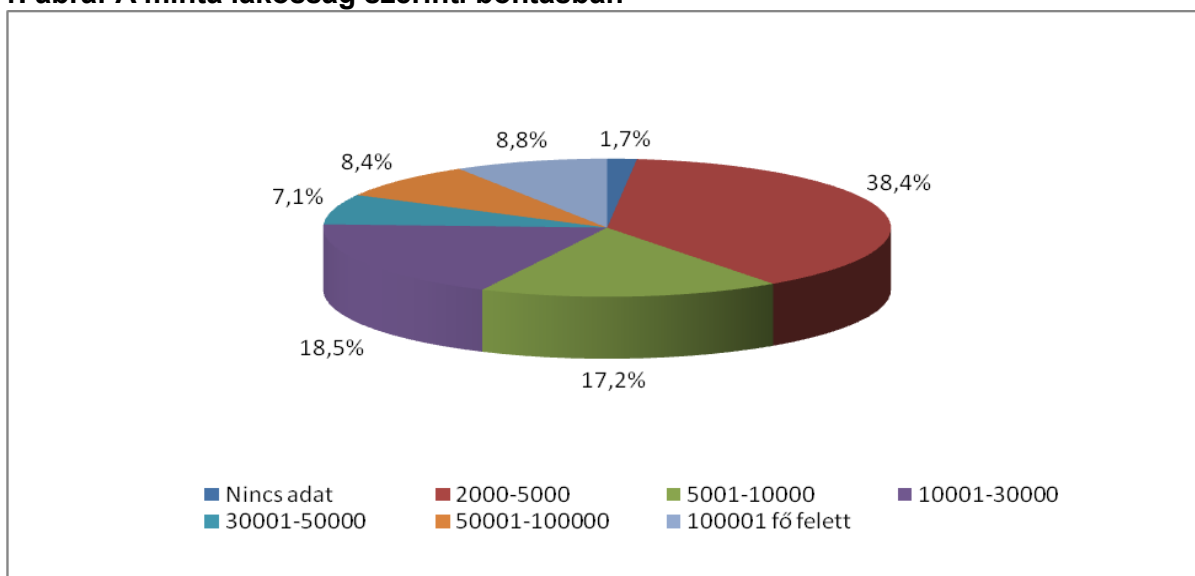
3. A koncepciók részletes elemzése az indikátorok alapján

Az elemzés során azt az elvet követjük, hogy a kvantitatív felmérő lapok megállapításait egybe vetjük a kvalitatív dokumentumelemzés eredményeivel és az on-line felmérésből származó adatokkal. A sorrendiség tekintetében a fenti szabályt követjük, azzal a kiegészítéssel, hogy amennyiben valamely kérdéskör nem szerepel a feldolgozás egyes elemzési csoportjában, akkor az természetesen üres marad, illetve a kvalitatív információk kerülnek bemutatásra.

3.1 A kérdőív kitöltők alap adatai

Az FSZH által összesen 1.000 db felkeresett önkormányzat közül 297 esetben küldtek vissza kérdőívet. A kapott minta 38 százaléka a településnagyság tekintetében a 2000-5000 fő közti tartományba esik. Az igazán nagy városok, és a mintába került 18 db budapesti kerület a minta 17 százalékát teszi ki.

1. ábra: A minta lakosság szerinti bontásban

A minta területi megbontását tekintve az egyszerűsített regionális bontásban a megkeresett vállalatok 19 százaléka Dél-Alföldön található. A kutatásban résztvevők közül második leg többen az Észak-Alföldi régióból kerültek ki (17,2%).

2. tábla: A minta régiók szerinti bontásban

	n	%
Közép- Magyarország	47	15,8
Közép- Dunántúl	38	12,8
Nyugat- Dunántúl	30	10,1
Dél-Dunántúl	34	11,4
Észak- Magyarország	40	13,5
Észak- Alföld	51	17,2
Dél- Alföld	57	19,2
Total	297	100

A dokumentumelemzésben szereplő minta, a következők szerint került kiválasztásra.

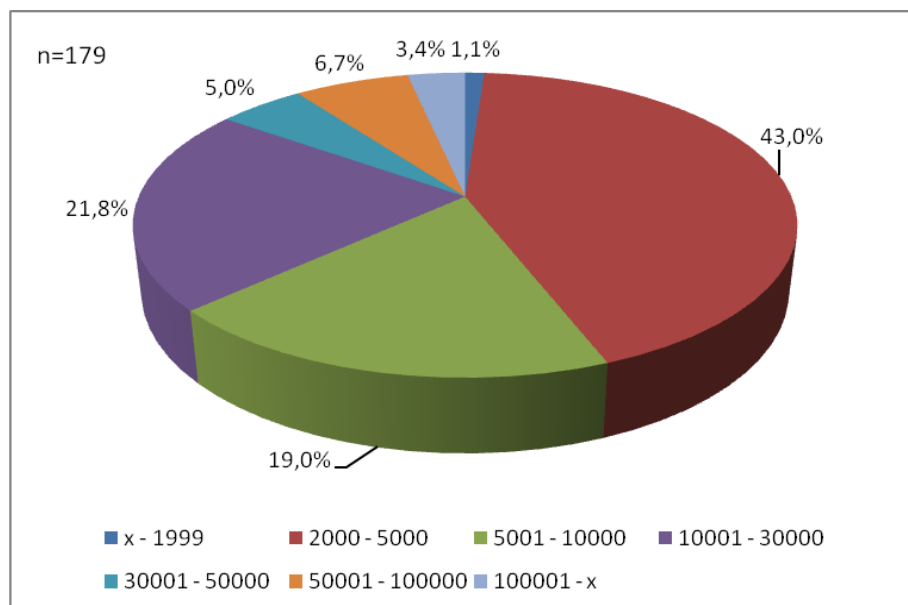
A települési önkormányzatok kiválasztásánál, a törvényben meghatározott lakosságszámot vettük kiindulási pontnak. A település méret szerint meghatározott mintából kistérségenként két települést választottunk, úgy hogy lehetőleg egyenletes földrajzi eloszlást mutasson a minta, és a leggyakrabban kutatott területek (pl. a 33 leghátrányosabb helyzetű kistérség települései) ne kerüljenek aránytalanul túlsúlyba.

A kistérségek kiválasztása az idézett Kormány rendelet alapján történt, a különféle fejlettségi kategóriákba tartozó kistérségekből egységesen 5-5 darabot választottunk ki úgy, hogy lehetőleg a földrajzi eloszlás egyenletes legyen.

Az on-line felmérésben összesen 822 db felkeresett önkormányzat közül 342 db volt a megkezdett kérdőívek száma, melyből a tisztítás után 192 db kitöltött és elemzésre alkalmas kérdőív maradt. A kitöltési hajlandóság 23,36%.

A megyei önkormányzatok nélküli (N Valid=176 db) minta 43 százaléka a településnagyság tekintetében a 2000-5000 fő közti tartományba esik. Az igazán nagy városok, és a mintába került 9 db budapesti kerület a minta 10 százalékát teszi ki.

2. ábra: A minta lakosság szerinti bontásban (megyei önkormányzatok nélkül) (%)

A minta területi megbontását tekintve az egyszerűsített regionális bontásban a megkeresett önkormányzatok 28,6 százaléka Dél-Alföldön található – ez, az előző kutatáshoz hasonlóan a legaktívabb régió volt. A kutatásban résztvevők közül második legtöbben a Közép-magyarországi régióból kerültek ki (17,2%).

3. tábla: A minta régiók szerinti bontásban

	n	%
Közép- Magyarország	32	16,7
Közép- Dunántúl	26	13,5
Nyugat- Dunántúl	17	8,9
Dél-Dunántúl	15	7,8
Észak- Magyarország	31	16,1
Észak- Alföld	16	8,3
Dél- Alföld	55	28,6
Total	192	100

A legtöbb kitöltött kérdőív Bács-Kiskun megyéből (13%) és Pest megyéből (12%) érkezett, míg a legkevesebb a Nógrád és Zala megyékből (2-2 db kérdőív). A minta részletes megyei bontása a következő:

Az önkormányzatok típus szerinti bontásából kiderül, hogy - már csak az alapsokaság számossága okán is – a települési önkormányzatok töltötték ki legtöbbször a kérdőívet: a teljes minta 85,9 százalékát fedték le a települési kérdőívek.

4. tábla: Az önkormányzatok típus szerint

	n	%
települési önkormányzat	165	85,9
önkormányzati társulás	14	7,3
megyei önkormányzat	13	6,8
Total	192	100

Az on-line kutatásban a választ adók aránya nagyban hasonlít a felmérő lapok kitöltőihez, viszont a Dél-Alföldi Régió majdnem dupla annyi kérdőívet töltött ki, mint a konzorciumi partner által kiküldött felmérőlapok esetében. Általánosítva megállapítható, hogy az on-line felmérés több önkormányzatot indított a kitöltésre, mint az FSZH felkérő levele, annak ellenére, hogy az SZMI nem rendelkezik hatósági jogkörrel.

3.2 A koncepció elkészítésének informatikai és információs háttere

- A mintában szereplő önkormányzatok 98,9 százaléka rendelkezik szélessávú internet kapcsolattal;
- A 297 önkormányzat 92 százalékának van szociális regisztere;
- A mintából mindössze 285 önkormányzatnak van honlapja, s ezek közül mindössze 81 százalékuknál vannak fent a honlapon a szociális ellátást biztosító intézmények adatai.
- A honlapok meglehetősen web 1.0-ás struktúrájúak. Általában a honlapokon a következő szempontokat tüntetik fel: *a kapcsolat, a település története, lokális hírek/információk és a településen elérhető intézmények, főbb vállalkozások.*
- Siralmas a helyzet az önkormányzati honlapokon elérhető szolgáltatástervezési koncepciókkal kapcsolatban: a minta több mint fele *nem tette fel a honlapjára az Sztk-át*, vagy annak felülvizsgálatát.
- A mintába került koncepciók szinte mindegyike (97,6%) tartalmaz *a lakosságszámra, korösszetételre, szolgáltatások iránti igényekre* vonatkozó információkat.
- A többség 6-9 közti adatforrást használt a koncepció elkészítéséhez. Amikre gyakran hivatkoztak: lokális, saját önkormányzati adatforrásaikra (91,9%), Népszámla nyilvántartás adataira (93,6%) és a KSH statisztikai kimutatásaira, illetve elemzéseire (82,4%).

Az alábbiakban bemutatjuk a mintában szereplő önkormányzatok Sztk-val kapcsolatba hozható informatikai és tájékoztatási potenciálját. Az adatlapban három kérdés foglalkozott a tájékoztatási kötelezettségnek való megfelelés infrastrukturális alapfeltételeivel: a szélessávú internettel való ellátottság, szociális regiszter kialakítása megtörtént-e, illetve ha rendelkezik az önkormányzat honlappal, akkor azon megtalálható-e egyfelől az ellátást biztosító intézmények adatai, illetve maga a szolgáltatástervezési koncepció.

A mintában szereplő önkormányzatok 98,9 százaléka *rendelkezik szélessávú internet kapcsolattal*, s mindössze 2 önkormányzat esetében ez nem derült ki, és 1 önkormányzat válaszolta, hogy nincs internet elérési lehetősége.

A szélessávú internet eléréssel nem rendelkező önkormányzatnak, ahogyan a mintába került adatközlők döntő többségének (95,3%), szintén van honlapja.

A 297 önkormányzat 92 százalékának van szociális regisztere, s mindössze 6 százalékának nincs – ami összességében jó eredménynek mondható. Persze a honlappal és szociális regiszterrel való rendelkezés még nem mutat különösebb online aktivitást, és a tájékoztatási kötelezettség ez irányú teljesítéséről sem tudunk meg sokkal többet. Ugyanakkor a honlapra kitett adatok, információk már annál inkább tájékoztatnak az önkormányzat kommunikációs tevékenységéről.

5. tábla: Rendelkezik-e az önkormányzat honlappal (%)

	Nincs adat	2000-5000 fő	5000-10000 fő	10000-30000 fő	30000-50000 fő	50000-100000 fő	100000 fő felett	Total
Nincs	0	2,6	3,9	5,5	14,3	4,0	0	4,0
Van	100	95,6	96,1	94,5	85,7	96,0	100,0	95,3
Nincs adat	0	1,8	0	0	0	0	0	0,7
N valid	5	114	51	55	21	25	26	297

A honlappal rendelkezés sok esetben csak az alap információk közzétételét jelenti. Azaz általában a honlapokon a következő szempontokat tüntetik fel: *a kapcsolat, a település története, lokális hírek/információk és a településen elérhető intézmények, főbb vállalkozások*. Ez meglehetősen web 1.0-ás tájékoztatás, azonban ez sem teljesül maradéktalanul.

Az internet tájékoztatás, külső kapcsolattartás céljából történő kiaknázása már lényegesen kevesebb önkormányzatra jellemző. A mintából mindössze 285 önkormányzatnak van honlapja, s ezek közül mindössze 81 százalékuknál vannak fent a honlapon a szociális

ellátást biztosító intézmények adatai. Viszonylag magas azon önkormányzatok aránya (18%) a mintában, ahol erre vonatkozóan semmilyen információ nem található.

6. tábla: A honlapon elérhető-e a szociális ellátást biztosító intézmények adatai

	n	%
Nem érhető el	51	17,9
Elérhető	230	80,7
Nincs adat	4	1,4
N valid	285	100

Síralmas a helyzet, amikor az önkormányzati honlapokon elérhető szolgáltatástervezési koncepciókra kérdeztünk rá. Ebben az esetben több mint a minta fele *nem tette fel a honlapjára az Sztk-át*, vagy annak felülvizsgálatát.

7. tábla: A honlapon elérhető-e a szolgáltatástervezési koncepció

	n	%
Nem érhető el	153	53,7
Elérhető	127	44,6
Nincs adat	5	1,8
N valid	285	100

Az információ szolgáltatás nem csak a tájékoztatás meglétén és minőségén, hanem az információ tartalmi elemein is múlik. A koncepciókra vonatkozóan elmondható, hogy az önkormányzatok nyilatkozata alapján általában egy féle koncepció készült, csak elhanyagolható mennyiségű esetben fordult elő, hogy egy önkormányzat több típusú koncepciót is készített volna.

8. tábla: Az elkészült koncepciók típusa

	n	%
Települési koncepció	195	64,8
Fővárosi koncepció	2	0,7
Kerületi koncepció	17	5,6
Megyei koncepció	14	4,7
Társulási koncepció	63	20,9
Nem derül ki	10	3,3
Total	301	100

A többség 6-9 közti adatforrást használt a koncepció elkészítéséhez. Az összes mintába került önkormányzat 62 százaléka ebbe a tartományba esik (10 adatbázist a minta 6,4 százaléka használt a dokumentum kimunkálásához).

9. tábla: Felhasznált adatbázisok

	n	%
0 db	2	0,7
1-5 db	62	20,9
6-10 db	203	68,4
11- x	30	10,1
Total	297	100

Ha részletesebben is megvizsgáljuk a választható hivatkozásokat, akkor látható, hogy azok körében, akik használtak forrásokat és ezt jelölték is, a 90 százalékot meghaladó arányban két adatforrást használtak az önkormányzatok: a *lokális, saját önkormányzati adatforrásukat* (91,9%) és a *Népesség-nyilvántartás adatait* (93,6%). Ehhez közeli, de szintén gyakran felhasznált adatbázis a *KSH statisztikai kimutatásai, elemzései* (82,4%). Viszont az egyéb kategórián kívül a legkevésbé használt adatforrások a *VÁTI* (12,9%) és az *SZMI* (18,6%) kimutatásai, tanulmányai.

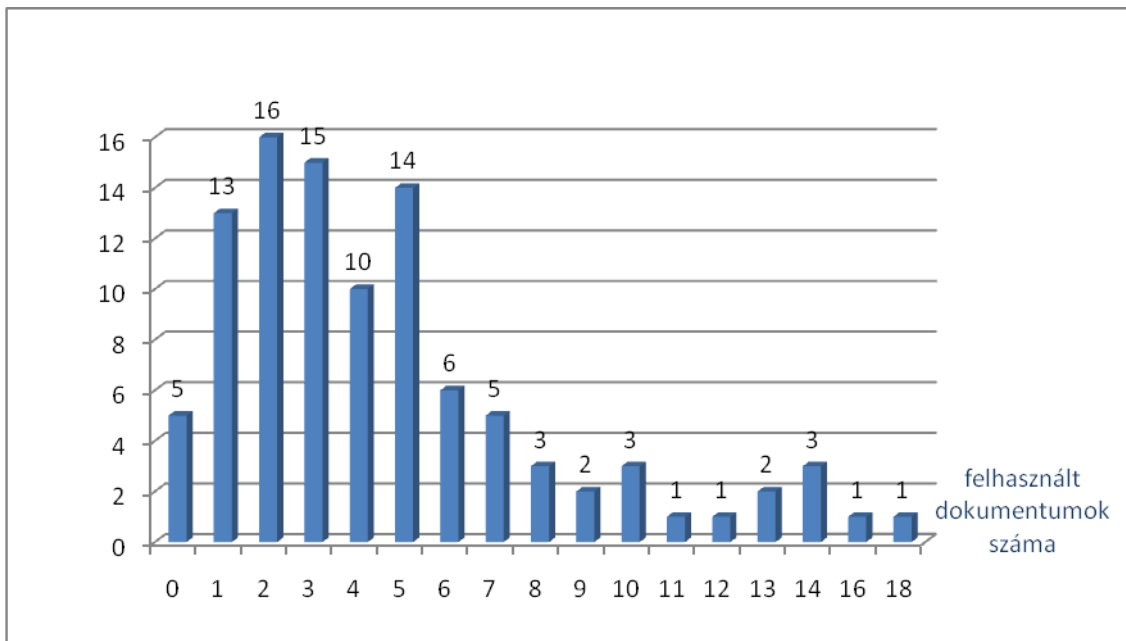
10. tábla: Felhasznált adatbázisok részletes bemutatása

	n	%
KSH	243	82,4
VÁTI	38	12,9
SZMI	55	18,6
Munkaügyi Központok/Kirendeltségek adatbázisa	233	79,0
Népesség-nyilvántartás	276	93,6
Települési anyakönyvi nyilvántartás	203	68,8
Helyi önkormányzati nyilvántartás	271	91,9
Szociális regiszter	93	31,5
Háziorvosi egészségügyi statisztikai adatbázis	123	41,7
Védőnői nyilvántartás	169	57,3
Szociális szolgáltatók, intézmények nyilvántartásai	221	74,9
Saját kutatások	185	62,7
Egyéb adatbázisok	49	16,6
N valid	295	100

A háttér indikátorok leírása az Sztk. készítés során felhasznált háttér információk, adatbázisok használatát kutatta.

A felhasznált forrásjegyzékek színesítik az elemzést, illetve forrás adatként szolgáló adatgyűjtések formai követelményei egy elkészült elemző munkának, így az Sztk-tól is elvárandó követelmény.

3. ábra: A felhasznált forrásjegyzékek száma a koncepciókban (db)

Mint látható, összesen 5 esetben nem találtunk sem a szövegben, sem külön forrásmegjelölés címszó alatt dokumentumokra történő hivatkozást. A koncepciók döntő többsége 1 és 5 hivatkozott forrást (törvényt és/vagy adatforrást) használt fel a munkája során. Tíznel több forrás megjelölést, a dokumentumok közel tíz százalékában találtunk. Egy esetben részletes, táblázatban összerendezett 18 elemű forrásjegyzéket találtunk.

A mindenhol előforduló, leggyakoribb források a következők voltak:

- 1993. évi III. Törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról
- 1997. évi XXXI. Törvény, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- 1/2000.(I.7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
- KSH adatok
- ÁFSZ adatok

3.3 A szolgáltatástervezés felülvizsgálata

- Az eszmei időpontban (2003-ban) a mintánkba került önkormányzatok mindössze 11 százaléka készült el a koncepcióval.
- Meglepő, de a minta 13 százalékában csak az elmúlt 2,5 esztendőben történt meg az alapkoncepció kialakítása is!
- A minta mindössze 37 százaléka nem késett, és 13 százaléka, mivel csak az elmúlt két évben készült el a koncepció, nem is késhetett a dokumentum 2 évenkénti felülvizsgálatával.

- Elvileg 2003 óta már 3 felülvizsgálatnak kellett volna elkészülnie, de ez csak a minta 5 százalékában teljesült.
- A felülvizsgálatok során az önkormányzatok saját hatáskörben próbálják meg leginkább megoldani ezt a feladatot, s csak kis arányú a kapcsolat külső szereplőkkel.
- A legtöbb esetben vagy a humánerőforrás hiánya (46,3%) és/vagy a 2 éves felülvizsgálati idő rövideje (36,2%) miatt maradt el a feladat teljesítése.

Az adatlap azt is vizsgálta, hogy volt-e koncepció, sor került-e annak a felülvizsgálatára, illetve betartották-e az önkormányzatok a Szoc.tv.-ben rögzített 2 éves felülvizsgálati időtartamot. A kérdésekre adott válaszok alapján, azaz hogy *'Mikor készült el az alapkoncepció?'* a mintába került önkormányzatok közül mindössze 4 nem töltötte ki ezt a kérdést.

11. tábla: Volt-e alapkoncepció?

	n	%
Nem volt koncepció	4	1,3
Volt koncepció	293	98,7
Total	297	100

A szolgáltatás tervezési koncepciók elkészülésének éve azért fontos adat, mert úgy rendelkezik a Szoc.tv., hogy 2003-ban kellett volna az első koncepciót elkészíteniük az önkormányzatoknak. Ehhez képest jelentős szóródást mutatnak a válaszok. Mint a táblázatban is látható, az eszmei időpontban a mintánkba került önkormányzatok mindössze 11 százaléka készült el a koncepcióval. És ami igen meglepő, hogy a minta 13 százalékában csak az elmúlt 2,5 esztendőben történt meg az alapkoncepció kialakítása is!

12. tábla: A szolgáltatástervezési koncepció elkészülésének az éve

	n	%
Nem volt koncepció	4	1,3
1995	1	0,3
2002	2	0,7
2003	32	10,8
2004	104	35,0
2005	70	23,6
2006	22	7,4
2007	23	7,7
2008	23	7,7
2009	15	5,1
2010	1	0,3
Total	297	100

A koncepció elkészültének évét véve bázisévként, arra is választ kaptunk, hogy késett-e az önkormányzat az első felülvizsgálattal ehhez az időponthoz képest (a Szoc.tv. úgy rendelkezik ez ügyben, hogy két évente kell felülvizsgálni a koncepciókat)? A minta mindössze 37 százaléka nem késett, és 13 százaléka, mivel csak az elmúlt két évben készült el a koncepció, nem is késhetett a dokumentum 2 évenkénti felülvizsgálatával.

13. tábla: A felülvizsgálat késedelme

	n	%
Nem késett	110	37,0
Nincs itt a határideje	38	12,8
Késett	72	24,2
Nem volt felülvizsgálat	73	24,6
Nincs adat	4	1,3
Total	297	100

De hogy ténylegesen mikor készültek el a koncepciók felülvizsgálatai, azt a következő táblázat mutatja:

14. tábla: Az első felülvizsgálat éve

	n	%
Nem volt felülvizsgálat	115	38,7
2004	1	0,3
2005	22	7,4
2006	44	14,8
2007	50	16,8
2008	31	10,4
2009	33	11,1
2010	1	0,3
Total	297	100

Mint látható, az alapnak minősülő, késedelem nélküli 110 db felülvizsgálathoz még 5 db dokumentum adódott hozzá, utóbbiak az adathiányos kitöltés eredményei.

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy a Szt. által előírt eszmei időponthoz (2003. év) képest mennyit késtek az egyes felülvizsgálatok – ideális esetben 2005-ben kellett volna elkészülniük az önkormányzatoknak az első felülvizsgálatokkal, majd utána két évente ismét meg kellett volna tenni a felülvizsgálatok frissítését. Mint látható, a mintába került önkormányzatok 86,9 százaléka késett legalább egy, de maximum hét évet az aktualizálással, az eszmei időponthoz képest.

15. tábla: Az elkészülés hány évet késett 2003-hoz képest

	n	%
Nem késett	39	13,1
1 évet késett	103	34,7
2 évet késett	72	24,2
3 évet késett	22	7,4
4 évet késett	22	7,4
5 évet késett	23	7,7
6 évet késett	15	5,1
7 évet késett	1	0,3
Total	297	100

A minta 19,2 százalékában nem kaptunk választ erre a kérdésre. Elvileg 2003 óta már 3 felülvizsgálatnak kellett volna elkészülnie, de ez csak a válaszolók 5 százalékánál teljesült. A válaszolók negyede pedig egyáltalán nem készített felülvizsgálatot. A többség (39%) legfeljebb egy felülvizsgálatot készített.

16. tábla: Felülvizsgálatok száma – ahol volt

	n	%
0 db	60	25,0
1 db	94	39,2
2 db	74	30,8
3 db	12	5,0
N valid	240	100

A koncepció felülvizsgálata esetében érdemes, sőt a szabályozás ajánlja is, hogy szakértő személyeket vagy intézményeket, vállalkozásokat javasolt bevonni. Mint az alábbi táblázatból is látszódik, az önkormányzatok saját hatáskörben próbálják meg leginkább megoldani ezt a feladatot: a két kiemelkedően legtöbbet említett válasz az *alapellátási intézmény munkatársaira* (60,9%) és az *önkormányzatok szociálpolitikai munkatársaira* (60,6%) vonatkozott. Érdekes módon, a tartomelemzésben kapott eredmények alapján egy elvárt, sőt vágyott célja az önkormányzatoknak, hogy a civil szférával erősítsék a kapcsolatot, ehhez képest mindössze a minta 35,7 százaléka tesz említést civilek részvételéről is.

17. tábla: A koncepció felülvizsgálata során bevont szakemberek, intézmények

	n	%
önkormányzatok szociálpolitikai munkatársa	180	60,6
statisztikusok	21	7,1
szakosított intézmény munkatársai	113	38,0
alapellátási intézmény munkatársai	181	60,9
módszertani intézmények	38	12,8
házi orvosok	82	27,6
védőnői szolgálat	105	35,4

civil szervezetek	106	35,7
kisebbségi önkormányzatok képviselői	84	28,3
szociálpolitikai szakértők	52	17,5
egyéb	65	21,9
N valid	297	100

A teljes mintánk felére jellemző, hogy nem tartották be a felülvizsgálati szabályt:

18. tábla: A felülvizsgálati szabályt betartották-e?

	n	%
nem tartották be	149	50,2
betartották	114	38,4
nincs információnk	34	11,4
Total	297	100

Arra is kitért az Adatlap egy zárt, többválaszos kérdés formájában, hogy ha nem tartották be a szabályt, akkor annak milyen indokai voltak. A legtöbb esetben vagy a humánerőforrás hiánya (46,3%) és/vagy a 2 éves felülvizsgálati idő rövidsége (36,2%) miatt maradt el a feladat teljesítése.

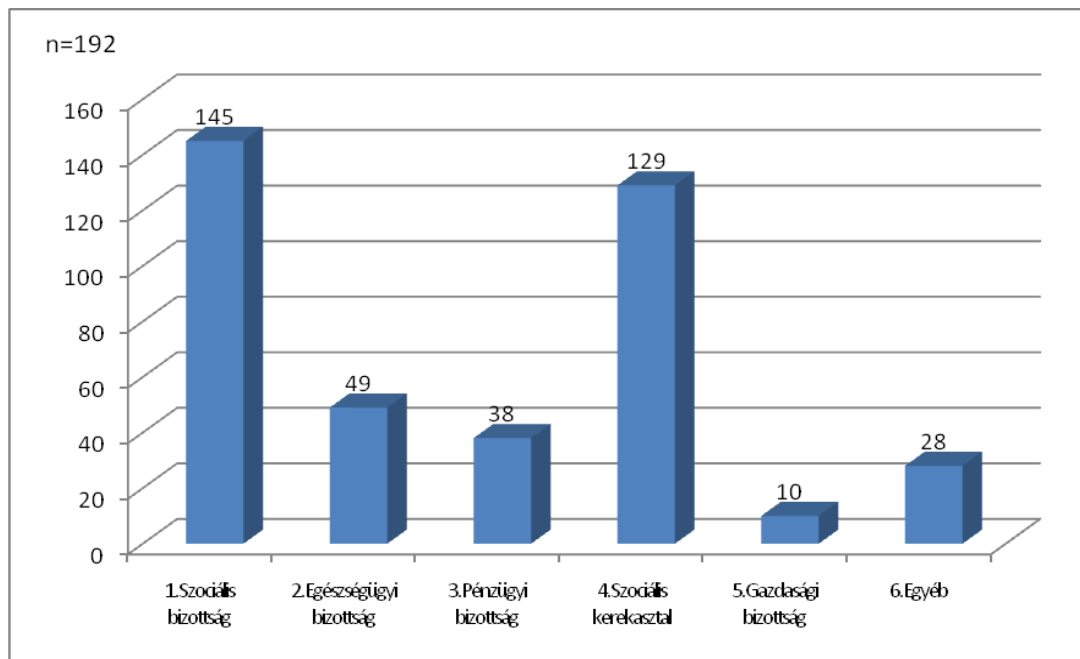
19. tábla: A két éves felülvizsgálati idő elmaradásának indoka – ahol elmaradt

	n	%
nem volt elegendő idő egy megalapozott felülvizsgálathoz	54	36,2
humánerőforrás hiány következtében	69	46,3
pénzügyi források hiányában	18	12,1
mint kevésbé fontos feladat időben átütemezésre került	20	13,4
egyéb kategória	33	22,1
N valid	149	100

Az on-line kutatás szerint a koncepció szakmai megalapozottságát támasztja alá, ha minél több 'zsűrítő szervezet' lehetőséget kap annak véleményeztetésére. Ezzel kapcsolatban arra voltunk kíváncsiak, hogy általában mely önkormányzati bizottságok vesznek részt a koncepciók elfogadásában? Mint az alábbi ábrán is látható, leginkább 'saját hatáskörön' belül kerül elbírálásra a munkaanyag: az összes válaszoló 145 esetben azt jelölte meg, hogy a szociális bizottság, és 129 esetben pedig, hogy a Szociális Kerekasztal tárgyal az Sztk-ról. Ez magas említési gyakoriság egyfelől azt jelzi, hogy feladatukat igyekeznek jól ellátni a

Szociális Kerekasztalok⁵, másfelől erős lehet a különböző területtel foglalkozó szervezeti egységek korlátozása.

4. ábra: Mely szervezetek tárgyaltak az Sztok javaslatlététel elfogadásáról (db)

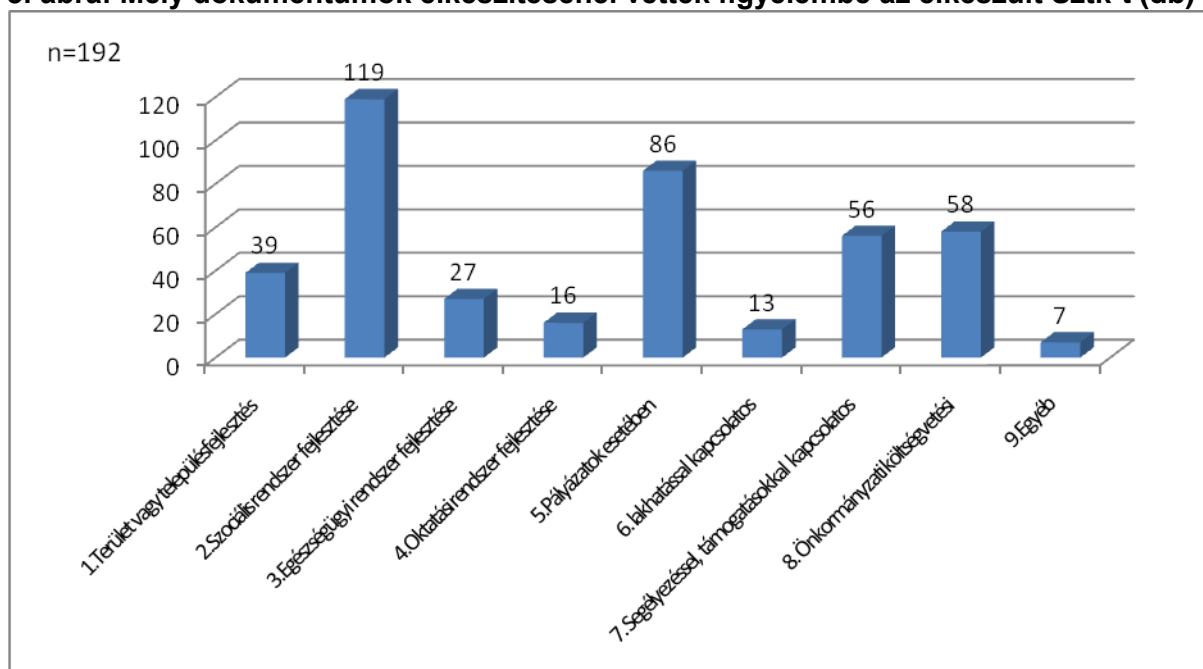

Az adatok alapján vélelmezhető, hogy ahol van Sztok, és feltételezhetően jól van megírva, ott a rendeltetésének megfelelő stratégiai célokat szolgálja. Az Sztok-át a következő főbb dokumentumok készítésénél vették figyelembe:

1. Az összes válaszoló 119 esetben jelölte meg azt, hogy az Sztok a *szociális rendszer fejlesztését* szolgálja
2. Az összes válaszoló 119 esetben jelölte meg azt, hogy az Sztok-t felhasználják *pályázatok háttéranyagaként*
3. Továbbá hasonló gyakorisággal került említésre, hogy az Sztok. felhasználható az önkormányzati *költségvetés* (58 esetben) és a *segélyezési tervezéssel* (56 esetben) kapcsolatban.

⁵ A Szociális Kerekasztal célja és feladata a szociális tevékenység, szociális ellátórendszer színvonalas biztosításában való közreműködés, a kapcsolat- és jelzőrendszer fejlesztése, a Szolgáltatástervezési Konceptió megalkotását megelőző szakmai egyeztetés. Az általa rendezett fórumokon lehetőség nyílik a kerületi szociális és gyermekvédelmi tevékenységek elemzésére, a problémák feltárására, s azok kezelésére, megoldására, amely a hatékonyabb szakmai munkát alapozza meg.

5. ábra: Mely dokumentumok elkészítésénél vették figyelembe az elkészült Sztk-t (db)

Az erőforrás-felhasználás szigorú szabályai mellett az Sztk-át tervező szakemberek munkájának visszacsatolására szolgál az a mutató, hogy a koncepciókban foglalt fejlesztési elképzelések milyen mértékben valósultak meg? Egy 10 fokú skálán az átlagos érték 5,55 volt – azaz feles válasz született: az önkormányzatok közel hasonló arányban érezték úgy, hogy vagy megvalósultak, vagy sem a terveit.

20. táblázat: A fejlesztési elképzelések milyen mértékben valósultak meg

	n	%
1. Egyáltalán nem valósult meg	4	2,5
2	9	5,7
3	17	10,7
4	20	12,6
5	35	22,0
6	15	9,4
7	25	15,7
8	21	13,2
9	9	5,7
10. Teljes mértékben megvalósult	4	2,5
Total	159	100,0

A válaszolók háromnegyede szerint az elmúlt 5 évben készült átfogó fejlesztési terv a szociális területen. Ha csak az igen válaszokkal foglalkozunk, akkor az összes igennel válaszoló közül 63,3 százaléka felelte azt, hogy csak '*részleges fejlesztés történt, mivel a koncepcióban rögzítettek csak részben valósultak meg*', s mindössze 17,5 százalékának volt

arra lehetősége, hogy 'a koncepcióban megfogalmazottakon túl, az igények alapján, többlétszolgáltatásokat is kiépítsen'.

21. táblázat: Készültek-e fejlesztések a szociális területen az elmúlt 5 évben

	n	%
1.Nem, mert nincs megfelelő anyagi és humánerőforrásunk	26	16,0
2.Nem, mert pályázati pénzből szerettünk volna fejleszteni, de a pályázati kiírások nem megfelelőek	16	9,9
3. Igen, de csak részleges, mivel a koncepcióban rögzítettek sem valósultak meg teljes mértékben	76	46,9
4.Igen, de kizárólag a koncepcióban megfogalmazottak valósultak meg	23	14,2
5.Igen, a koncepcióban megfogalmazottakon túl, az igények alapján, többlet szolgáltatások kiépítésére is sor került	21	13,0
Total	162	100,0

A 120 önkormányzatnál, akik az előző kérdésben igennel feleltek, a legtöbb esetben 'tárgyi, infrastrukturális feltételek' javítását (81,7%) és/vagy 'esélyegyenlőségi intézkedéseket' (75%) hajtottak végre. Ugyanakkora arányban (19,2%) a legkevesebb említés a 'külső partnerekkel való együttműködés fejlesztésre' és a 'dokumentációs, adminisztrációs harmonizáció és/vagy fejlesztésre' vonatkozott.

22. táblázat: Amennyiben készültek fejlesztések milyen területre vonatkoztak

	n	%	Total
1.Humánerőforrás fejlesztés (pl. képzés, munkaerő felvétel)	57	47,5	120
2.Tárgyi, infrastrukturális feltételek javítása (pl. számítógép vásárlás, telephely felújítás, szolgálati autóvásárlás)	98	81,7	120
3.Jogharmonizáció és helyi rendeletek aktualizálása	59	49,2	120
4.Külső kommunikációs és tájékoztatási hatékonyság növelése	24	20,0	120
5.Külső partnerekkel való együttműködés fejlesztése	23	19,2	120

6. Esélyegyenlőségi intézkedések (pl. akadálymentesítés, szolgáltatás hozzáférés területi bővítése, elektronikus esélyegyenlőség)	90	75,0	120
7. Dokumentációs, adminisztrációs harmonizáció és/vagy fejlesztés	23	19,2	120

A teljes mintán lekérdezve az látható, hogy az elkészült koncepciót az önkormányzatok vagy a képviselőtestületi üléseken (77,1%) vagy a bizottsági üléseken (62%) véleményeztették. A társadalmi vita elmaradt, a lakossági fórumok bizonyultak a legnépszerűtlenebb fórumoknak (2,1%).

23. táblázat: Hogyan, milyen fórumokon véleményeztették az elkészült koncepciót

	n	%	Total
1. Lakossági fórum	4	2,1	192
2. Bizottsági ülés	119	62,0	192
3. Képviselőtestületi ülés	148	77,1	192
4. Szakmai rendezvény	22	11,5	192
5. Más önkormányzatokkal való egyeztetés	28	14,6	192
6. Egyéb	26	13,5	192

Már más fejezetekben is írtunk róla, a téma valóban fontos, hiszen egy Országos Szolgáltatástervezési Koncepció (OSZTK) elkészítéséhez nélkülözhetetlen a vertikális tervezés. Rákérdeztünk arra is, hogy vajon *Figyelembe vették-e az Sztk. elkészítésekor a közigazgatási szintek közti harmonizációs szempontokat?* – vagyis az egymásra épülő önkormányzatok terveinek figyelembe vétele megtörtént-e? Az adatokból jól látszik, hogy az egyes önkormányzati szintek jellemezően inkább figyelembe vették más önkormányzatok terveit.

24. táblázat: Az egymásra épülő önkormányzatok terveinek figyelembe vétele

	települési önkormányzat		önkormányzati társulás		megyei önkormányzat	
	n	%	n	%	n	%
1. Igen	96	70,6%	10	83,3%	8	66,7%
2. Nem	40	29,4%	2	16,7%	4	33,3%
N Valid	136	100%	12	100%	12	100%

A kérdést tovább boncolva arra is kíváncsiak voltunk, hogy azok az önkormányzatok, akik az előző kérdésben igennel feleltek, a valóságban hogyan használták fel mások koncepcióját a saját Sztk-juk tervezésekor? Bár nagyjából hasonló az eloszlás, de a többség inkább csak

hivatkozott a koncepcióra (41,2%) és közel hasonló arányban törekedtek beleszerkesztésre (31,6%) és a másik anyag tartalmi konzisztenciájára (27,2%).

25. sz. táblázat: Hogyan használták fel más koncepciókat a saját tervezéskor

	n	%
1.Csak hivatkoztunk más koncepció(k)ra	47	41,2
2.Beleszerkesztettünk részleteket a saját terveinkbe	36	31,6
3.Kifejezetten ahhoz igazítottuk a mi terveinket	31	27,2
Total	114	100,0

Egy külön témablokkot szenteltünk a felülvizsgálatnak. Először arra voltunk kíváncsiak, hogy egyáltalán el tudták-e végezni a felülvizsgálatot, s ha igen, akkor mennyire tudták tartani az önkormányzatok a törvényben kötelező 2 éves időintervallumot? Úgy néz ki, hogy a mintánkba került önkormányzatoknak inkább sikerült abszolválniuk a feladatot, még akkor is, ha ezt csak késve tették meg. A települési önkormányzatok 46 százaléka, a társulások és a megyei önkormányzatok 58,3-58,3 százaléka teljesítette időben a felülvizsgálati kötelezettségét.

26. sz. táblázat: Megtörtént-e a kötelező felülvizsgálat, az előre definiált időben

	települési önkormányzat		önkormányzati társulás		megyei önkormányzat	
	n	%	n	%	n	%
1. Nem történt meg	32	23,4%	3	25,0%	0	0,0%
2. Igen, de késve	42	30,7%	2	16,7%	5	41,7%
3. Igen megtörtént	63	46,0%	7	58,3%	7	58,3%
N Valid	137	100,00%	12	100,00%	12	100,00%

Azon önkormányzatok körében, akik az előző kérdésre igennel válaszoltak, arra is kíváncsiak voltunk, hogy a koncepció felülvizsgálatát mely szervezetek végezték el? Sajnos a válasz nem ad nagy öröme okot, mivel a felülvizsgálati elbírálás gyakorlatában túlnyomóan csak a belső szakemberekre (80,8%) támaszkodnak az önkormányzatok.

27. sz. táblázat: Kik végezték el a koncepció felülvizsgálatát

	n	%
1.Belső szakemberek	105	80,8

2.A Szociális kerekasztal tagjai	16	12,3
3.Külső, független szakemberek	9	6,9
Total	130	100,0

A korábbi kutatásaink, és az SZMI által rendezett társadalmi vitán is többször felmerült, hogy vajon szükséges-e, tartható-e a 2 éves felülvizsgálati ciklus? Mint az várható volt az előzetes eredményekből, a megkérdezett összes önkormányzat 81,1 százaléka fejezte ki kritikai észrevételét a felülvizsgálat jelenlegi rendszerével kapcsolatban. A teljes minta 52,8 százaléka szerint *'fontos a rendszeres felülvizsgálat, de a két év nagyon sűrű'*. A minta 25,2 százaléka szerint nincs szükség a felülvizsgálatokra, mivel azok figyelembe vétele ritkán történik meg, hiszen *'úgyis mindent a finanszírozás határoz meg és nem az elvek'*.

28. sz. táblázat: Szükséges-e a kétévenkénti felülvizsgálat

	n	%
1.Igen fontos, hogy ilyen rendszeresen információ legyen arról, hogy hol tartunk az SztK megvalósításában	30	18,9
2.Igen fontos a rendszeres felülvizsgálat, de a két év nagyon sűrű	84	52,8
3. Nem, mert semmi szükség a felülvizsgálatra, úgyis mindent a finanszírozás határoz meg és nem az elvek	40	25,2
4. Nem, mert évente készül zárszámadás, az teljesen megfelel ennek az elvárásnak	5	3,1
Total	159	100,0

3.4 A szolgáltatástervezési koncepciók módosításának okai

- Az önkormányzatok 64 százalékánál nem került sor a koncepciók módosítására.
- A módosítás választható indokai közül a leggyakrabban a jogszabályi környezet kívülről érkező hatását jelölték meg az önkormányzatok, míg a legkevésbé egy belső hatás (*'a finanszírozási feltételek változása'*) befolyásolta a koncepciókat.
- A módosítással érintett legjelentősebb területek közül a legtöbben (55,8%) a fenntartott intézményrendszer struktúrájának, szerkezetének változása területet jelölték meg

Az elemzés során némi zűrzavart okozott, hogy láthatólag a módosítás és a felülvizsgálat összemosódhatott a válaszolók fejében. Mindenesetre az önkormányzatok 64 százalékánál nem került sor a koncepciók módosítására.

29. tábla: Szolgáltatástervezési koncepció módosítása megtörtént-e?

	n	%
Nem történt módosítás	189	63,6
Történt módosítás	102	34,3
Nincs adat	6	2,0
Total	297	100

Viszont ahol volt módosítás, ott a következő területekkel indokolták a változást:

30. tábla: A koncepció módosításának indoka – ahol történt módosítás

	igen válaszok aránya
helyi viszonyok (lakosság, korösszetétel stb.) változása	50,0
jogszabályváltozás	50,9
intézményi struktúra átalakítása	48,1
társulásba való bekapcsolódás, abból való kiválás	37,0
finanszírozási feltételek változása	21,3
egyéb indokok	23,1
N valid	108

Mint látható, a választható indokok közül a leggyakrabban a jogszabályi környezet kívülről érkező hatását jelölték meg az önkormányzatok, míg a legkevésbé egy belső hatás ('a *finanszírozási feltételek változása*') befolyásolta a koncepciókat.

Az adatlapban arra is kíváncsi volt az FSZH, hogy ha történt módosítás, akkor az önkormányzatoknak be kellett-e jelölniük a módosítással érintett legjelentősebb területeket is. Az önkormányzatok közül mindösszesen 36 % jelölt valamilyen területet – mely konzisztenciát mutat a módosítás indokára választ adók arányával.

31. tábla: A módosítással érintett legjelentősebb területek feltüntetése az adatlapban

	n	%
Nem jelölt	184	62,0
Jelölt	107	36,0
Nincs adat	6	2,0
Total	297	100

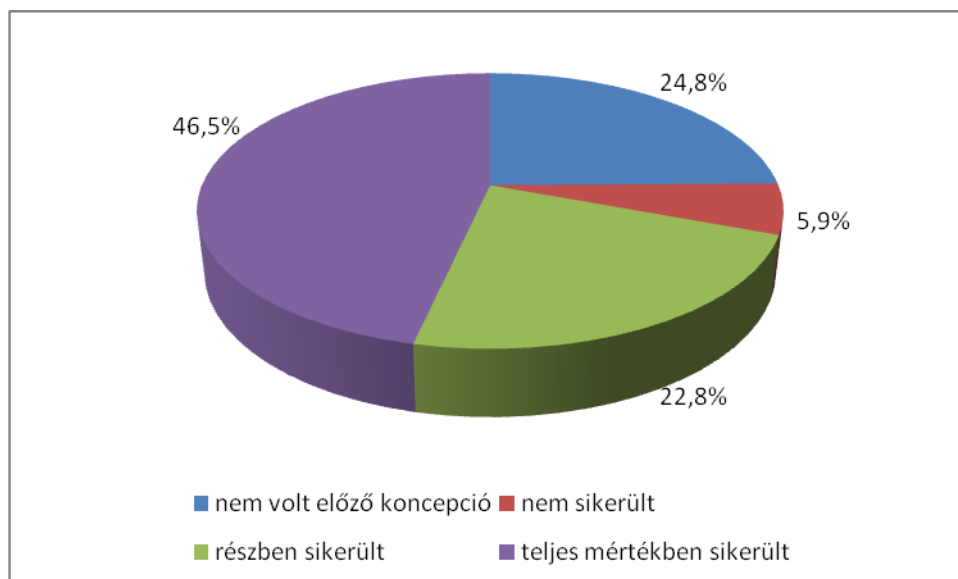
Ha csak erre a kérdésre adott igen válaszok arányát vesszük figyelembe (több válasz is jelölhető volt), akkor jól látszik, hogy: a módosítással érintett területek közül a legtöbben (55,8%) a *'fenntartott intézményrendszer struktúrájának, szerkezetének változása'* területet jelölték meg, míg a legkevesebben (14,2%) a *'szakosított ellátások iránti igények alakulásának, a várakozók számának, korösszetételnek, legfontosabb szociális jellemzőknek a változása'* témát választották.

32. tábla: A módosítással érintett legjelentősebb területek

	igen válaszok aránya (%)
lakosságszám, korösszetétel, szolgáltatások iránti igények változása	50,4
ellátási kötelezettség teljesítésének változása	49,6
szolgáltatások biztosításához kapcsolódó ütemterv változása	27,4
szolgáltatások működtetési, finanszírozási, fejlesztési feladatainak, együttműködés kereteinek változása	49,6
az egyes ellátotti csoportok (idősek, fogyatékos személyek, hajléktalan személyek, pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek) sajátosságaihoz kapcsolódóan a speciális ellátási formák, szolgáltatások biztosítása szükségességének változása	28,3
fenntartott intézményrendszer struktúrájának, szerkezetének változása	55,8
szakosított ellátások iránti igények alakulásának, a várakozók számának, korösszetételnek, legfontosabb szociális jellemzőknek a változása	14,2
intézményrendszer korszerűsítésének üteme, irányainak változás	36,3
N valid	113

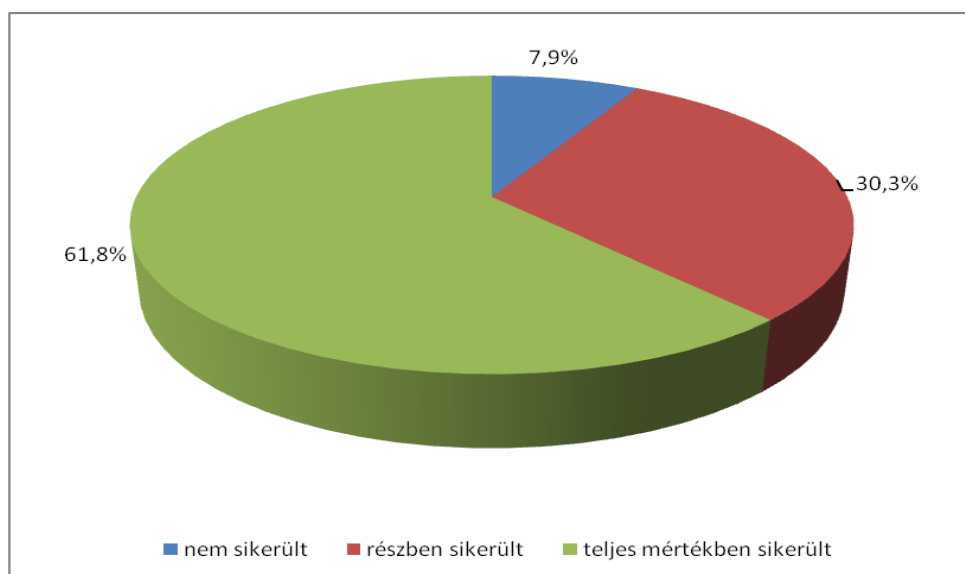
A változások nyomon követése indikátor segítségével, arra voltunk kíváncsiak, hogy ahol van felülvizsgálat (tehát a dokumentumokon belül erre hivatkoznak, kiderül a címéből, vagy a kapott mintában több koncepció is tartozik egy önkormányzathoz), ott sikerült-e az eredeti koncepcióban feltüntetett irány mentén haladni? Sikerült-e és milyen szempontokat megvalósítani a víziókból, illetve ezek leírása megjelenik-e a koncepciókban? Azaz ismét tartalmilag és formailag is értékeltünk.

6. ábra: Az összes koncepcióban változás nyomon követésére adott értékelés megoszlása (%)

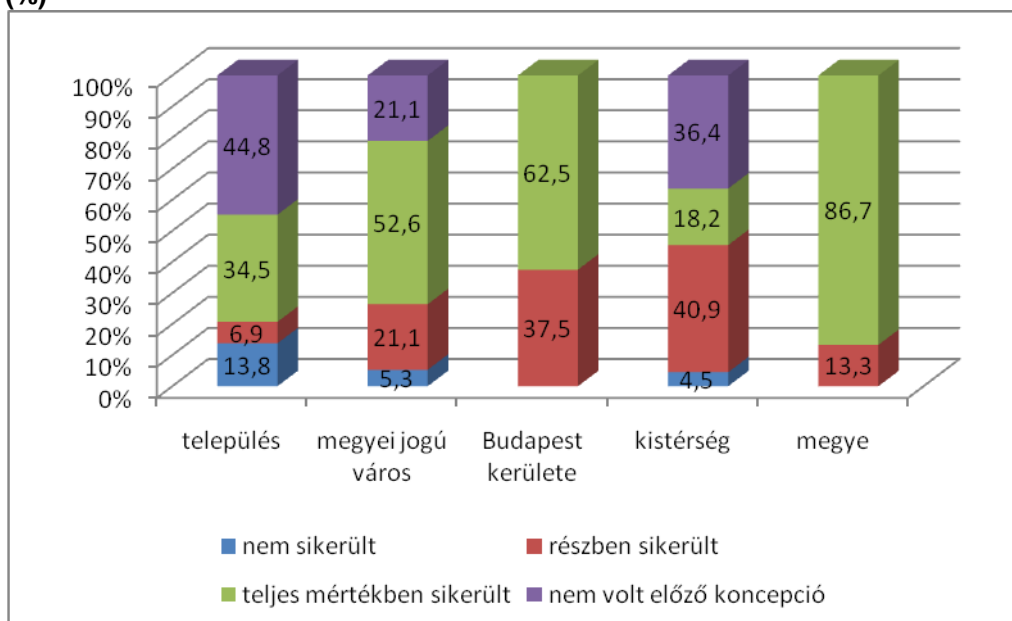
A mintába került koncepciók 25 százalékához nem kapcsolódott felülvizsgálat. Ha viszont kiemljük ezeket az eseteket, akkor viszonylag kedvező képet kapunk a konzekvens, korábbi munkákra, adatokra való hivatkozás terén.

7. ábra: A felülvizsgálatokban változás nyomon követésére adott értékelés megoszlása (%)

A frissített koncepciók 62 százalékában teljes mértékben sikerült a változásokat bemutatni, azokat kellő alaposággal kifejtették. A minta mindössze 8 százalékában nem volt nyomon követhető a változtatás!

8. ábra: A változás nyomon követhetőségére adott értékelés megoszlása önkormányzatok szerint (%)

Elemzési szintenként vizsgálva megállapítható, hogy a települések közül voltak legtöbben, amelyek nem készítettek, vagy küldtek frissített koncepciókat, míg a megyék teljesítették leginkább ebbéli kötelezettségeiket. Érdekes tény, hogy a korábbiakban láthattuk, hogy a kistérségek általában alaposan kidolgozták a dokumentumokat, mégis a második a rangsorban, ahonnan nem érkezett, vagy nem készült, esetleg nem utaltak korábbi koncepció léteire.

3.5 Fejlesztési lehetőségek három dimenzió mentén

- Nehezen értelmezhető dimenziók: a három dimenzióra adott válaszok közt sok az átfedés.
- Azok körében, akik említettek valamilyen fejlesztési irányokat a szabályozási hatáskörben, az első említés során a legtöbben a jogharmonizációt és helyi rendeletek aktualizálását tartották legfontosabbnak.
- Az ellátási hatáskörben mindegyik említés során a legfontosabbnak tartott szempont az alapellátás fejlesztése volt.
- az intézményi hatáskörben, mindegyik említés során a legfontosabbnak tartott szempont a meglévő szolgáltatások minőségének emelése volt.

Az Adatlapban arra is rákérdezett az FSZH, hogy *'Milyen feladatok, fejlesztési irányok kerültek meghatározásra szabályozási, ellátási és intézményi szinten?'* A válaszolók nyitott kérdésben írhatták be spontán válaszaikat, melyeket az elemzés során átkódoltunk zárt válaszkategóriákká. A feldolgozás során, dimenzióként a következő főbb item-eket alakítottuk ki:

SZABÁLYOZÁSI:

1. ellátási kötelezettség minimumának biztosítása (hiányzók kiépítése, szakvégtzettség megszerzése, személyügyi kérdések rendezése, hiányzó települések bevonása a szolgáltatásba)
2. helyi komplex (jóléti/egészségügyi/foglalkoztatási) fejlesztési stratégia kidolgozása
3. jogharmonizáció és helyi rendeletek aktualizálása
4. szolgáltatásfejlesztés - új ellátások megszervezése (pl. szolgáltatás kialakítás, társulás, integrált intézmény létrehozása, ISO minősítés, innovációk)
5. intézményfelügyelet hatékonyságának növelése
6. célcsoport elérése, rászorultság és térítési díjak felülvizsgálata
7. finanszírozás és költségvetés allokációs tervek
8. kommunikációs és tájékoztatási hatékonyság növelése
9. dokumentációs, adminisztrációs harmonizáció (pl. ágazati szinten nyilvántartás kezelése, közös adatbázisok létrehozása pl. kistérségben, információs szolgáltatás bevezetése, szabályozása; beszámolási kötelezettség fejlesztése)
10. külső partnerekkel való együttműködés fejlesztése
11. esélyegyenlőségi intézkedések (pl. akadálymentesítés, szolgáltatás hozzáférés, elektronikus esélyegyenlőség)

ELLÁTÁSI:

1. az igényekhez igazodó szolgáltató rendszer, intézményhálózat kiépítése (leghatékonyabb és szakmai szempontból indokolható ellátási formák közötti választás, összehangolása a szolgáltatásoknak, lakossági igényfelmérés)
2. alapellátás fejlesztése, bővítése
3. szakellátás bővítése, fejlesztése, kiszervezése
4. célcsoport elérése, célcsoport újragondolása: rászorultság és térítési díjak felülvizsgálata
5. tárgyi feltételek biztosítása
6. pályázati tevékenység fokozása

INTÉZMÉNYI:

1. intézmények alapvető működőképességének biztosítása, javítása
2. tárgyi és infrastrukturális feltételek javítása (műszaki fejlesztés, akadálymentesítés)
3. meglévő szolgáltatások minőségének emelése (pl. Szülői hivatásra felkészítő kurzus beindítása, Házi segítségnyújtás biztosítása az esti órákban és hétvégén)
4. pályázati aktivitás fokozása
5. HR jellegű kérdések, képzések és átképzések

Mindenekelőtt már az is informatív tényező, hogy a három dimenzióra adott válaszok közt sok az átfedés. Azok körében, akik említettek valamilyen fejlesztési irányokat a szabályozási hatáskörben, az első említés során a legtöbben a *jogharmonizációt és helyi rendeletek*

aktualizálását tartották legfontosabbnak, míg 9 százalékponttal lemaradva a második legfontosabb szempont volt az *ellátási kötelezettség minimumának biztosítása*.

A második és harmadik említésnél hasonló szempontok kaptak vezető szerepet: különböző lehetőségeket kimerítve, illetve különböző eszközökkel elképzelve a '*szolgáltatásfejlesztés, új ellátások megszervezése*' domináns volt.

33. tábla: Az említett fejlesztési irányok szabályozási hatáskörben, említés sorrendje szerint

	első említés		második említés		harmadik említés	
	n	%	n	%	n	%
ellátási kötelezettség minimumának biztosítása	20	18,2	8	14,0	9	26,5
helyi komplex fejlesztési stratégia kidolgozása	2	1,8	2	3,5	2	5,9
jogharmonizáció és helyi rendeletek aktualizálása	30	27,3	1	1,8	2	5,9
szolgáltatásfejlesztés, új ellátások megszervezése	19	17,3	24	42,1	9	26,5
intézményfelügyelet hatékonyságának növelése	9	8,2	4	7,0	1	2,9
célcsoport elérésének javítása	7	6,4	4	7,0	-	-
finanszírozás és költségvetés allokációs tervek	8	7,3	3	5,3	2	5,9
kommunikációs és tájékoztatási hatékonyság növelése	4	3,6	-	-	2	5,9
dokumentációs, adminisztrációs harmonizáció	4	3,6	4	7,0	4	11,8
külső partnerekkel való együttműködés fejlesztése	5	4,5	3	5,3	2	5,9
esélyegyenlőségi intézkedések	2	1,8	4	7,0	1	2,9
N valid	110	100	57	100	34	100

Azok körében, akik említettek valamilyen fejlesztési irányokat az ellátási hatáskörben, mindegyik említés során a legfontosabbnak tartott szempont *az alapellátás fejlesztése volt*. Ezt követő leggyakrabban emlegetett szempontok voltak: *az igényekhez igazodó szolgáltató rendszer kiépítése és a szakellátás bővítése, fejlesztése, kiszervezése*. Ez a két utóbbi fejlesztés váltakozott a második és a harmadik említésben a második és a harmadik helyezés közt.

34. tábla: Az említett fejlesztési irányok ellátási hatáskörben, említés sorrendje szerint

	első említés		második említés		harmadik említés	
	n	%	n	%	n	%
az igényekhez igazodó szolgáltató rendszer kiépítése	56	26,7	24	18,0	19	22,4
alapellátás fejlesztése, bővítése	111	52,9	66	49,6	36	42,4
szakellátás bővítése, fejlesztése, kiszervezése	25	11,9	28	21,1	19	22,4

célcsoport elérésének pontosítása	4	1,9	2	1,5	-	-
tárgyi feltételek biztosítása	8	3,8	10	7,5	6	7,1
pályázati tevékenység fokozása	6	2,9	3	2,3	5	5,9
N valid	210	100	133	100	85	100

Azok körében, akik említettek valamilyen fejlesztési irányokat az intézményi hatáskörben, mindegyik említés során a legfontosabbnak tartott szempont a *meglévő szolgáltatások minőségének emelése* volt. Ezt leggyakrabban az egyes említésekénél a *tárgyi és infrastrukturális, valamint a humánerőforrás feltételek javítása* követte.

35. tábla: Az említett fejlesztési irányok intézményi hatáskörben, említés sorrendje szerint

	első említés		második említés		harmadik említés	
	n	%	n	%	n	%
intézmények alapvető működőképességének erősítése	26	14,4	5	5,7	3	5,9
tárgyi és infrastrukturális feltételek javítása	43	23,9	26	29,9	9	17,6
meglévő szolgáltatások minőségének emelése	84	46,7	41	47,1	27	52,9
pályázati aktivitás fokozása	8	4,4	3	3,4	2	3,9
HR jellegű kérdések, képzések	19	10,6	12	13,8	10	19,6
N valid	180	100	87	100	51	100

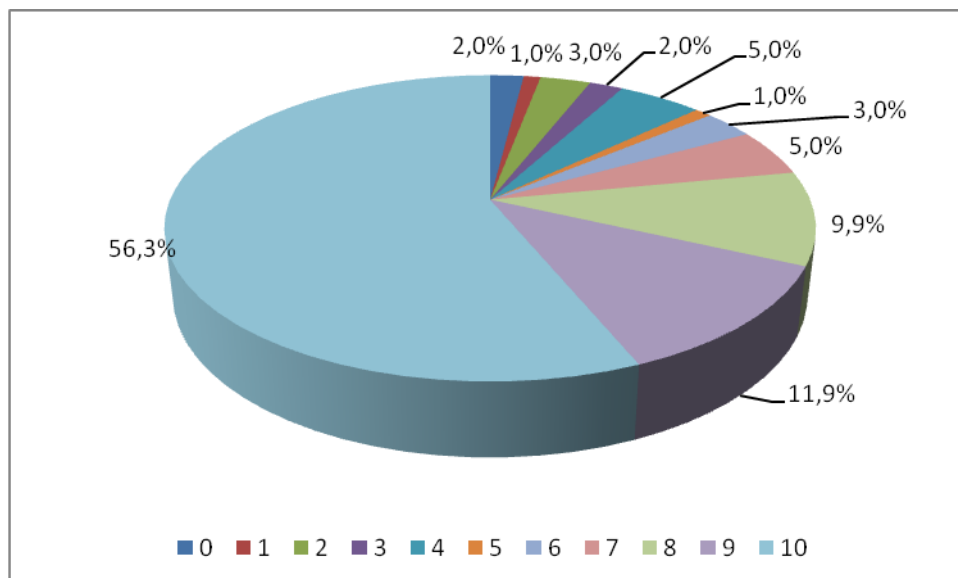
Általánosságban a fejlesztésre vonatkozó állítások közül is választhattak az adatközlők. Ha részleteiben elemezzük az egyes szempontokat, akkor elmondható, hogy a fejlesztéseket egyik esetben sem követték döntő többségben a felsorolt szempontok. Kapacitás szabályozása a fejlesztések mindössze 26 százalékához, időtábla készítése 38 százalékához és költségvetési tábla szintén csak 26 százalékához kapcsolódott.

36. tábla: A fejlesztésekre vonatkozó állítások

	kapacitásszabályozás		időtábla a fejlesztés ütemezésére		költségvetési tábla	
	n	%	n	%	n	%
Nem történt	172	57,9	144	48,5	180	60,6
Történt	77	25,9	112	37,7	77	25,9
Nincs adat	48	16,2	41	13,8	40	13,5
Total	297	100	297	100	297	100

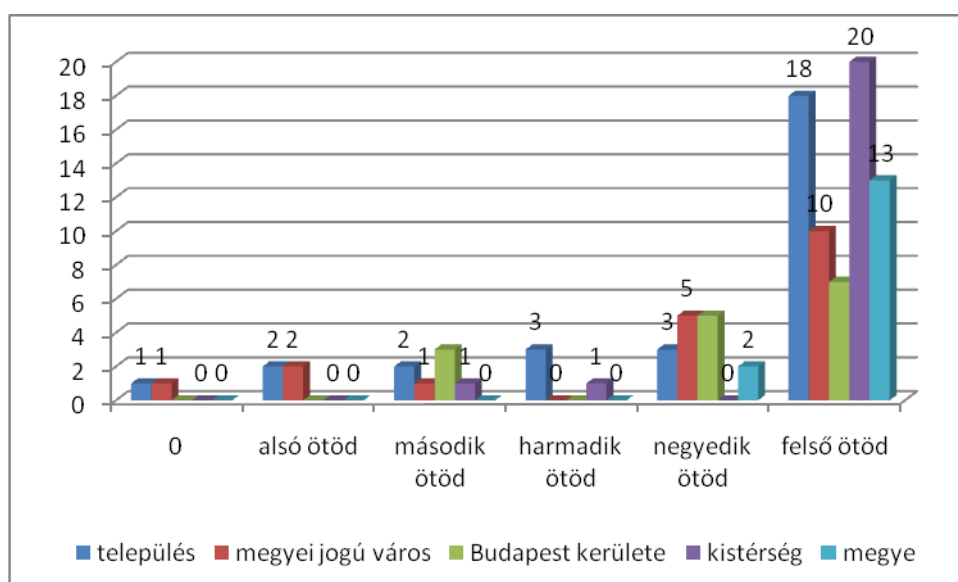
'Intézményrendszer korszerűsítésének irányai' nevű indikátornál nem az említett szempontokat számláltuk össze, hanem szintén inkább formai-tartalmi szempontból értékeltük a leírtakat. Arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen fejlesztési irányokat határoznak meg a koncepció alkotói az ellátásokkal kapcsolatban (ha volt, akkor a szakellátásokkal kapcsolatosan is).

9. ábra: A korszerűsítési irányok említésére adott értékelés megoszlása pontérték szerint (%)

Az összes koncepció több mint fele kapott kiváló minősítést. Ha összevonnuk a 8 és 10 pontot kapott koncepciókat, akkor a teljes minta 78 százaléka jól kifejtett blokkot készített a témakörben. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ez volt az az indikátor, melyben remek víziókat olvashattunk, azonban a valóság az, hogy a legtöbb esetben ez nem jelent mást, mint a túlszabályozás helyett az elégséges szabályozás megteremtése mellett, egy alapszintű működtetés fenntartását.

10. ábra: A korszerűsítési irányok említésére adott értékelések önkormányzatonként (db)

Ha elemzési szintenként nézzük az adatokat, akkor látható, hogy az önkormányzatok egységesen jól teljesítettek, és nem találni torzító hatásokat a belső megoszlásokban, s zömmel a 6 és 10 pontértékek közti tartományba tartoznak a koncepcióik.

A szociális törvény alapján a legtöbb feladatellátás címzettje a települési önkormányzat és a megyei önkormányzat. A többcélú kistérségi társulások létrejötte változást hozott az önkormányzatok feladatellátását illetően. Fokozatosan bővült azon szociális ellátások köre, melyet a többcélú kistérségi társulás keretében látnak el az önkormányzatok. A változtatások irányára jelentős hatást gyakorolt a központi finanszírozási rendszer alakulása, hiszen a feladat kistérségi keretek között történő ellátása esetén kiegészítő normatíva jár.

A leggyakoribb, hogy az önkormányzatok elsősorban pályázatos fejlesztéseket szeretnének megvalósítani és elsősorban az állagmegóvások, és a tevékenységek outsourcingjáról tesznek említést. A mintába került koncepciók többsége a törvényi kötelezettség ellátására és fenntartására, s nem az alapfeladatokon túli, vagy emelt szintű (plusz feladatokat megvalósító) szolgáltatás nyújtásának kialakítására, és ilyen jellegű fejlesztésekre koncentrálnak inkább az önkormányzatok. A dokumentum elemzés során arra következtethetünk ezzel kapcsolatban, bár kevés helyen és általában gyenge minőségben találkoztunk költségvetési elemzésekkel, hogy a legtöbb önkormányzat számára a kötelező feladatellátás is megterhelő, melyet legtöbb esetben társulások vagy nem állami szervezetek bevonásával próbálnak ellensúlyozni, ellátási szerződés keretében. De még így is sokszor előfordul, főleg a kisebb települések esetében, hogy nem megfelelő keretek között tudják nyújtani a szolgáltatást az önkormányzatok.

Az egyik legfontosabb célnak a létrehozott szolgáltatások megőrzését tartják. A nem kötelező szolgáltatásokat csak indokolt szociális helyzetű vagy gazdag önkormányzatok engedhetik meg maguknak, s ha kiépült egyáltalán, akkor indokoltnak érezték az önkormányzatok azok leépítését (támogató szolgáltatás, valamint a közösségi ellátások nyújtásának kötelezettsége 2009. január 1-jétől megszűnt).

3.6 Szociális szolgáltatások

Külön fejezetet kapott a szociális szolgáltatásnyújtás módjainak bemutatása, mivel a fejlesztésre, koncepcióalkotás körülményeire vonatkozó blokkoktól tartalmilag teljesen eltérő kérdőívkérdésről van szó. Éppen ezért ezt csak a statisztikai évkönyvek szerkesztési gyakorlatához hasonlóan egy nagy táblázatban közöljük.

Módszertani megjegyzés a táblázatok olvasásához:

A táblázatokban soronként eltérő elemszám található. Ennek egyik oka, hogy kihagytuk azokat az eseteket, melyeknél nincsen adat, így csak az Adatlap 12. és 13. kérdésére adott tényleges jelöléseket vettük számításba.

37. tábla: Szociális alapellátások (db)

Intézményi típus	Összesen	Ebből:					Több részről biztosított
		Nem biztosított	Önkormányzat biztosítja	Ellátási szerződést kötött	Társulás keretében biztosítja	Nem állami, egyházi fenntartó biztosítja a településen/megyében/társulás területén	
falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatás							
Falugondnoki szolgáltatás	232	212	16	-	1	3	3
Tanyagondnoki szolgáltatás	241	191	36	3	7	4	4
Étkeztetés	219	9	128	4	77	1	36
Házi segítségnyújtás	215	8	80	8	119	-	46
Családsegítés	229	11	85	2	131	-	35
Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás	224	49	33	11	123	8	27
közösségi ellátások							
Szenvedélybetegek közösségi ellátása	178	129	4	13	20	12	12
Pszichiátriai betegek közösségi ellátása	172	141	-	7	15	9	14
Szenvedélybetegek alacsonyküszöbű ellátása	179	129	7	8	23	12	10
Támogató szolgáltatás	197	89	13	12	60	23	21
Utcai szociális munka	159	129	5	16	4	5	14
Nappali ellátás							
Idősek nappali ellátása	209	34	96	6	71	2	28
Fogyatékos személyek nappali ellátása	166	110	26	7	14	9	18
Szenvedélybetegek nappali ellátása	163	138	5	8	8	4	10
Pszichiátriai betegek nappali ellátása	165	144	5	7	5	4	4
Hajléktalanok nappali ellátása	166	125	11	16	13	1	20

38. tábla: Szakosított ellátások (db)

Intézményi típus	Összesen	Ebből:					Több részről biztosított
		Nem biztosított	Önkormányzat biztosítja	Ellátási szerződést kötött	Társulás keretében biztosítja	Nem állami, egyházi fenntartó biztosítja a településen/megyében/társulás területén	
Ápolást-gondozást nyújtó intézmények							
Idősek otthona	190	94	47	7	35	7	25
Fogyatékos személyek otthona	176	150	15	4	6	1	3
Pszichiátriai betegek otthona	170	157	12	1	-	-	4
Szenvedélybetegek otthona	172	153	11	4	4	-	3
Hajléktalanok otthona	173	157	2	8	5	1	3
Rehabilitációs intézmények							
Pszichiátriai betegek rehabilitációs intézménye	170	162	4	2	-	2	2
Szenvedélybetegek rehabilitációs intézménye	167	159	5	2	-	1	3
Fogyatékos személyek rehabilitációs intézménye	170	161	8	1	-	-	1
Hajléktalan személyek rehabilitációs intézménye	168	163	1	3	-	1	1
Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények							
Időskorúak gondozóháza	174	125	38		9	2	12
Éjjeli menedékhely	164	143	8	8	5	-	9
Fogyatékos személyek gondozóháza	163	152	7	4	-	-	2
Szenvedélybetegek átmeneti otthona	162	157	2	2	-	1	4
Pszichiátriai betegek átmeneti otthona	163	159	1	2	-	1	3
Hajléktalan személyek átmeneti szállása	164	137	10	6	10	1	10
Bázis-szállás	165	161	-	1	3	-	
Lakóotthon							

Fogyatékos személyek lakóotthona	169	148	14	2	2	3	4
Pszichiátriai betegek lakóotthona	171	159	11	1		-	1
Szenvedélybetegek lakóotthona	170	163	6	-	-	1	-

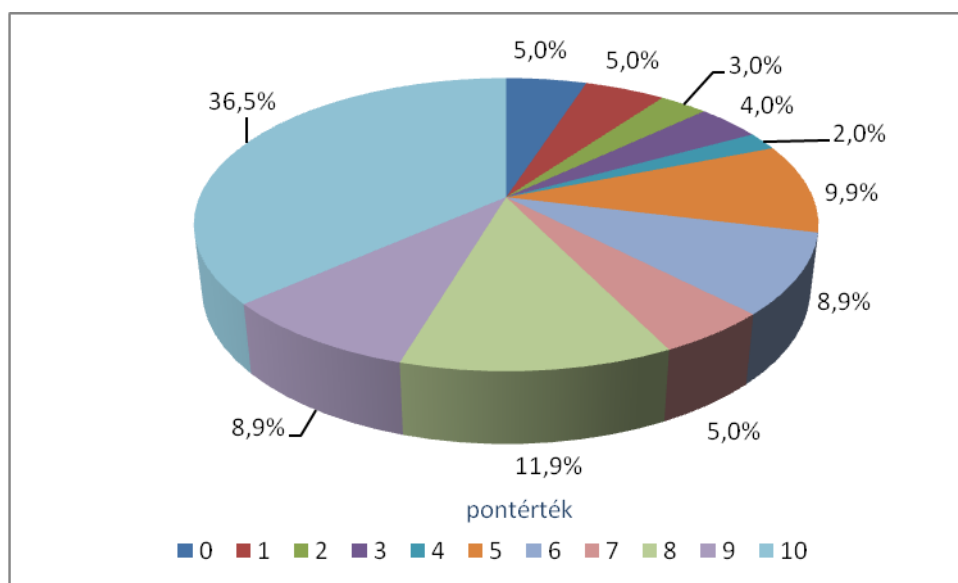
3.7 Reagálás valós igényekre

A kérdés a helyzetelemzésre, a szükségletfelmérés készítésére, és az arra épülő szolgáltatási rendszer értékelésére vonatkozott. Azaz azt szerettük volna megtudni, hogy az egyes szintek tekintettel vannak-e a koncepció megírásakor a szociális-egészségügyi-társadalmi folyamatok nyomon követésére, és arra való reagálásra?

Sajnos általános tapasztalat, hogy a szükségletek és a hozzá rendelt szolgáltatások sorrendjével kapcsolatban, a szociális ágazatban egy sajátos helyzet alakult ki. Eszerint a legfőbb probléma, hogy csak és kizárólag a KSH adatokra támaszkodnak az egyes vizsgálati szintek, még akkor is, ha kistérségi szinten valamivel bővebb adatmennyiség, esetleg valamiféle kutatás áll rendelkezésre. Tulajdonképpen a szociális ellátásokra rászoruló ellátottakról, számuk jövőbeni alakulásáról, és a lokális és országos folyamatok hatásairól (pl. előregedés, munkaerő-piaci struktúraváltozás, finanszírozási rendszer változása, ellátottak számának növekedése, speciális igények stb.) csak kevés helyen, és általában kevés információ áll rendelkezésre. Természetesen nem is feltétlen igénye az önkormányzatoknak ilyen pontosságú munkák készítése, hiszen a legtöbb önkormányzat, ahogyan az már az ellátási kötelezettségek teljesítésénél is felmerült, kizárólag a térségi társulásoktól várja a megoldást a „gazdaságos” működtetésre és végső soron valamilyen szinten tartásra.

Ennek függvényében kiegyeztünk tehát azzal, hogy jónak tekintjük, ha munkaerő-piaci, KSH és helyi adatforrásokra való hivatkozás alapján tendenciákat és valamiféle víziókat próbáltak felvázolni a koncepció készítői.

11. ábra: Valós igényekre történő reagálásra adott értékelés megoszlása pontérték szerint (%)

E téma értékelésénél a mintába került koncepciók 36,6 százaléka ért el 10 pontot, és összesen 57,4 százalékkat értékeltük jónak (vagyis 8-10 közötti pontértékkal rendelkezők). Tehát a munkák zöme a jelenlegi helyzet bemutatásán túl, azért alkalmas arra, hogy a jövőbeli állapotokra vonatkozóan is valamiféle következtetéseket vonjon le. A mintába került dokumentumok mindössze 5 százaléka esetében nem találtunk egyáltalán erre a témakörre való utalást.

A vizsgálati egységek szerinti bontásban azt tapasztaltuk, hogy a települések 58,6 százaléka jó (azaz 8-10 pont közötti) pontértéket kapott. Ez azt jelenti, hogy esetükben megalapozottnak tekinthető a reagálás: statisztikai elemzések és az intézményekkel való kommunikáción alapul a munkájuk. Szintén inkább jó pontértékeket kaptak a kistérségi és megyei önkormányzatok koncepciói is (81,8% és 66,7%), ami azt jelenti, hogy esetükben is körültekintő, és a valós igényekre koncentráló elemzések kerültek be a mintánkba. Ha továbbra is a belső arányokat és az egymásra épülő szintek kapcsolódását nézzük, akkor a települések és a kistérségek esetében fordult elő a legnagyobb arányban 10 pontérték (44,8% és 63,6%), azaz a legkimunkáltabb részek ezen önkormányzatok munkájában található.

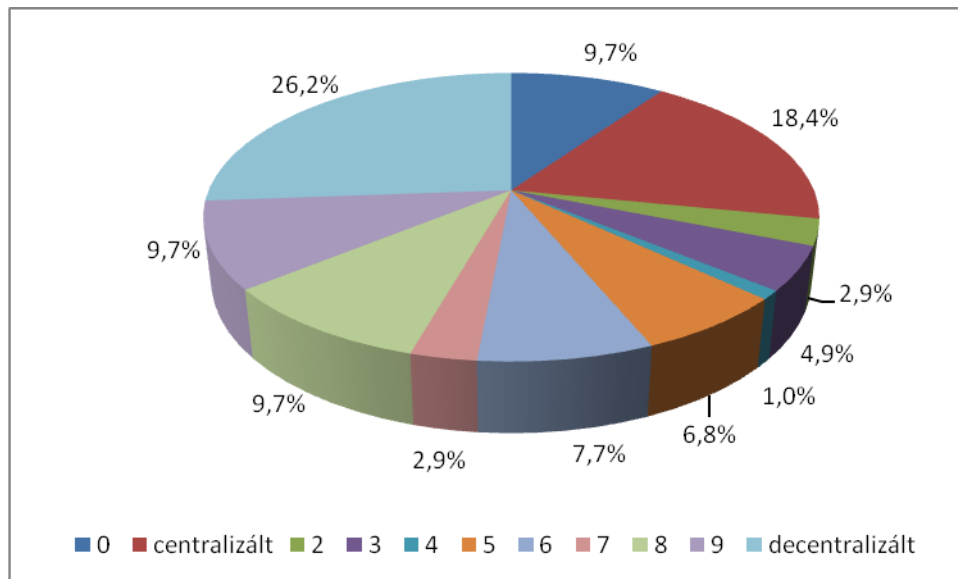
Találkoztunk olyan koncepcióval, melyben említést tesznek az önkormányzati vagyон felhasználását illetően végzett közvélemény kutatásról. A demokratikus döntés és végrehajtás szép példájáról olvashatunk az egyik koncepciójában, ahol az eredmények függvényében történt meg a településen a jóléti szolgáltatás fejlesztése.

Általános elvárás az igényfelmérésre és az arra való reagálásra vonatkozóan, vagyis az Sztk. gyakorlatban való működésére, hogy az önkormányzat részéről időközönként megtörténjen a feltérképezés az ellátottak, a lakosok körében. Ezen munkálatot a minőségbiztosítás elemeinek felhasználásával kellene elvégezni. (pl. ellátók és ellátottak kérdőíves mérése, statisztikák készítése, országos és lokális tendenciák megfogalmazása)

3.8 A feladatellátás módja

Elsősorban arra világít rá az elemzés ezen része, hogy társulásoknál centralizált-decentralizált szempontú-e a feladatelosztás? Vajon egy térségi centrumban koncentrálnak a szolgáltatások, vagy valamilyen jellegű „szóródást” mutatnak-e.

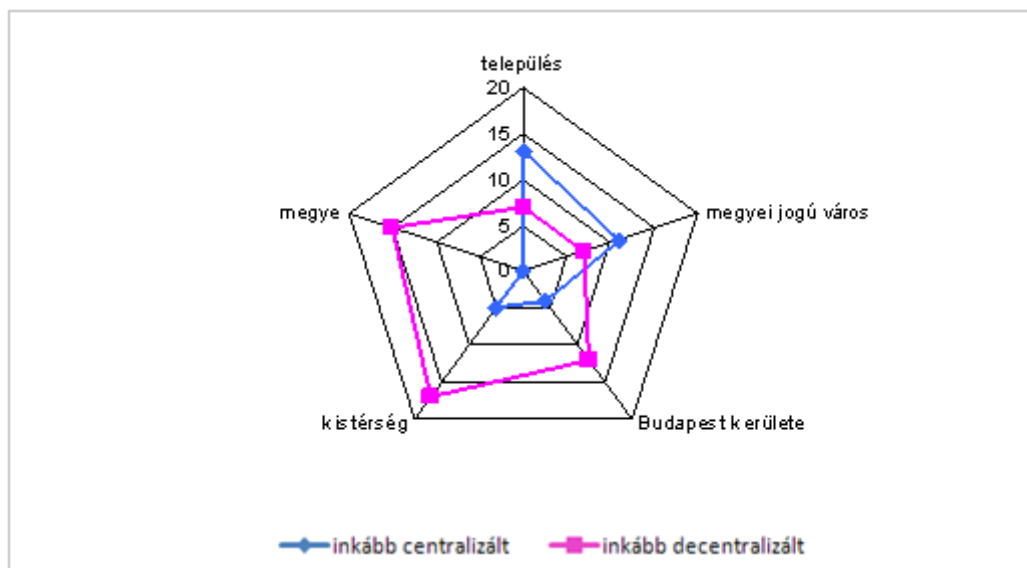
12. ábra: A feladatellátás módjára adott értékelés megoszlása pontérték szerint (%)

A kistérségek esetében jellemző minta a társulásban működtetett szociális központ, mely a családsegítés és a gyermekjóléti szolgálatok feladatait látja el.

A térségi centrumban legalább egy 10 000 fő feletti településsel rendelkező társulások esetében főleg a pszichiátriai betegekre és fogyatékos személyekre irányuló ellátási formák létrehozására törekednek.

13. ábra: A feladatellátás szempontjából centralizált vagy decentralizált önkormányzatok (db)

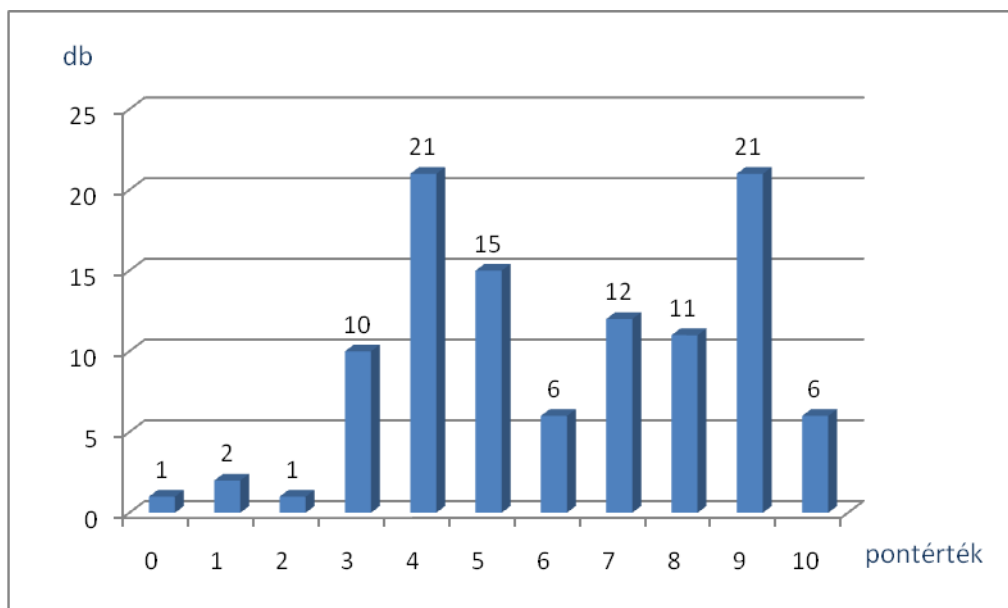
Az elemzési szintenkénti ábra alapján elmondható, hogy a kistérségek és a megyék inkább decentralizáltan oldják meg a feladataikat, azaz nem egy-egy ellátási centrumban

koncentrálódnak a szolgáltatások. Ugyanakkor minél kisebb elemzési szint felé haladunk, annál inkább centrális feladatellátással találkozunk.

Ellátási kötelezettség teljesítésének jelenlegi helyzet leírása:

Az ellátási kötelezettség teljesítésének vizsgálta egyrészt megmutatja az ellátáshiányos területeket, másrészt azt is, hogy az Sztk. mint tervezési dokumentum segíti-e a felülvizsgálataival ezeknek a fehér foltoknak a csökkentését.

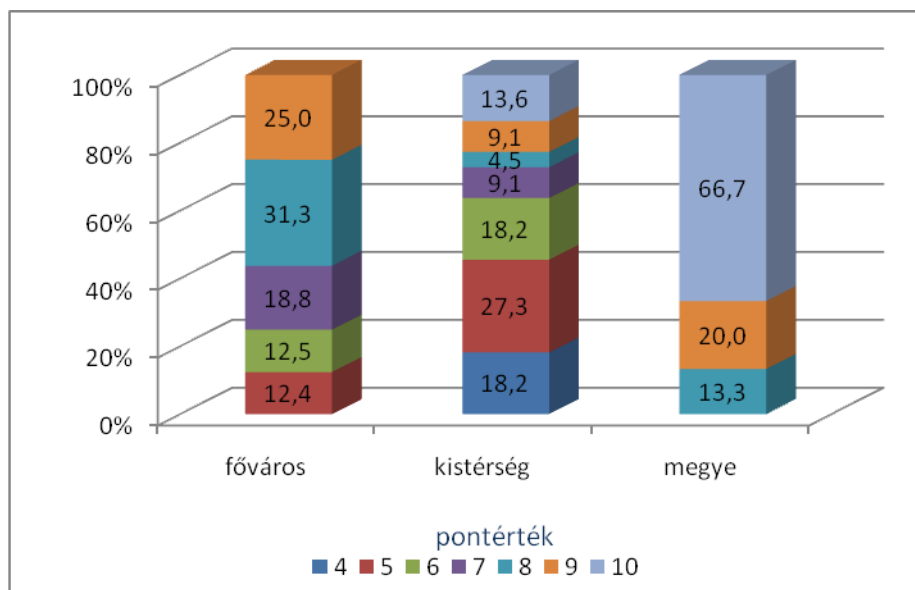
14. ábra: Ellátási kötelezettség kifejtésére adott értékelések (db)

Az ellátási kötelezettség indikátor érdekes megoszlást mutat. A közepesnél kicsit gyengébb, és a majdnem kiváló pontértéket mutató önkormányzatok száma megegyezik. Az alsó harmadba viszonylag kevés önkormányzat került (4 db), a fennmaradó pontszámokon változatosan osztoztak a készítőik. A fenti grafikon azt mutatja, hogy egyrészt minden vizsgált Sztk. tartalmazta az ellátási kötelezettség bemutatását, ugyanakkor ennek az indikátornak az értéke nagy szórást mutat (1 és 21 pontérték között). Összességében a koncepciók ebben a tekintetben nagy minőségi eltéréseket mutatnak.

A kistérségekben készített dokumentumok közel harmada kapott közepes értékelést, ugyanakkor a megyei Sztk.-k több mint kétharmada a maximális pontot szerezte meg.

15. ábra: Ellátási kötelezettségek teljesítésére adott értékelés megoszlása (%)

Külön érdemes megemlíteni, hogy a megyei önkormányzatok értékelése, a felső harmadban található, ennél gyengébb minősítés a mintába nem került.

A fővárost tekintve, a kerületek közel egyharmada a jól teljesítők között található. Az alsó pontértékek is az ötven százalékos mutatót elérik, vagy azt meghaladják.

3.9 Ellátási kötelezettség teljesítése

Valamennyi településen biztosítani kell a szociális alapellátás körébe tartozó ellátások, szolgáltatások közül az étkeztetés és a házi segítségnyújtás igénybevételének lehetőségét, valamint ki kell építeni és működtetni kell a gyermekek védelmét szolgáló helyi ellátórendszert, meg kell szervezni a településen lakó gyermekek ellátását.

Az Országgyűlés 2007. október 15-én módosította a szociális törvényt, és jelentősen átalakította az önkormányzatok kötelező feladatainak rendszerét. A változások érintik a közösségi ellátásokat. Jelenleg az önkormányzatok a kötelező feladataiknak eltérő mennyiségi és minőségi mutatók alapján tesznek eleget. A forrásokkal való hatékonyabb gazdálkodás, illetve a mozgástér növelése érdekében a jogalkotó szükségesnek látta egyes kötelező feladatok fakultatívvá tételét. Az új feladat-ellátási rendszerben a közösségi ellátások (és így az alacsonyküszöbű szolgáltatás) nyújtásának kötelezettsége 2009. január 1-jétől megszűnik, de mint törvényben meghatározott tartalmú szociális szolgáltatások továbbra is megmaradnak, finanszírozásuk valamennyi fenntartó számára egységes módon, a tényleges szükségletek figyelembe vételével, pályázat útján valósul meg.

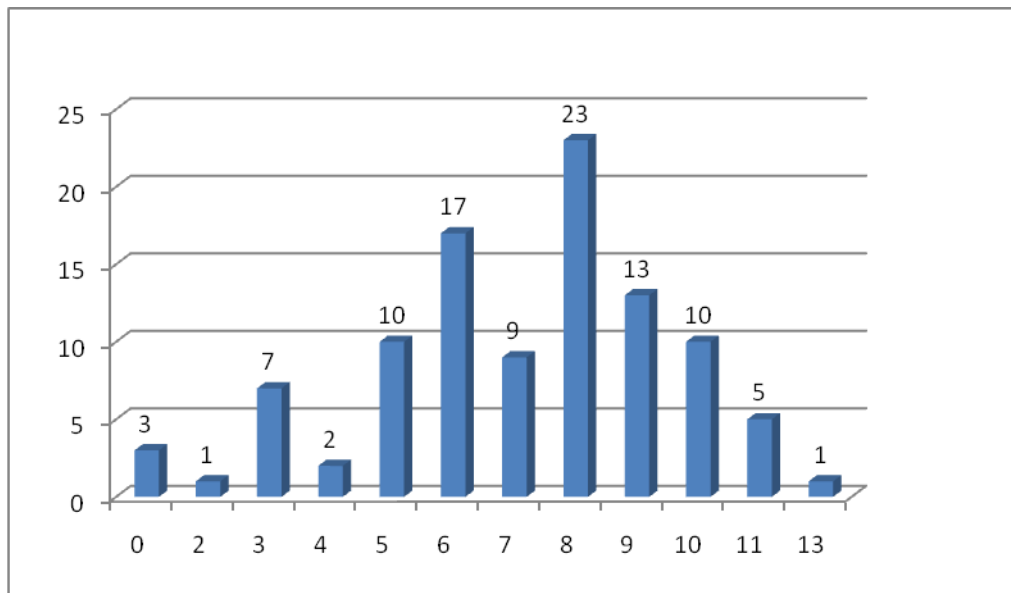
Így azok a koncepciók, felülvizsgálatok melyek 2008. előtt készültek, ott ezek még kötelező feladatként fogalmazódtak meg. Elemzésünkben mindig az adott beszámolási évre vonatkozó feltételeket vettük alapul: tehát nem a jelenlegi, azaz a 2010-es feltételek tükröződését, hanem a koncepció készítésének dátumához kapcsolódó állapothoz viszonyítottunk. (Hiszen nekünk az FSZH-hoz beérkezett, és felénk továbbított dokumentumokat, mint a legfrissebb koncepciót kellett elfogadnunk.)

Az ellátásokkal kapcsolatban a tartalmi elemzést követően megállapítható, hogy az alapszolgáltatások a mintánkba került koncepciók alapján javarészt hozzáférhetőek. Két fontosabb észrevételt mégis szeretnénk kiemelni:

1. A nappali ellátással kapcsolatban a Szoc.tv. a 3000 főnél magasabb lélekszámú településeken írja elő kötelező feladatként, azonban több kisebb település az elmagányosodás elkerülése végett az időskorú lakosság részére idős klubot működtet. Kistérségi feladat átvállalás esetén e klubok az egyéb alapszolgáltatások decentrumaivá válhatnak.
2. A közösségi ellátások nagymértékben hiányoznak az ellátási szerkezetből, függetlenül attól, hogy azok 2008. december 31-i, vagy az utáni koncepcióban kerültek említésre. A vizsgált koncepciók említései szerint a közösségi szolgáltatások kiépítettsége megyei szinten is elégtelen, így az érintett rászorulóknak ellátása, vagy az ambuláns, vagy a kórházi egészségügyi szolgáltatók, és/vagy a szociális alapellátás intézményeinek útján, illetve a bentlakásos szociális intézményekben, az ellátott lakóhelyétől távol történik – legalábbis a koncepciók elemzése szerint.

Az egész mintát tekintve, az ellátások többsége rendelkezésre áll minden vizsgált önkormányzatnál.

16. ábra: Szolgáltatás típusok említése az összes koncepcióban (db)

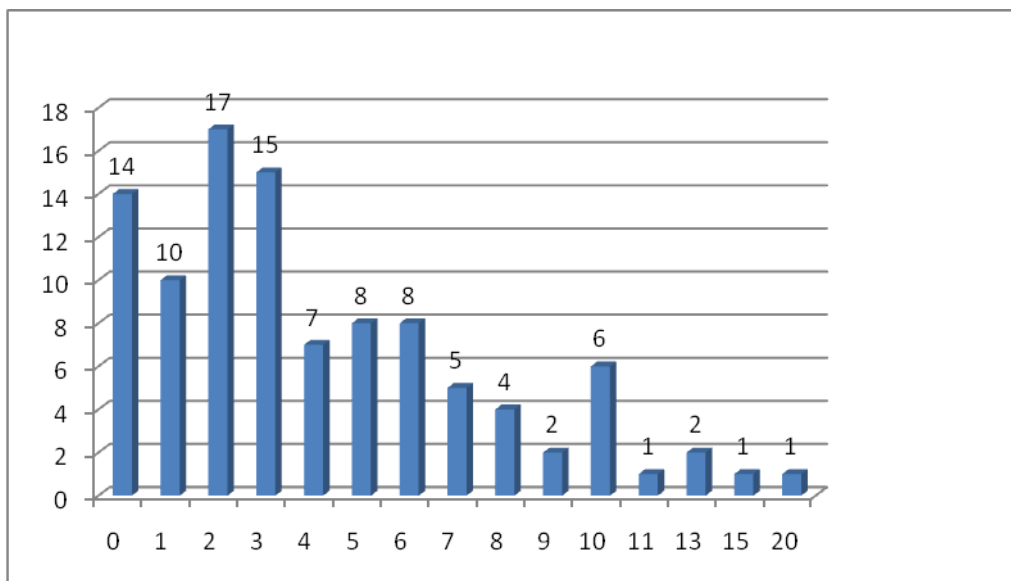
A fővárosi kerületek egyértelműen a legjobban ellátott területek, ezt követően a megyék, és a megyei jogú városok következnek.

A megyei jogú városok értékelése nagyon változatos képet mutat. A jól ellátott területek, és a kevésbé ellátott területek váltakoznak egymással.

3.10 Együttműködés önkormányzatokkal, szolgáltatókkal, egyéb szervezetekkel

A vizsgált mintából megállapítható, hogy az önkormányzatok 14 százaléka nem működik együtt más szervezetekkel, hanem a saját erőforrásait használja fel a szolgáltatások nyújtásához.

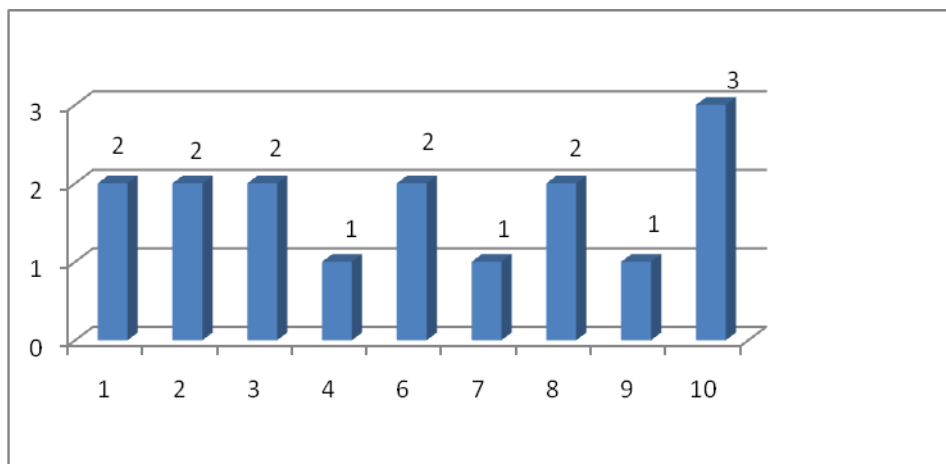
17. ábra: Együttműködés említésére adott értékelések megoszlása (%)

A legtöbb együttműködésnél (17%) két másik szervezethez történik valamilyen kapcsolódás. Tíznel több szervezettel, a vizsgált minta mindössze 2 százaléka dolgozik együtt. Fentiekből az következik, hogy az Sztk. készítésére kötelezett települési önkormányzatok együttműködési hajlandósága, a tervezési dokumentumban foglaltak szerint, erősen korlátozott. Jellemzően két másik szervezet megemlítésével lezáródik. Megállapításunk szerint a szociális szolgáltatók nem hangolják össze tevékenységüket más szervezetekkel, vagy ha mégis, akkor azt a tervezési dokumentumban nem jelenítik meg.

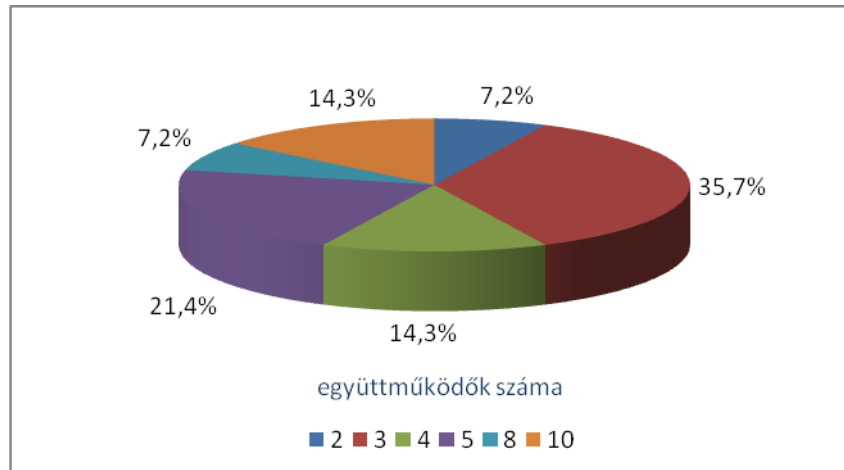
Egészen mást mutat a minta, abban az esetben, ha külön vizsgáljuk az önkormányzatokat lakosságszám alapján.

18. ábra: Együttműködés említése a 2000 fő alatti települések koncepcióiban (db)

A 2000 fő alatti kistéleplések együttlmlüködlöbkek, mint az átlag. Ez a források viszonylagos szűkösségéből fakadhat. A 2000 és 3000 fő közötti települések 68 százaléka együttlmlüködlő.

19. ábra: Együttlmlüködlés említése a megyei önkormányzatok koncepcióiban (%)

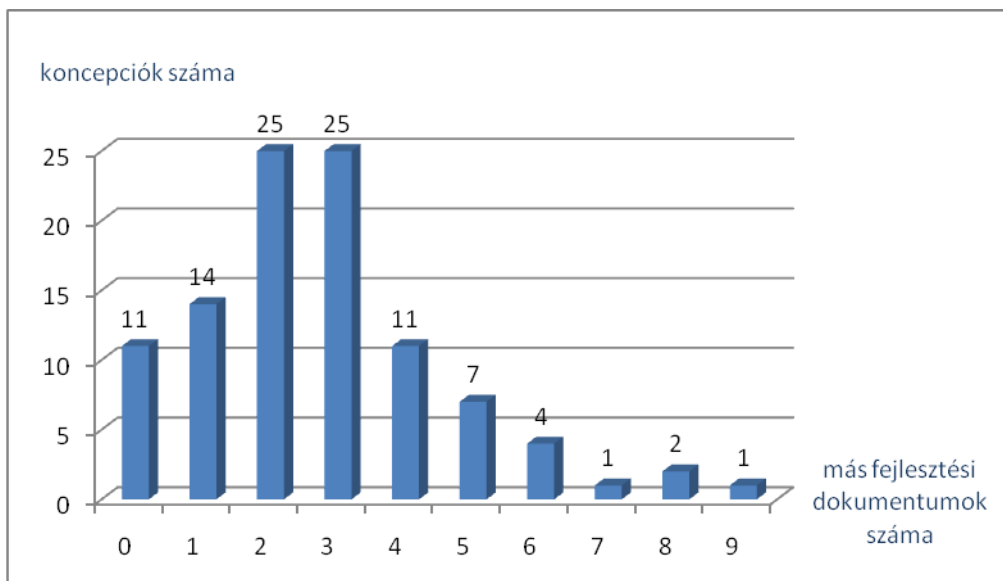

A megyei önkormányzatok egyharmada legalább három partnerrel működik együtt, de még 20 százalékuk is öt szervezettel tart kapcsolatot. Úgy tűnik, hogy a megyei önkormányzatok kapcsolatrendszerükből adódóan, a szociális szolgáltatások megszervezése során is szívesen támaszkodnak más szervezetekre. Budapest kerületeinek 18,8 százaléka tíz szervezetet is bevon valamilyen szinten a szolgáltatásokba.

Az Sztk. elkészítése hogyan kapcsolódik más ágazatok (egészségügy, gyermekvédelem, oktatás stb.) fejlesztési terveihez, kérdéskört megvizsgálva, a következő megállapításokat tehetjük:

A teljes mintát tekintve, az önkormányzatok negyede, 2 illetve 3 fejlesztési dokumentumot jelöl meg.

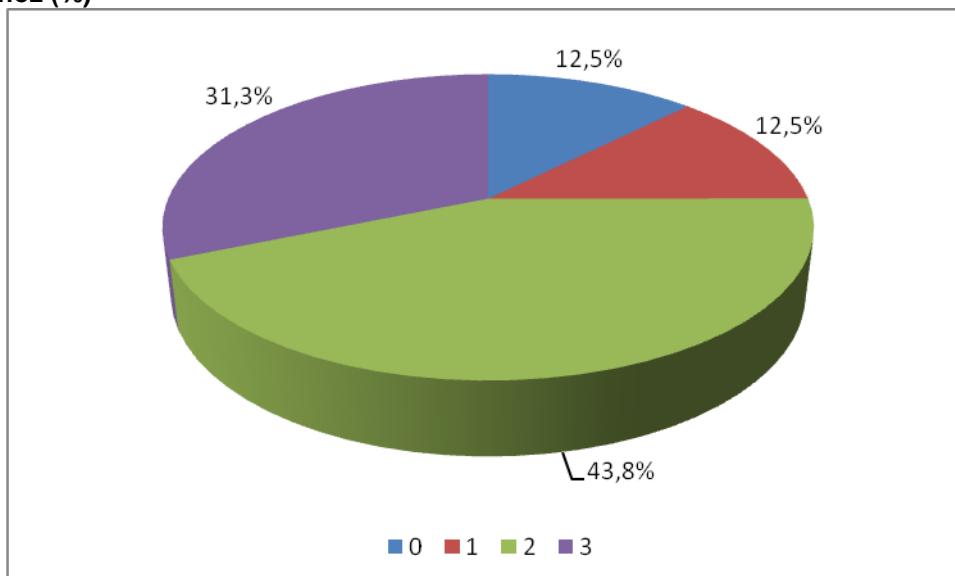
20. ábra: A koncepciók kapcsolódása más fejlesztési tervekhez, ágazatokhoz (db)

Az önkormányzatok a tervezési munka során a gyermekvédelemmel kapcsolatos tervezési feladatokat tartották a legjellemzőbbnek. A tervezési gyakorlat, sok esetben, egy dokumentumban tárgyalja a szociális ellátásokat a gyermekvédelemmel kapcsolatos tevékenységekkel.

A 2000-3000 fő közötti települések egyharmada, három vagy annál több dokumentummal való kapcsolódást jelenít meg.

21. ábra: Budapesti kerületek koncepciójának kapcsolódódása más fejlesztési tervekhez, ágazatokhoz (%)

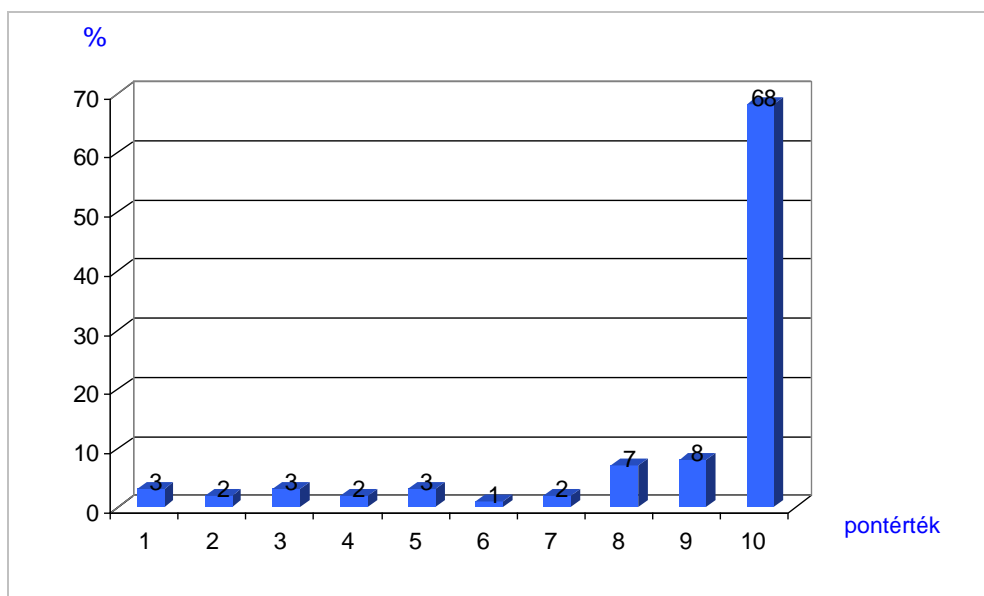
A fővárosi kerületek majdnem fele (43,8%) legalább két másik tervezési anyaggal valósított meg harmonizációt.

A területfejlesztési dokumentumokkal való egyeztetés elenyésző számban valósult meg, ahogy az Európai Unió stratégiai fejlesztési dokumentumai sem szerepelnek a szolgáltatások tervezésekor, mint irányadó munkák. Talán a pályázatok készítésekor merült fel az önkormányzatokban, ezekhez az irányelvekhez való idomítás.

3.11 Szociodemográfiai adatok

Összességében a tervezési anyagok nagyon jól jelenítik meg az adott földrajzi terület demográfiai helyzetét.

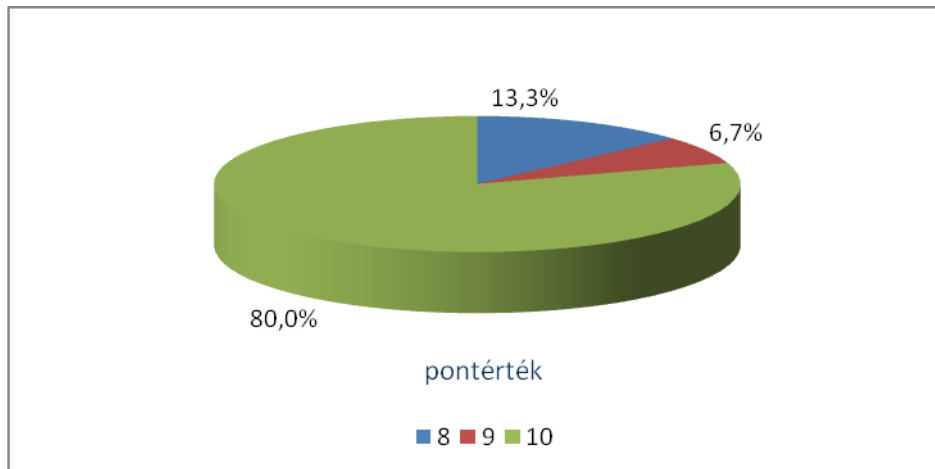
22. ábra: A szociodemográfiai adatokra adott értékelések megoszlása (%)

A vizsgált halmaz 68 százaléka a maximális adható értéket kapta erre a minőségi indikátorra. A törvény által kötelezőként definiált adatsort a minta 3 százaléka nagyon gyengén teljesítette. Ennek alapvető oka az volt, hogy a felülvizsgálat során nem aktualizálták a korábban készített bemutató anyagot, pedig két év alatt is jelentősen átalakulhattak a korábbi trendek, nem beszélve arról, ha nem is sikerült a határidő pontos betartása, és három vagy több év változásai maradtak így dokumentálás nélkül.

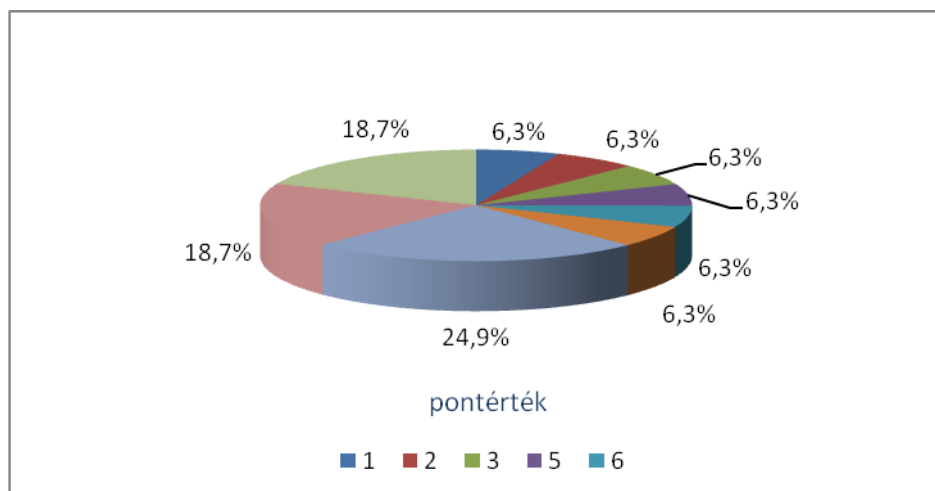
A területi bontást vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a megyék és a kistérségek igen alapos munkát végeztek, és kaptak a maximálisához közeli pontszámot (80%, 95,5%).

23. ábra: 2000 fő alatti települések szociodemográfiai adatokra adott értékelésének megoszlása (%)

A 2000 fő alatti települések ugyanakkor 25 százaléka kapott mindösszesen maximálisához közeli pontszámot. A kistelepülések gyengébb szereplése talán annak tudható be, hogy a statisztikai adatbázisok ilyen bontásban már kevésbé érhetőek el a készítőik részére, illetve helyi felmérések, források hiányában nem készültek az elmúlt évek során. Ugyanakkor meglepő, hogy a jobb anyagi helyzetben lévő fővárosi kerületek negyed nem kapta meg a maximálisan elérhető pontszámot.

24. ábra: Budapest kerületeinek szociodemográfiai adatokra adott értékelésének megoszlása (%)

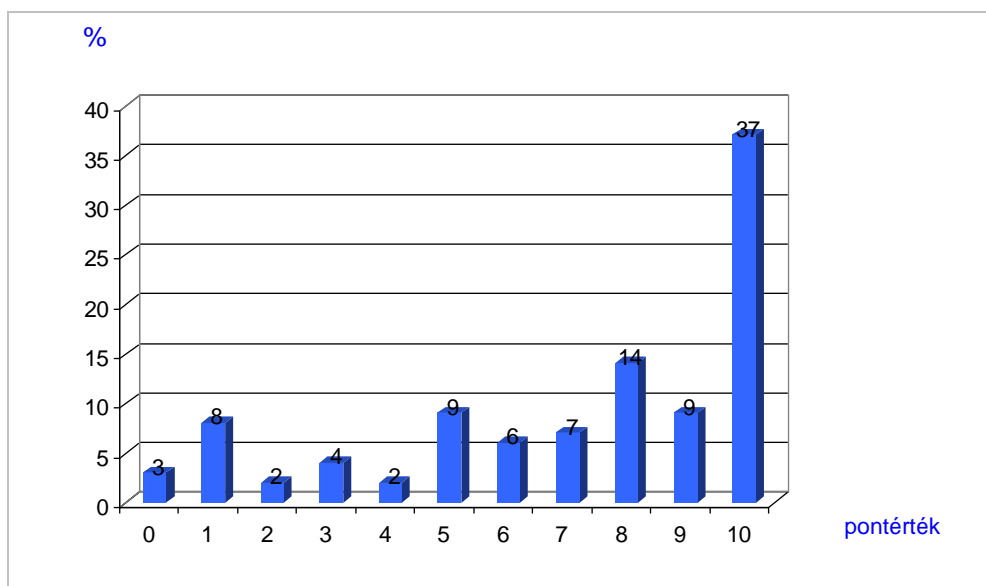

A fővárosi szociodemográfiai leírások 63 százaléka a ponthatár felső harmadában található, ami azt mutatja, hogy ezek a dokumentumok, ha nem is kiválóan jók, de meglehetősen egyenletes minőséget mutatva kerültek kidolgozásra.

3.12 Igényfelmérés

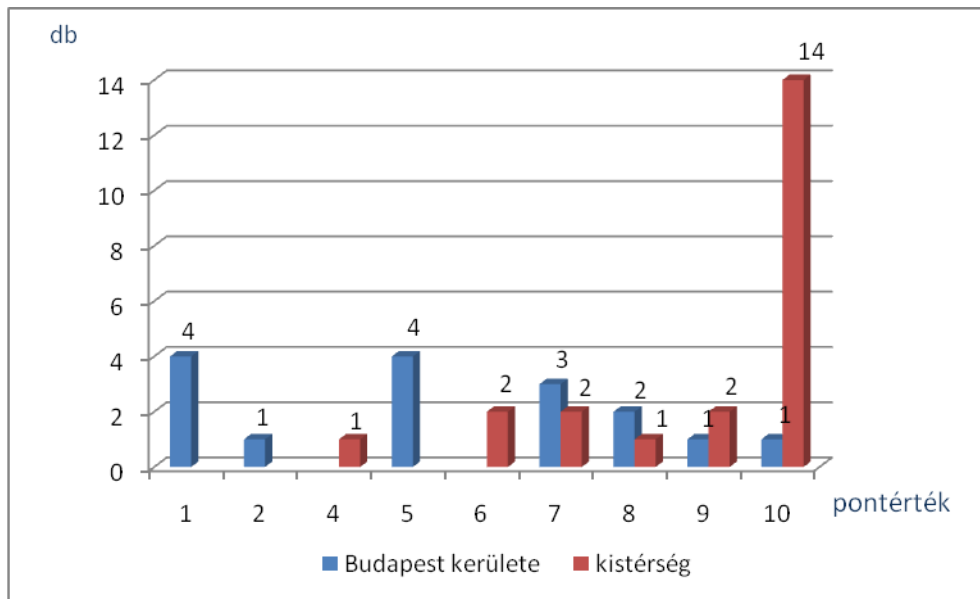
A szolgáltatások nyújtásának megalapozottságát igényfelmérés útján lehet biztosítani. Az egyes szolgáltatások iránti igények összesítése után lehet dönteni egy szolgáltatás működtetéséről, vagy elhagyásáról az adott területen. Az alapos igényfelmérés előzménye, a területen végzett kutatás. Ennek hiányában a rendelkezésre álló statisztikai adatokból lehet következtetéseket levonni. A törvényi előírásnak 3 önkormányzat nem felelt meg, azzal, hogy az Sztk-ban nem jelenítette meg az igényfelmérés módját. A minta jelentős hányada, közel 38 százaléka kellő odafigyeléssel, és részlet gazdagon mutatja be a szolgáltatási környezetet, és az egyes célcsoportokat.

25. ábra: Az igényfelmérés minőségére adott értékelések megoszlása (%)

A területi bontást megfigyelve szembejövő a kistérségek igényfelméréseinek részletessége, pontossága, megjelenítése a tervezési dokumentumokban.

26. ábra: Kistérségek igényfelmérésének minőségére adott értékelések megoszlása (%)

A kistérségek 64 százaléka kapott erre az indikátorra maximális pontszámot. A fővárosi kerületeket tekintve, ez csak 6%, a megyék esetében ez a mutató 27%, a megyei jogú városok tekintetében 44%. Viszonylagosan bőséges humán erőforrással, és pénzügyi forrásokkal a fővárosi és megyei önkormányzatok, valamint a megyei jogú városok rendelkeznek, ezért meglepő a fővárosi kerületek alulteljesítése.

Az on-line kutatásban, a szükségletek vonatkozási területet érintő (lokális, térségi vagy megyei szintű) feltárásával, és egy helyzetkép elkészítésével, illetve a szolgáltatási tevékenységeket folytató szakemberek véleményének értékelésével az önkormányzat saját szerepét, terveit is könnyebben tudja igazolni. Ezen túl a szükségletfelmérés az önkormányzatokat hozzásegítheti a szolgáltatási tevékenységekkel szembeni elvárásoknak való megfeleléshez: 1. a helyi problémákra, kielégítetlen szükségletekre való reagálásra, 2. innovatív megoldások megkeresésére, illetve 3. a jelenlegi és leendő kliensek elképzeléseinek artikulálására. A szükségletfelmérés jelentősége tehát nem megkerülhető az SztK. készítés során.

Ami meglepő, hogy a mintánk valamivel több, mint negyede semmilyen szükségletfelmérést nem készített. A teljes minta 13,7 százaléka nevezhető lelkiismeretesnek: ezek az önkormányzatok minden fellelhető háttéradat, valamint a szolgáltatók és a célcsoportok körében végzett kutatások felhasználásával készítették el saját szükségletfelmérésüket. A minta 58,3 százaléka a könnyebb ellenállás irányába indult el e feladat végrehajtásakor, mivel vagy a saját intézményeik adatait, vagy az interneten fellelhető publikációkat használták segítségképpen.

27. ábra: Készült-e a tervezés során az adott földrajzi területen, a szolgáltatásokkal összefüggő szükségletfelmérés

Feltételeztük, hogy csak a nagyobb önkormányzatok lesznek képesek humánerőforrást és pénzügyi erőforrást e feladat mellé állítani. Hogy így van-e, azt a következő táblázat adatai mutatják meg. Mint látható, a belső arányokat tekintve az önkormányzati társulások voltak azok, melyek a legkevésbé tudtak törekedni a teljeskörű helyzetelemzésre: a mintánkba került 14 szervezet közül mindössze 1 db járt el így a szükségletfelmérés készítésekor. A települések közül elsősorban a nagyobb városok (17 db) valamint a megyei önkormányzatok (6 db) tudtak teljeskörű, részletes helyzetelemzésen alapuló szükségletfelmérést végezni.

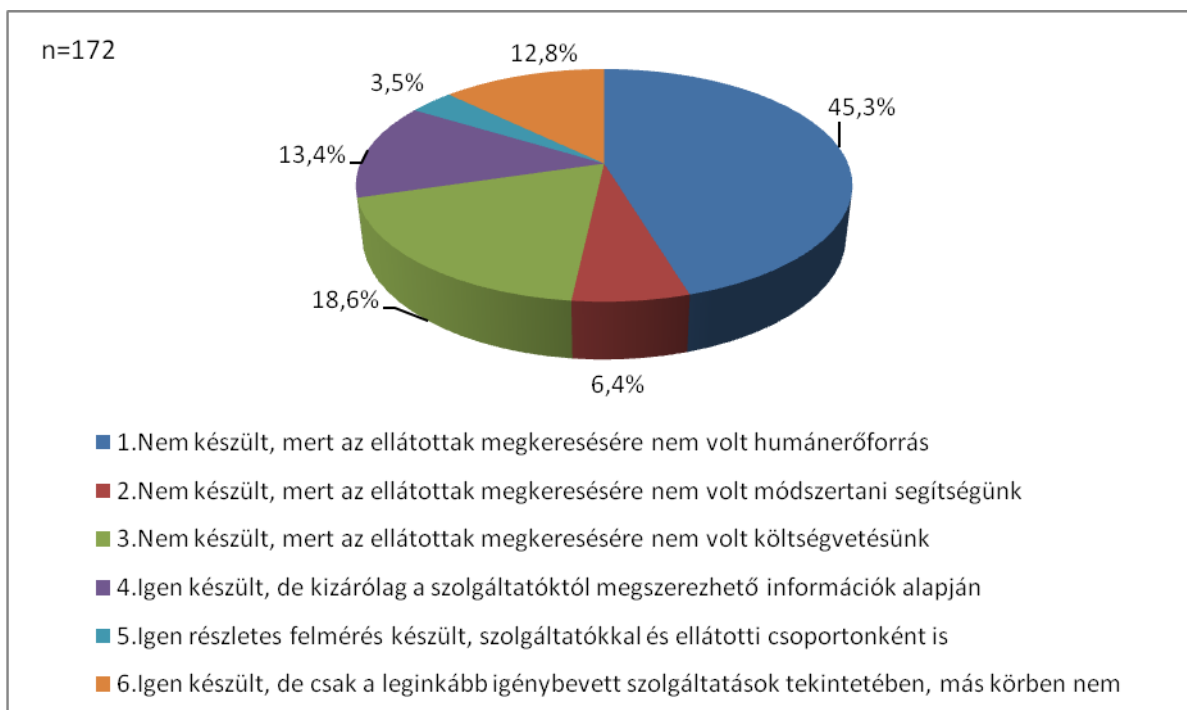
39. táblázat: A szolgáltatásokkal összefüggő szükségletfelmérés jellege önkormányzat típusonként

	települési önkormányzat		önkormányzati társulás		megyei önkormányzat	
	n	%	n	%	n	%
1.Nem készült	43	29,1	4	28,6	2	15,4
2.Készült, de csak intézményi adatokból	84	56,8	9	64,3	4	30,8

3.Készült, de csak publikus adatokból	4	2,7	0	0	1	7,7
4.Készült, teljeskörű helyzetelemzéssel	17	11,5	1	7,1	6	46,2
N Valid	148	100%	14	100%	13	100%

Szomorú, de a következő ábrán látható, hogy a mintánk igen magas arányában (70,3%) semmiféle ügyfélelégedettség vizsgálat nem készült. Az önkormányzatok ezt döntő többségben a humánerőforrás kapacitás (45,3%), vagy költségvetési hiánnyal (18,6%) magyarázták. Azok az önkormányzatok, melyek készítettek ügyfélelégedettség vizsgálatot, többségében igyekeztek a szolgáltatóktól beszerezhető információkra (13,4%) vagy a leginkább igénybe vett szolgáltatások körében végzett vizsgálati eredményekre (12,8%) támaszkodni.

28. ábra: Készült-e ügyfélelégedettség-vizsgálat az egyes igénybevett szolgáltatások tekintetében

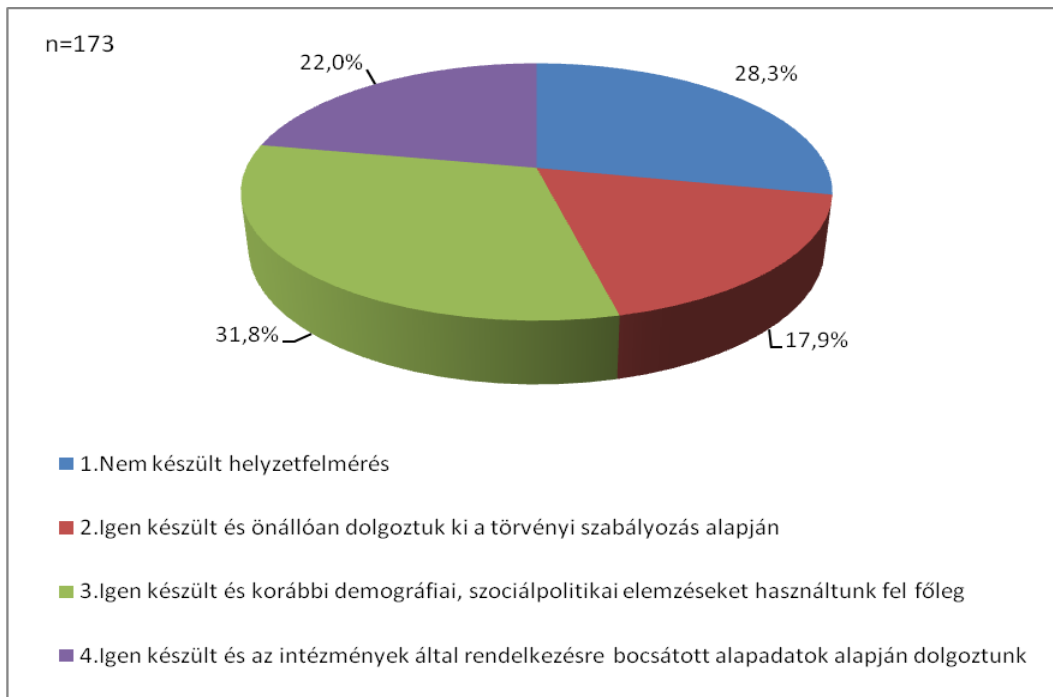
Önkormányzat- típusonként vizsgálva a kérdést látható, hogy a belső arányokat tekintve a szolgáltatókkal és ügyfelekkel közvetlenebb kapcsolatot fenntartó települési önkormányzatok inkább végeztek ügyfélelégedettség vizsgálatot.

40. táblázat: Készült-e ügyfélelégedettség-vizsgálat önkormányzat típusonként (db)

	települési önkormányzat	önkormányzati társulás	megyei önkormányzat
1.Nem	99	11	11
2.Igen	47	3	1
N Valid	146	14	12

A dokumentum egy másik fontos pillére a helyzetfelmérés, mely az adott területre vonatkozó szociális és gazdasági térkép összegzését tartalmazza. Az Szt. ebben a fejezetében felvázolt tendenciák (pl. ellátottak száma, igénybevett szolgáltatások alakulása, a szűkebb és tágabb gazdasági környezet valamint a munkaerőpiac helyi sajátosságainak bemutatása) fontos visszajelzést adhatnak az önkormányzatnak a lehetőségeikkel, távlati kilátásaikkal kapcsolatban. A mintánk 28,3 százaléka nem készített ilyen fejezetet az Szt-ba, és 17,8 százaléka csak a törvényi minimum feltételek elégséges betartására törekedett. Ami biztató, hogy a minta 51,8 százaléka vagy korábbi szociálpolitikai/demográfiai elemzéseket használt (31,8%) vagy az intézményei által rendelkezésre bocsátott alapadatokkal (22%) dolgozott.

29. ábra: Készült-e helyzetfelmérés (szociális térkép, gazdasági térkép)?

Önkormányzat- típusonkénti bontásban vizsgálva a kérdést látható, hogy a települési és megyei önkormányzatok esetében döntő többségben valamilyen módon törekedtek a helyzetfelmérés készítésére, míg a társulásoknál inkább megoszlottak a válaszok a két pólus között.

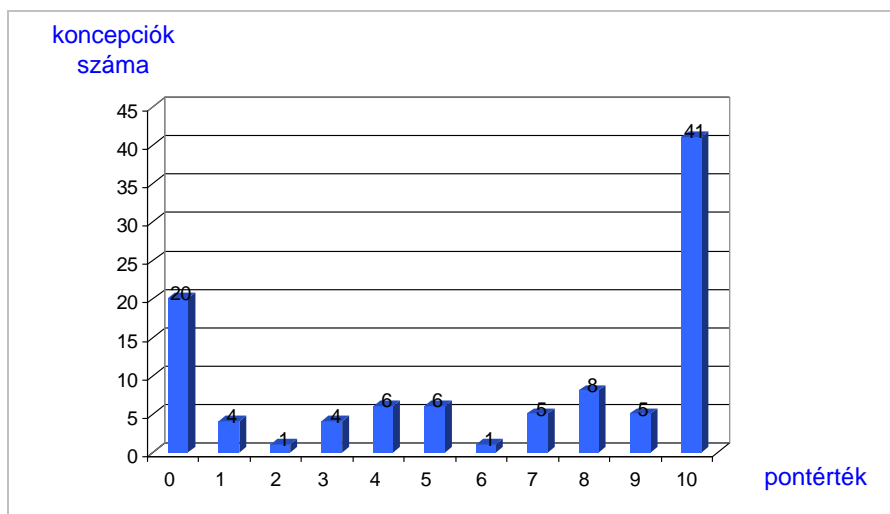
41. táblázat: Készült-e helyzetfelmérés önkormányzat típusonként (db)

	települési önkormányzat	önkormányzati társulás	megyei önkormányzat
1.Nem	42	6	1
2.Igen	104	8	12
N Valid	146	14	13

3.13 Humánerőforrás alakulása

Az indikátor nemcsak azt mutatja meg, hogy az 1/2000 Korm. rendeletnek mennyiben felelnek meg a szolgáltatók, hanem arra vonatkozóan is ad információt, hogy az Sztk. tervezése során, a készítők milyen fontosságúnak ítélték meg az emberi erőforrásokkal történő gazdálkodást, illetve ezt hogyan jelenítették meg a tervezési dokumentumban.

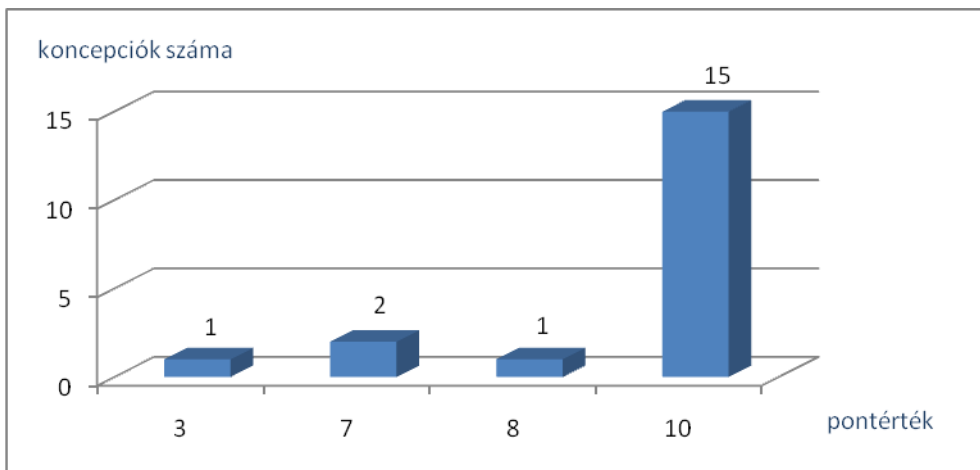
30. ábra: Humánerőforrás gazdálkodásra adott értékelések (db)

Az egész mintát megfigyelve érdemes a grafikon két szélére figyelni. Egyrészt a dokumentumok között igen magas a témakört egyáltalán nem szerepeltetők száma (20 db), illetve a jó színvonalú, részletes humánerőforrás gazdálkodást bemutatók száma (44 db). A két szélső érték lefedi az egész minta több, mint 60 százalékát. A maradék 40 százalékon, viszonylag egyenletesen osztoznak a koncepciók.

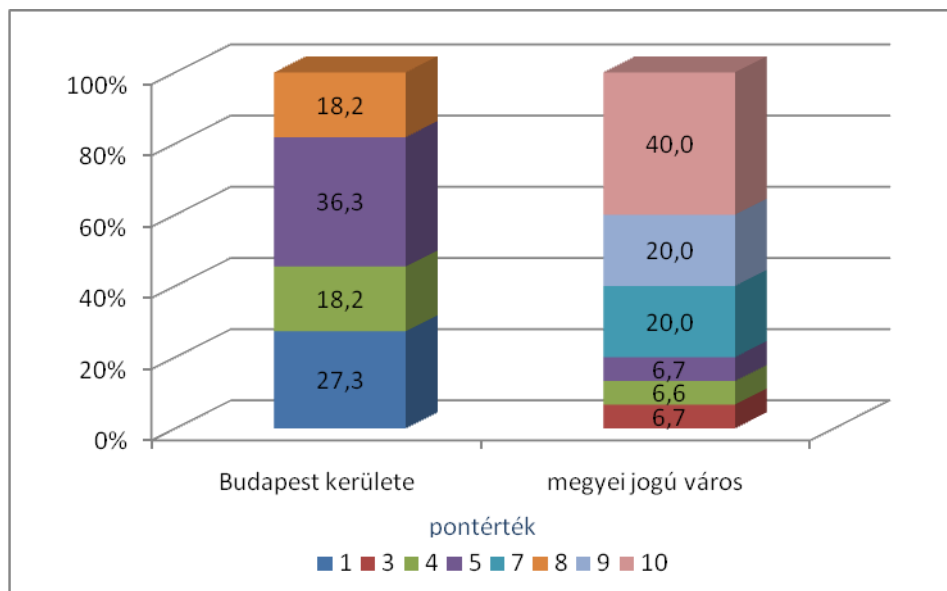
A kiválasztott kistérségek több, mint háromnegyedében igen alaposnak mutatkoztak az önkormányzatok a szolgáltatás tervezése során abban a tekintetben, hogy nem elég megszervezni az egyes ellátási szolgáltatásokat, hanem fenntartható módon a megfelelő szakember gárdát is biztosítani kell. A magas érték talán annak is betudható, hogy a normatívák változása segítette a többcélú társaságok megalakulását, így az emberi erőforrások nagyobb rendelkezésre állását is (adott területen összevont szolgáltatás esetén azonos szakemberrel költséghatékony módon ellátható a szolgáltatás).

31. ábra: Humánerőforrás gazdálkodásra adott értékelések a kistérségekben

A megyei jogú városok által készített koncepciók 42 százalékában nem található humánerőforrás gazdálkodással foglalkozó fejezet. Akik viszont készítettek ilyen anyagot, azok jó minőségben tették ezt. A vizsgált minta több mint 30 százaléka az értékelési ponthatár felső harmadában található.

32. ábra: Megyei jogú városok humánerőforrás gazdálkodása

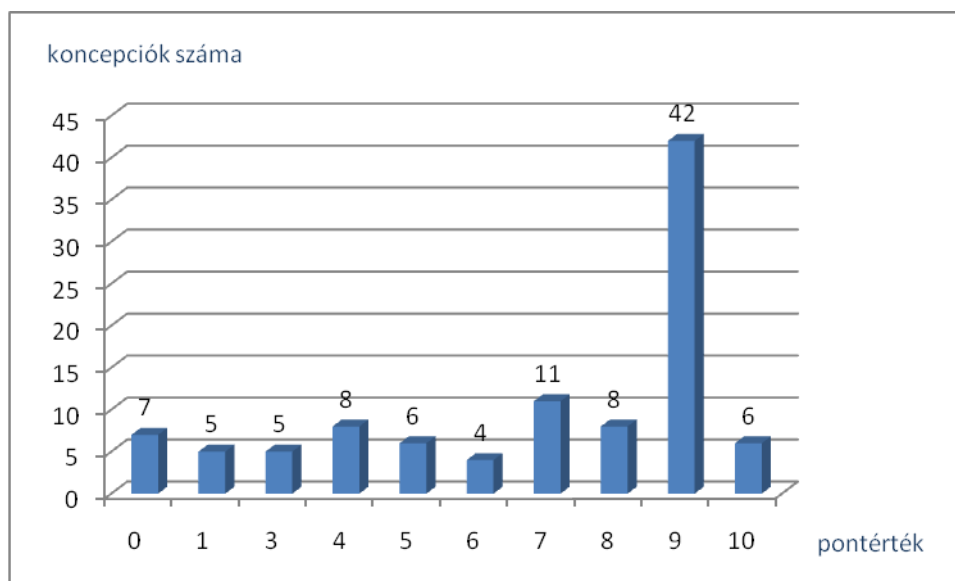
A budapesti kerületeket tekintve az SztK.-k 31,2 százaléka nem tartalmaz humánerőforrás fejezetet, vagy a felülvizsgálatok során egyáltalán nem aktualizálták azt. A kerületek negyede készített közepes (5 pontértéket elért) minőségű anyagot, amely azt jelzi, hogy a fővárosban vagy túlkínálat van szakemberekből, vagy a készítőik nem tartották fontosnak ezt a fejezetet részletesen kidolgozni.

A megyék által készített koncepciók 40 százaléka a maximális pontszámot kapta, a kistérségek után a megyékben fordítottak a legnagyobb gondot ennek a kérdéskörnek a bemutatására.

3.14 Szociális és gazdasági/infrastrukturális térkép

A szolgáltatások működtetésének alapja a szükséges források megléte. Az indikátor a szolgáltatások tervezésének gazdasági, költségvetési alapját vizsgálja.

33. ábra: Gazdasági adatok kidolgozottságára adott értékelések (db)

A koncepciók kidolgozói, szem előtt tartva a törvényi előírásokat, szerepeltették a gazdasági adatokat a dokumentumokban, kivéve a minta 7 százalékát. Ez igen magas szám ahhoz képest, hogy ennek hiányában megkérdőjeleződik a szolgáltatások tervezhetőségének kritériuma. A koncepcióba bekerülő gazdasági fejezetek viszont 42 százalékában majdnem maximális értékelést kaptak. Tehát azok az önkormányzatok, akik beépítették a dokumentumba a gazdasági elemzést, megfelelő alapossggal és részletezetten tették azt. A minta közel fele szinte egyenletesen osztozik a fennmaradó pontszámokon. Összességében az Szt-k több mint fele alaposan átgondolta a szolgáltatások gazdasági hátterét, míg a maradék 50% vagy egyáltalán nem, vagy csak hiányosan felelt meg ennek az előírásnak

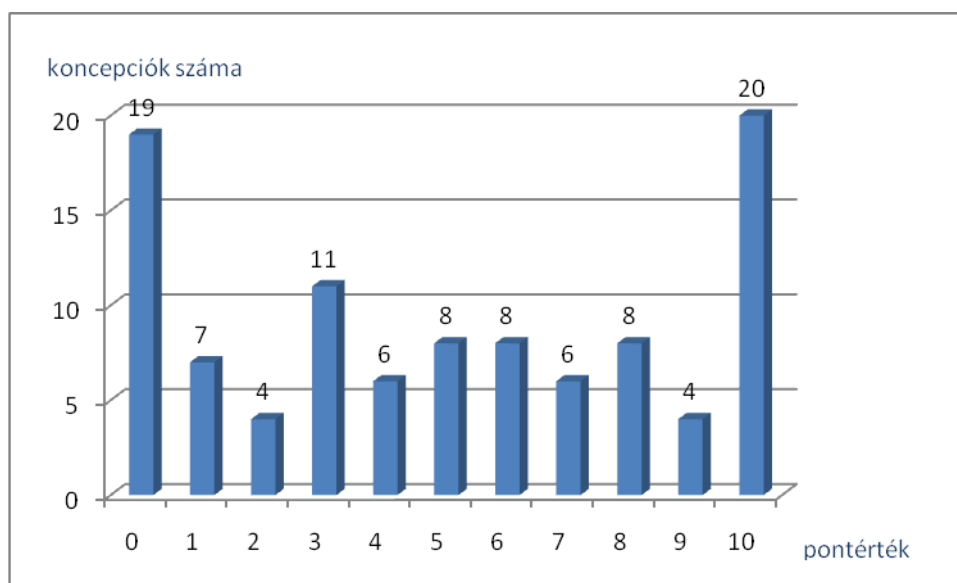
A kistérségek 91 százaléka maximális pontszámot elérve, alapos gazdaságelemzést végzett. A megyék, és a megyei jogú városok közel fele kapott „jó” osztályzatot. A fővárosi dokumentumok több mint harmada a közepesen megfelelt kategóriába tartozott. Érdekes ellentmondás látszik kirajzolódni, mely szerint a Budapesti kerületek jó anyagi lehetőségeik mellett (azaz a koncepciók elkészítésében szakemberek alkalmazása inkább garantált), kisebb energiát fordítottak a gazdasági elemzés elkészítésére.

3.15 Források, költségek megjelölése és hiányok feltüntetése - forrástérkép megléte, vagy hiánya

A szolgáltatások működtetésének fontos eleme a rendelkezésre álló források áttekintése. A forrástérkép a különféle bevételeket és kiadásokat hivatott ábrázolni. A gazdasági

tervezhetőség, az intézmények, szolgáltatások fenntarthatósága megköveteli a finanszírozás pontos kidolgozását. Meglepő, hogy a mintába került önkormányzatok egy tizede egyáltalán nem készített pénzügyi, finanszírozási tervet. Felmerül a kérdés, hogy ennek hiányában hogyan működtetik a szolgáltatásokat, de még inkább az, hogy a jövőben hogyan fogják mindezt tervezni és üzemeltetni? Azok a fenntartók, akik viszont készítettek ilyen tervet, azt kellő részletességgel tették, mert az egész minta 20 százaléka a maximális értékelést kapta. A minta 70 százaléka a fennmaradó helyeket tölti ki. Kismértékben kiemelkedik az alsó egyharmad 11 százalékos eredménye.

34. ábra: Finanszírozási térképek kidolgozottságára adott értékelések (db)

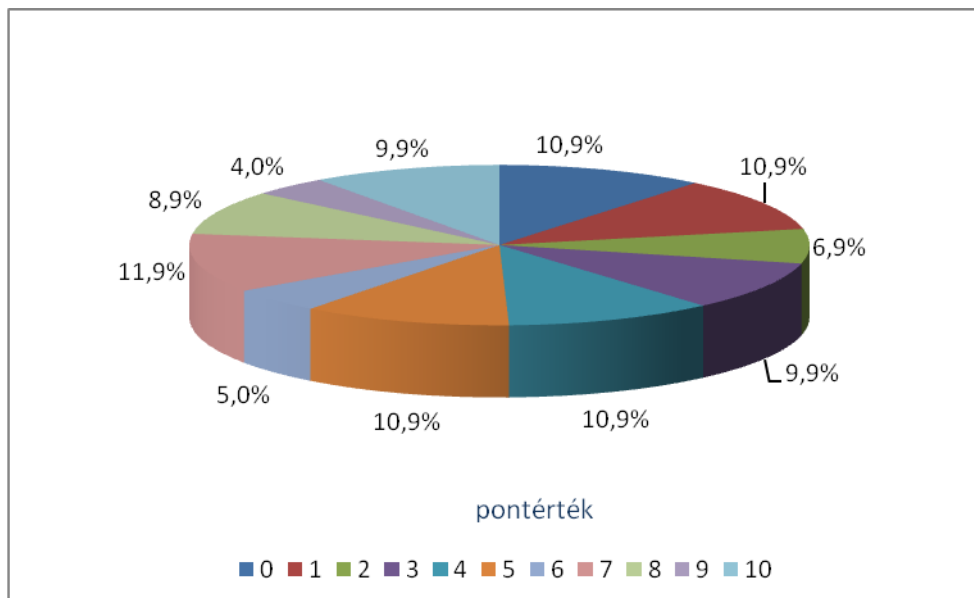

3.16 Innovativitás

Az innováció egy olyan átfogó fogalom, amely minden típusú újítást tartalmaz. Sokan összetévesztik a kutatás-fejlesztéssel, ami „csak” része az innovációnak, és az új tudás létrehozására irányul. Az innováció értelmezésünk szerint ennél sokkal tágabb. Tartalmazza mindazokat a tevékenységeket is, melyek azt a bizonyos szolgáltatást, terméket a „piacra” viszik (szociális szolgáltatás esetében a szolgáltatásba beépítik), így a kommunikációt, a kreatív eszközökkel való munkavégzést, az alternatív forrásteremtési lehetőségeket, a munkatársak tanulásának folyamatát, a célcsoport mind pontosabb elérését, vagy motiválását. Az innováció tehát egy nagy halmaz, mely az új dolog bevezetésére, vagy már **a** létező dolog újszerű felhasználására és ezek hasznosítására irányul. Ebben a részben az eszközök és módszerek megfelelő keretrendszerének leírását kívántuk értékelni.

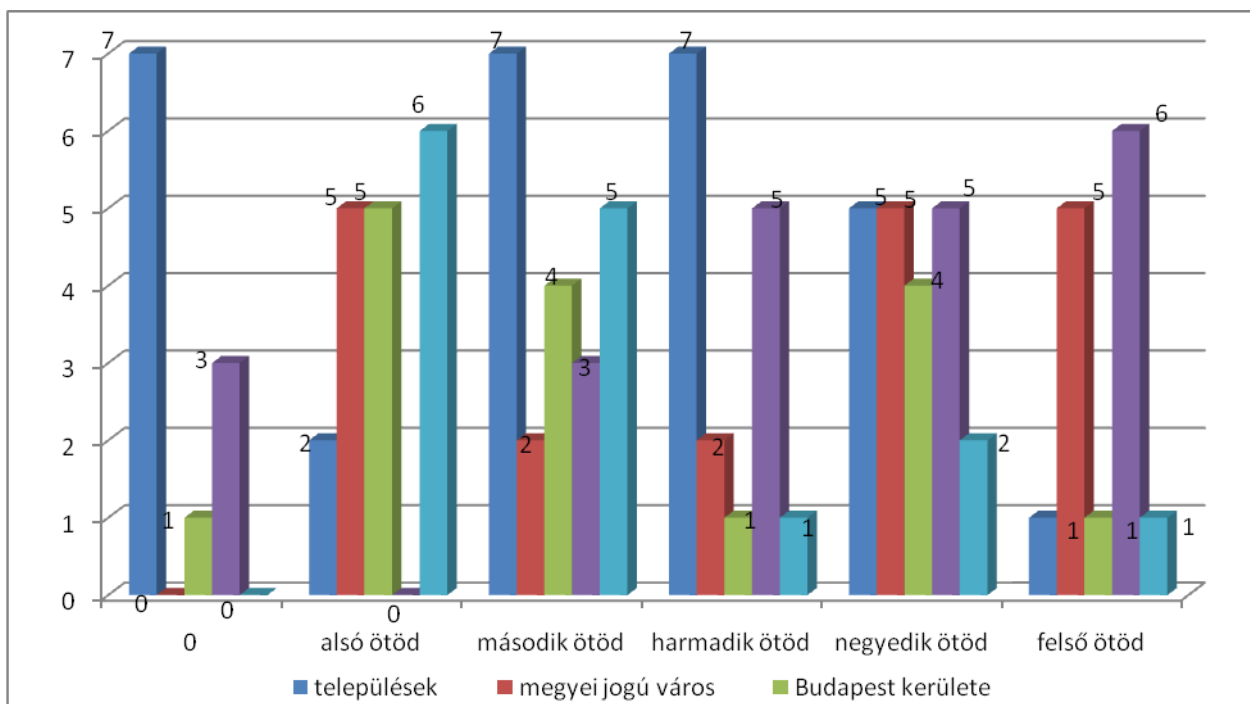
Viszonylag egyenletes eloszlást mutat az ábra az összes, mintánkba került koncepció esetében.

35. ábra: Innovatív eszközök bemutatására adott értékelés megoszlása pontérték szerint (%)

Látható, hogy a minta 10 százalékában egyáltalán nem találtunk ilyen fejezetet, ugyanakkor a gyenge és a jól kimunkált tartalmak is hasonló arányban fordulnak elő.

36. ábra: Innovatív eszközök bemutatásának száma önkormányzati szintenként (db)

Az elemzési egységek szerinti bontásban a 10 pontérték, a szemléletesség kedvéért ötödökre bontva kerül bemutatásra. Mint az ábrán is látszódik, a települések esetében az innovatív eszközök említése 29 koncepcióból 7 koncepcióban hiányzott, és a koncepciók zöme 3 és 6 pontérték közé esett. A megyei jogú városok elég hullámzó értékeket mutatnak: esetükben hullámzó teljesítmény látható, mivel legalább annyi koncepció kapott gyengébb, mint jobb értékelést. A budapesti kerületeknél inkább kevesebb kimunkált innovatív ötletet tartalmaztak a koncepciók, míg a kistérségek koncepciói – köszönhetően az amúgy is kötelező kistérségi fejlesztési koncepciók hatásának – meglehetősen jól kidolgozott innovatív ötleteléseket tartalmaztak.

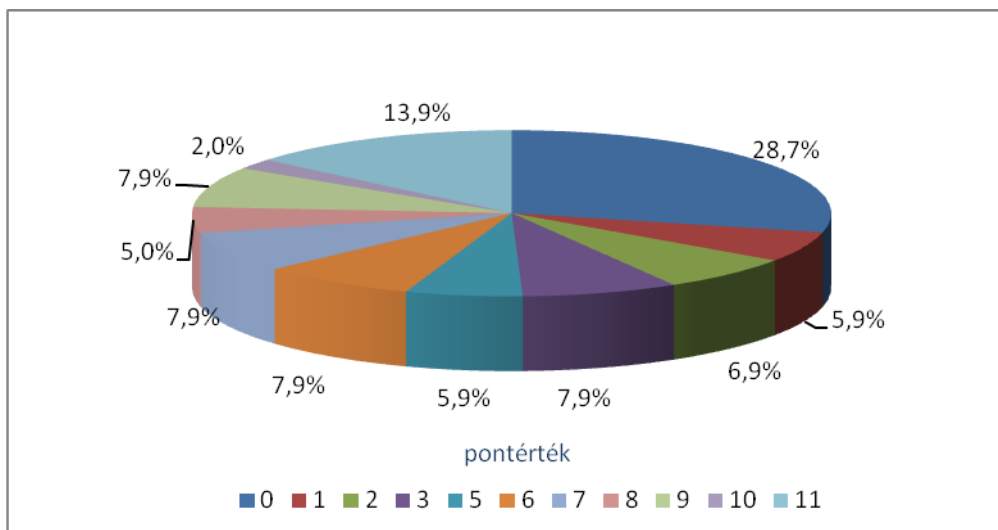
Azt is észrevettük, hogy sok az önként létrehozott szolgáltatás, és több innovatív ötlet merül fel azoknál az önkormányzatoknál, ahol erős civil életről ír a koncepció, illetve nem feladatellátás keretében, de valamilyen módon az önkormányzat támogatja a jóléti tevékenységgel foglalkozó, területén működő nonprofit szervezeteket. Ilyen esetekben pályázatokkal fejlesztik a szolgáltatásokat (pl. akadálymentesítés, családgondozás magasabb színvonalon való ellátása, vagy egyes szolgáltatások speciális igényekre való reagálás kisszámú érdeklődő ellenére is) Kifejezetten célként jelölik meg ezek az önkormányzatok, hogy a jövőben a településen működő karitatív szervezetekkel, önszerveződő közösségekkel még szorosabbra fűzzék az együttműködést. Ennek oka gyakran a lakosságmegtartás szándékában keresendő, a koncepciók szerint.

3.17 Speciális ellátotti csoportokhoz igazodó speciális szolgáltatások indokoltsága

Speciális szolgáltatások közé tartoznak a pszichiátriai betegek közösségi ellátása, a támogató szolgálat, az utcai szociális munka és a szenvedélybetegek közösségi ellátása. Ezen szolgáltatások kiépítése korrelál a település nagyságával, illetve a térségi társulások szolgáltatásfejlesztési lehetőségeivel.

Az elemzés során arra voltunk kíváncsiak, hogy a speciális szolgáltatások megléte, vagy hiánya esetén milyen színvonalú indoklással találkozunk az egyes dokumentumokban.

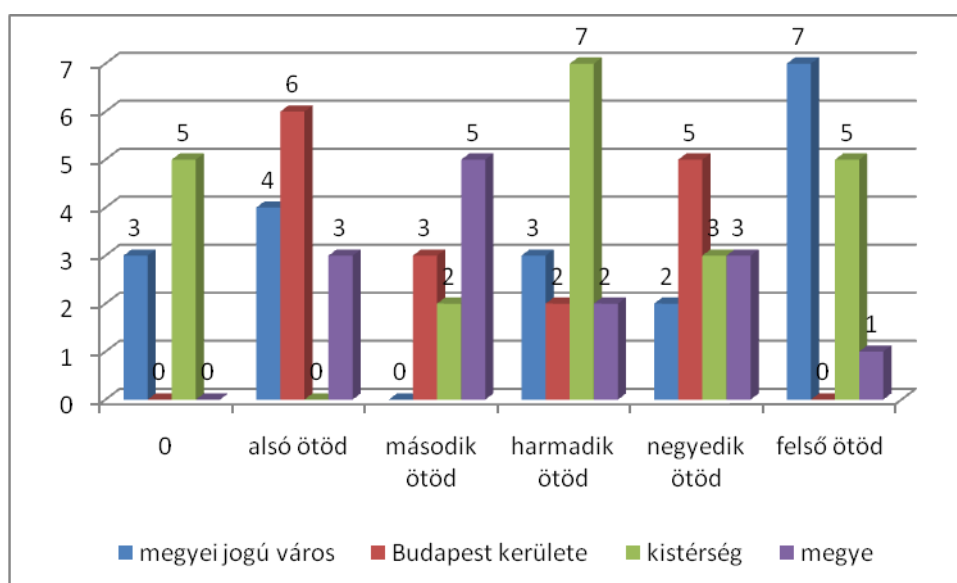
37. ábra: Speciális szolgáltatások indoklására adott értékelés megoszlása pontérték szerint (%)

A koncepciók közel harmada 0 pontot kapott, ami azonban nem azt jelenti, hogy kihagyták az értékelésből ezt a részt. Inkább azzal magyarázható, hogy a speciális szolgáltatásokat 2007-ben kellett kialakítani, de a rendelkezésünkre álló koncepciók közül soknál nem volt felülvizsgálat, ezért egy korábbi állapotot tükrözött, és nem kellett ezzel a résszel foglalkozniuk.

Az összes mintába került koncepció közel harmada, viszont jó (azaz 8 és 10 pont közötti) értékelést kapott, és a két kiugró szélsőérték között egyenletes eloszlás figyelhető meg

38. ábra: Speciális szolgáltatások indoklásának száma önkormányzati szintenként (db)

Az önkormányzati szinteket tekintve a 29 települési koncepció közül mindössze 8 esetben találtunk valamilyen szintű indoklást, ezért nem is került bele az ábrázolásba. A mintába került megyék esetében nem volt olyan koncepció, melyben ez a rész hiányzott volna, ugyanakkor 1 és 10 pont között egy egyenletes görbét rajzolhatunk a kapott értékek fölé: azaz inkább a második és negyedik ötödben szereplő pontértékeket kaptak a koncepcióik. A megyei jogú városok esetében a szélső értékek domináltak, s 7 db koncepció jó minőségű indoklást készített, 7 db koncepciónál pedig hiányzott és/vagy gyengén értékelhető lett ez a szempont. A kistérségek zöme meglehetősen jól kidolgozott volt ebből a szempontból is, mivel zömmel 5 és 10 pontértéket kaptak.

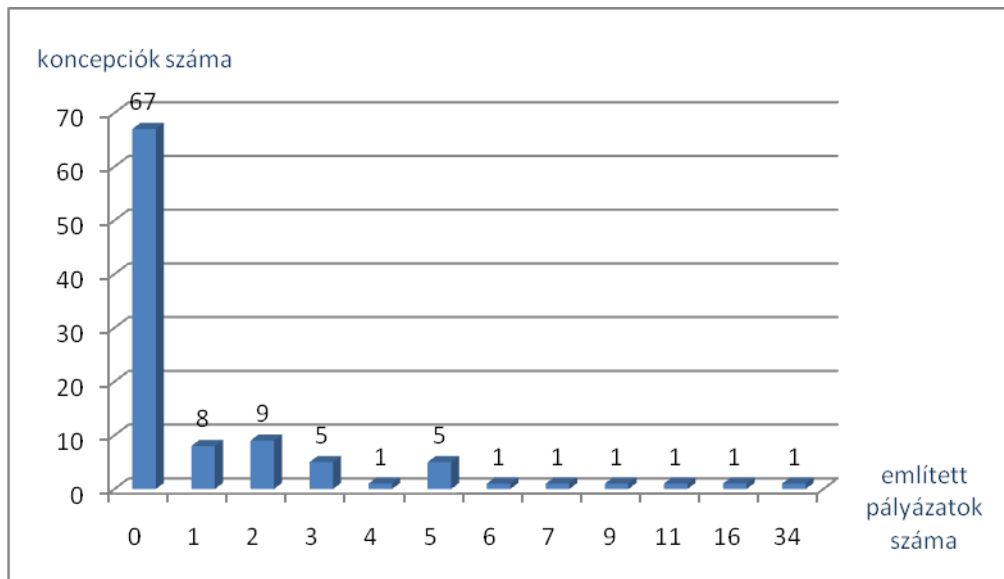
Az általában a szociális szolgáltatások önkormányzatokra rótt „plusz” feladatterhének ellátása jelen esetben is inkább a törvényi minimum feltételek, leginkább társulások formájában való ellátását jelentette. Gyakori, hogy valamilyen igényfelmérés negatív eredményei mögé bújnak az önkormányzatok, vagy egész egyszerűen az adott szolgáltatás fenntartásának biztosítása nagy terhet róna az önkormányzat költségvetésére, így speciális feladatokra ugyan mutatkozna igény, de kiépítésére nincs lehetőség (melyet a szociális törvény is érzékelt, ezért szűkítette a települési önkormányzatok feladat ellátási kötelezettségét, s kerültek ki szolgáltatás típusok az önkéntesség körébe).

A szolgáltatások működtetésének fontos eleme a rendelkezésre álló források áttekintése. A forrástérkép a különféle bevételeket és kiadásokat hivatott ábrázolni. A gazdasági tervezhetőség, az intézmények, szolgáltatások fenntarthatósága megköveteli a finanszírozás pontos kidolgozását. Meglepő, hogy a mintába került önkormányzatok egy tizede egyáltalán nem készített pénzügyi, finanszírozási tervet. Felmerül a kérdés, hogy ennek hiányában hogyan működtetik a szolgáltatásokat, de még inkább az, hogy a jövőben hogyan fogják mindezt tervezni és üzemeltetni? Azok a fenntartók, akik viszont készítettek ilyen tervet, azt kellő részletességgel tették, mert az egész minta 20 százaléka a maximális értékelést kapta. A minta 70 százaléka a fennmaradó helyeket tölti ki. Kismértékben kiemelkedik az alsó egyharmad 11 százalékos eredménye.

3.18 Pályázati aktivitás

Arra voltunk kíváncsiak, hogy a koncepciók vajon visszatükrözik-e a pályázati aktivitást. A koncepciókban nevesített benyújtott vagy nyertes pályázatokat, valamint támogatási lehetőségeket számláltuk össze. A tételes felsorolás hiányában, még az elvi említés ellenére is 0 pontot adtunk az ilyen esetekre.

39. ábra: A koncepciókban nevesített pályázatok és támogatások száma (db)

A koncepciók háromnegyedében általános probléma volt, hogy bár többször említik a koncepció készítői, hogy sikeres pályázat esetén szolgáltatásokat fejlesztenek, de konkrét beadott vagy elnyert pályázatokról nem esik szó. A koncepciók alapján megállapítható, hogy sok önkormányzat évek óta forráshiányos, az ellátások működéséhez csak az elengedhetetlenül szükséges kiadások fedezetét tudja biztosítani. Fejlesztési célokra jó esetben az önkormányzatot megillető felhalmozási célú pénzeszközzel rendelkeznek, amely a pályázat útján elnyerhető támogatások mellé rendelendő saját erő összegének megteremtésére nyújt lehetőséget. A hiányosságok felszámolását az ilyen önkormányzatok saját erőből biztosítani nem képesek, ezért azok előírt határidőre történő teljesítése érdekében említik a pályázati tevékenységet.

4. Javaslatcsomagok

A kutatás során többször is alkalmuk nyílt az érintett szereplőknek a javaslattételre: a kutatóknak az eredmények összegzése után,

- az adatszolgáltatóknak nyitott kérdés formájában a Felmérőlapon,
- az FSZH Szociális Főosztálya által delegált szakértőknek egy állásfoglalás formájában,
- valamint a koncepciót készítő gyakorlati szakembereknek a gyorsjelentések anyagait bemutató társadalmi vitán, tágabb szakmai közönség előtt Ebben a fejezetben

lényegét tekintve összegezni és tipizálni kívánjuk a legfontosabb véleményáramlatokat.

Az adatközlők által kifejezhető nyitott kérdések válaszstruktúrája kisebb, szórt témák mellett három nagyobb köré tömbösödött: 1. forráshiány, 2. a vonatkozó szabályozási keret instabilitása, 3. költséghatékony működtetés kooperációval. Fontosnak tartottuk elkülönülten bemutatni ezeket a véleményáramlatokat, mivel primer jelleggel a célcsoporttól származnak.

• **Forráshiányos önkormányzatok nehézségei**

A válaszadók leggyakrabban a forráshiányt jelölték meg, mint okot, az Sztk.-k elkészítésének és felhasználásának is gátlaként.

1. Ez jelentkezik egyfelől a szolgáltatás működtetésében, illetve abban, hogy eleve nem kalkulálnak olyan szolgáltatással, amire esetleg szükség lenne, de nincs esély a fedezet előteremtésére.

2. Másfelől koherensen jelentkezik a szolgáltatásnyújtásnál: hogy nem a fejlesztés, hanem az alapvető szolgáltatások törvényi minimumának kiépítése, fenntartása, és működtetése a cél.

3. Harmadrészt a humán erőforrás területén mutatkozó hiányosságok terén: a tervezhetőség egyre nehezebb.

Változik továbbá az intézmények létszámnormatívája is, ami néhány intézményt szinte ellehetetlenít. Ugyanakkor érdekes, hogy a szolgáltatás kiépítettségére vonatkozóan saját önkormányzati területen nincs információ, a szegényebb önkormányzatok számára nehezen megfizethető szakemberek helyett a civilekkel való kooperáció akadályokkal terhelt.

Javasolt a Szociális Kerekasztal intézményének megszilárdítása, egy működő struktúra kialakítása. Emellett az újragondolt ágazati gazdálkodás és szolgáltatás-fenntartás kimunkálása, az igénybevevők tekintetében pontosabb célzottságra törekvés.

Javasolt továbbá az Sztk kidolgozáshoz help-desk, webes felület, módszertani iránymutató, valamint gazda-intézet megszervezése. Ezen felül érdemes az állami supportot úgy megszervezni, hogy az elkészítéshez igénybe lehessen venni a szociális szakértői névjegyzékből szakemberek segítségét.

Forráshiányos települések szolgáltatástervezésének készítéséhez javasolt hozzájárulni EU források, pályázati támogatások beépítésével.

• **A vonatkozó szabályozási keret stabilizálása**

Problémát jelent a koncepció elkészítésében az ágazati jogszabályok állandó és sok esetben egymásnak ellentmondó változása a kötelező önkormányzati feladatok tekintetében.

Javasolt a harmonikus, egymásra épülő, egymásnak megfelelő tervezés. Az OSZTK vonatkozásában országos szinten támogatandó a jogszabályok (elsősorban a Szoc.tv.) konzekvens és indokolt esetben történő átgondolt módosítása olyan módon, hogy rugalmas irányokat szabjon, amelyek a szabályok változása esetén is alkalmazhatók.

- **A 2 éves felülvizsgálati időszak megváltoztatása**

A stabil működés egyik feltétele lenne a keretfeltételek, a működési kontextus stabilitása. További probléma, hogy a szolgáltatási rendszer „fejlesztése” által előírt törvényi kötelezettségek kiépítése majdnem a jelenlegi felülvizsgálati ciklus (2 évvel számolva) időtartamáig tart. Ez idő alatt tehát, annak működésére vonatkozóan sem lehet megállapításokat tenni, mivel az adatok bekérése és feldolgozása, a tervezet véleményeztetése, stb. több szakember összehangolt munkáját igényli. A kétévenkénti felülvizsgálat betartása esetén szükségszerűen nem készülnek átfogó, mindenre kiterjedő koncepciók.

Javasolt a beszámolási kötelezettségnek eleget tevő felülvizsgálati anyagok készítése által átfogott 2 éves időintervallum kitolása 4-5 évre. Ugyanakkor az öt évenkénti, kötelező felülvizsgálat mellett szükségét érezzük a félideős korrekciónak, azaz a két évenkénti tartalmi frissítésnek.

- **Konzisztencia**

Elvileg a konzisztencia érvényesülésének és kialakításának jogszabályi köteleességei vannak. Az egymásra épülő önkormányzati struktúrában az egyes szolgáltatási szintek tervezési dokumentumainak összehangolása nem működik jól, mert 1. a kistérségek, kistérségek, és a kapcsolódó megyei önkormányzatok felülvizsgálati időpontjai jelentősen eltérnek egymástól, így az egymásra épülő dokumentumok valójában nem naprakészek; 2. és a gyakorlatban kevésbé jellemző a hierarchikus tervezés. A szociális törvény a megyei önkormányzatokat kötelezte az „előbbi” koncepció elkészítésére, ezt követően egy éves „követéssel” az önkormányzatokat. A beszámolási kötelezettség laza betartása miatt ez az évek alatt úgy eltolódott, hogy a két éves felülvizsgálati kötelezettségnél már nem lehetett a megyei koncepcióhoz igazítani a helyi koncepciókat.

Nehezíti a feladatot, hogy a lelkesebb önkormányzatok továbbküldött anyagaira reagáló visszacsatolás hiányzik. Ennek oka, hogy nincs felelőse a témának, így a bürokratizmus útvesztőjében elvesz az anyag. A mulasztás eddig semmilyen következménnyel nem járt.

Javasolt a közigazgatási egységek közötti (vertikális) harmonizáció érdekében egyeztető fórumok létrehozása.

Javasolt a dokumentumhoz a területi szociálpolitikai tanácsok körében, dedikált személyi felelősöket kijelölni, valamint a felülvizsgálat és a kooperáció elmulasztásának szankcionálása [pl. a mulasztó szervekkel szembeni szankciók (pályázatokból való kizárás) bevezetése]. Továbbá szükséges a hatékony szolgáltatás tervezés szintjén az előíró jogszabályok szigorítása, az Szt-k a később megszülető OSZTK-hoz való tudatos igazítása, s a kötelezettségek be nem tartása esetén szankciók alkalmazása is.

• **Tartalom és forma**

Az Sztk készítésének szerepe és jelentőségének kommunikálása, illetve a PR-ja legalább olyan fontos feladat a tudatosítás szempontjából, mint a megfelelő, szakmailag megalapozott tartalmi részek kidolgozása.

Javasoljuk:

- a disszeminációt,
- interaktív felületet,
- help desket,
- a kidolgozáshoz szükséges szakmai guideot,
- az eper.hu internetes pályázati rendszerhez hasonló webes kitöltési/archiválási felületet
- és a problémák megvitatásához fórumot

biztosító webes megjelenés (saját honlap vagy blog) építését.

Továbbá javasolt a szakmai kiadványok, helyi workshopok szervezése. Fontos szempontnak érezzük, hogy mind a tartalmi részek, mind a kommunikáció magas színvonalú kivitelezése hozzájárul a problémadefiniálás, trendmeghatározás, outputok, mérhetőség feladatainak sikeres kivitelezéséhez.

A továbbiakban a kutatási eredményekre épülő kutatói, véleményeztetésre felkért szakértői gondolatokat interpretáljuk.

• **Önkormányzati tájékoztatási kötelezettség**

A honlapok meglehetősen web 1.0-ás struktúrájúak. Általában a honlapokon a következő szempontokat tüntetik fel: kapcsolat, a település története, lokális hírek/információk és a településen elérhető intézmények, főbb vállalkozások.

Síralmas a helyzet az önkormányzati honlapokon elérhető szolgáltatástervezési koncepciókkal kapcsolatban: általános tapasztalat, hogy a koncepciók nehezen hozzáférhetők.

Javasolt, hogy az önkormányzatok tegyék fel a honlapjukra a szociális regiszter mellett az Sztk-át, és/vagy annak felülvizsgálatát is.

• **Fejlesztési irányok 3 terület mentén**

A szabályozási hatáskörben a jogharmonizációt és a helyi rendeletek aktualizálását tartották a legfontosabbnak a kutatásunkban résztvevők. Ellátási hatáskörben a legfontosabbnak tartott szempont az alapellátás fejlesztése volt. Elsősorban költségvetési gondok miatt (ahogy arról már fentebb írtunk) az intézményi hatáskörben a legfontosabbnak tartott szempont a meglévő szolgáltatások minőségének emelése volt.

Mindig a lakossági igények alapján kerüljön meghatározásra a stratégia, ami azzal jár, hogy a rendszert rugalmasan alakíthatóvá érdemes tenni: egy intézményt addig érdemes működtetni, amíg igény mutatkozik a szolgáltatására. Mindig érdemes átgondolni a tervezés elején, hogy melyek a figyelembe vehető alapszükségletek. Javasolt, hogy a tervezés elsősorban mindig a szükséglet alapon meghatározott alapstruktúra stabilizálására koncentráljon. Az új, költséges, esetleg partikuláris szolgáltatások létrehozása lokális szinten megoldható, de az elkövetkező 3-5 évben nem elvárható szempont.

• **Hullámzó minőségű, és eltérő tartalmú koncepciók uniformizálása**

A rendelkezésre álló minta alapján, nagyon széles skálán mozognak az önkormányzatok által elkészített tervezési koncepciók. Ez elmondható a méret és a minőség vonatkozásában egyaránt.

Javasolt az egységes, átlátható, így egy későbbi OSZTK számára könnyebben elemezhető szerkezet kialakításával, harmonizációra törekedni. Ennek érdekében az 5.3. fejezetben közzéteszük a koncepcióalkotáshoz szükséges ajánlott struktúrát.

• **Az Sztk, mint stratégiai dokumentum fajsúlyosabbá tétele**

Fontosnak tartjuk annak szabályozását is, hogy a szociális tárgyú pályázatok (pl. az alapszolgáltatás fejlesztése, a szociális szolgáltatások működési és fejlesztési pályázati úton történő támogatása ide tartozik, de egy népegészségügyi program már nem) beadásának kötelező eleme legyen az Sztk. csatolása, illetve a pályázati kiírásokban szerepeljen szempontként: a fejlesztési cél és a beadott pályázat közötti szakmai tartalom megjelenítése.

• **Pályázati aktivitás ismertetése**

A pályázatokon való részvételt, és annak eredményeit nagyon kevés önkormányzat jeleníti meg dokumentumaiban. Elmondható hogy sajnos jelenleg még kevés önkormányzat rendszerébe épül be szervesen a pályázati források léte, illetve elenyésző a szolgáltatástervezési koncepcióba történő tudatos beépítése, ezáltal a pályázatoktól elvárt innováció háttérbe szorulása figyelhető meg.

Javasolt, hogy kötelező eleme legyen az Sztk. megfelelő tartalmú részének (pénzügyi adatoknál költségvetési sorként, és önálló fejezetként is) kimunkálása.

- **Koncepciókészítés kötelességeinek változása településnagyság szerint**

Általában a szociális szolgáltatások önkormányzatokra rótt „plusz” feladatterhének ellátása jelen esetben is inkább a törvényi minimum feltételek, leginkább társulások formájában való ellátását jelentette. A szociális törvény alapján a legtöbb feladatellátás címzettje a települési önkormányzat és a megyei önkormányzat. A többcélú kistérségi társulások létrejötte változást hozott az önkormányzatok feladatellátását illetően. Fokozatosan bővült azon szociális ellátások köre, melyet a többcélú kistérségi társulás keretében látnak el az önkormányzatok. A változtatások irányára jelentős hatást gyakorolt a központi finanszírozási rendszer alakulása, hiszen a feladat kistérségi keretek között történő ellátása esetén kiegészítő normatíva jár.

Egyre nagyobb számban jöttek létre a többcélú kistérségi társulások, amelyek összességében jóval több, mint 2000 főt meghaladó méretben nyújtottak szociális szolgáltatásokat. Ezt a fejlesztési irányvonalat követve került a törvényben rögzítésre a kistérségi társulások számára is kötelező tervezési előírás.

Javasolt az Szt. módosítása: miszerint a jelenlegi 2000 fő helyett kizárólag az 5000 főt meghaladó települések, kistérségek és a megyék részére tegye kötelezővé az önálló szolgáltatások tervezését. Ugyanakkor az 5000 főnél kisebb települések mikro-, vagy kistérségi társulásaik felé tartozzanak kötelező adatszolgáltatási és együttműködési kötelezettséggel.

- **Együttműködés (szervezetekkel)**

Az önkormányzatok nem számítottak a nem állami szervezetek jelenlétére, figyelmen kívül hagyták a nem normatív alapú támogatásban részesülő ellátások elemzését és bemutatását, bár ezzel párhuzamosan kiemelt feladatként jelölték meg az alapellátások fejlesztésének szükségességét. Ezen felül elvétve találkozni a beszámolókkal, működő szociális kerekasztallal.

Javasolt ebben egységes szemléletet kialakítani (akár úgy, hogy a szabályozás előírja a településen, térségben való szereplők kötelező együttműködését). Az OSZTK szintjén ennek külön szabályozása indokolt, illetve az 5.3 fejezetben javasolt táblázatos formában való, frissített publikálás. Javasolt több szempontú tervezést lehetővé tevő rendszeres kerekasztalok tartása (bizottságon kívül) a civil szféra, intézmények és fenntartók bevonásával.

- **Együttműködés (ágazatokkal)**

Mivel már jelenleg is sok koncepcióban eleve egymással kapcsolódva kerül bemutatásra a gyermekvédelmi és szociális terület (valamint a pénzbeli ellátások), ezért érdemes az Szt. készítőik ezen gyakorlatát átvenni.

Javasolt kötelezővé tenni az önkormányzatokat érintő gyermekjóléti szolgáltatások és a segélyezés főbb irányelveinek a szociális tervezési koncepcióhoz való kapcsolódását bemutatni. Ugyanakkor átgondolandó komplexen, de tömören, az önkormányzatokat érintő többi tervezési kapcsolódás is, illetve azoknak összhangja a szociális szolgáltatások fejlesztésével, így pl. területfejlesztési tervek, a közoktatási terv, az esélyegyenlőségi terv, az antiszegregációs terv, egészségügyi terv, EU-s stratégiák. A komplexitás célja, hogy becsatornázhatóak legyenek a területek az Sztk-ba.

- **Bottom-up, vagy top-down típusú tervezési kivitelezés?**

Egyrészt alapvető szempont tehát a felülről lefelé építkező tervezési kivitelezés, amit a szociális törvény előtérbe helyez. Ugyanakkor ezzel párhuzamosan kiemelt jelentősége van a helyi szükségletalapú tervezésre épülő - lentől felfelé történő - tervezésnek, ami megfogalmazza a legkisebb szerveződési egységek szakmai alapjait, valamint ami befolyásolja és irányvonalat mutat arra is, hogy milyen feladatok kerül(het)nek magasabb, globálisabb szerveződési szintekre a szolgáltatások tervezése vonatkozásában.

Javasolt a stratégiák és outputok fentről lefelé szervezése, viszont a szükségletalapú tartalmi csomagok területileg meghatározott alapon legyenek beépítve. Ezen felül érdemes koordináló szervezet létrehozni az SZMM/NCSSZI hatáskörében.

- **Szociális regiszter színvonalának fenntartása, fejlesztése**

Az önkormányzatok a szociális regiszter használójaként intézményi struktúrájukat honlapjukon is megjelenítik.

Javasolt ennek fenntartása, frissítése. Mindez ugyanis jó adatbázis jelent az OSZTK országos szinten való megjelenésének, és strukturális stabilitásának.

Javasolt egy módszertani és tartalmi ellenőrzéseket, támogatásokat lebonyolító háttérintézmény kinevezése (pl. NCSSZI).

- **Várólista kérdésköre**

Érdemes központi szinten szabályozni a várólisták kérdését úgy, hogy az OSZTK tervezése során a koncepciók dinamikus támogatása iránymutatást adjon a várólistákra vonatkozó orientációkra, és az azokra épülő tervezésre is.

- **Flexibilitás támogatása**

Alapvető célként jelent meg az SZTK- k megfogalmazása során a már meglévő rendszer fenntartása gyakran függetlenül az időközben átalakuló helyi szükségletektől, aminek hátterében gyakran a feladatellátás megterhelő volta van. Emiatt országos szinten szükségesnek látszik (a későbbi OSZTK-ban) a rögzíthető szakmai irányvonal változtatásának szükségessége és flexibilitásának támogatása.

5. Az önkormányzatok szolgáltatástervezését elősegítő ismeretek

5.1. Módszertani segédlet - szükségletfelmérés

5.1.1. A szükségletfelmérés jelentősége

Az elemzés során világosan kirajzolódott egy olyan segédlet hiánya, amely abban támogatja a koncepciót készítő önkormányzatokat (vagy azok által megbízott kivitelezőket), hogy a törvényben megfogalmazott tartalmakat egységesebben értelmezve, hasonló méretű, és főképpen hasonló minőségű dokumentumokat készíthessenek országszerte - ezzel könnyebb országos, ágazati tervezést is lehetővé téve. A koncepció elkészítésekor, illetve a stratégiaalkotás előtt több szempontú, és aktuális szükségletfelmérés készítése tehát nélkülözhetetlen, hiszen ennek során mérhetők fel a szolgáltatásokra irányuló valós igények.

A szociális szolgáltatás egyes szereplői, illetve a szűkülő anyagi feltételek mellett fenntartóként működő önkormányzatok számára fontos, hogy a soron következő felülvizsgálatok során újraértékeljék: 1. a szolgáltatások fenntartására fordított erőforrásokat, illetve a bevonható új források körét, 2. a meglévő szolgáltatások fenntartására, az újak kiépítésére vonatkozó igényeket. A cél az, hogy az önkormányzatok a várható eredményeket, a megfelelő erőforrás allokációt és a fenntarthatóság kérdését már a tervezéskor vegyék figyelembe. A szükségletfelmérés és helyzetfeltárás segíthet tisztázni, hogy az adott célcsoport, vagy térség esetében melyek azok a tendenciák, megmutatkozó igények és problémák, amelyekre a tervezett tevékenységek megoldást nyújthatnak.

A szükségletek vonatkozási területet érintő (lokális, térségi vagy megyei szintű) feltárásával és egy helyzetkép elkészítésével, illetve a szolgáltatási tevékenységeket folytató szakemberek véleményének értékelésével az önkormányzat saját szerepét, terveit is könnyebben tudja igazolni. Ezen túl a szükségletfelmérés az önkormányzatokat hozzásegítheti a szolgáltatási tevékenységekkel szembeni elvárásoknak való megfeleléshez: 1. a helyi problémákra, kielégítetlen szükségletekre való reagálásra, 2. innovatív megoldások megkeresésére, illetve 3. a jelenlegi és a leendő kliensek elképzeléseinek artikulálására.

5.1.2. A szükségletfelmérés struktúrája

A térségi szociálpolitikát felülvizsgáló, átalakító, a lehetőségek feltárását és kihasználását célzó törekvésben a szükségletek megismerésének, elemzésének, a prioritások meghatározásának tág, és átfogó munkának kell lennie, bevonva a térségi társágzatok képviselőit, továbbá alapozzon közvetlenül a kliensektől, vagy a velük foglalkozó szociális szakemberektől származó véleményekre. Egy alapos szükségletfeltárásnak a következő témaköröket érdemes érintenie:

- akadályozó, közös, visszatérő, illetve specifikus tényezők beazonosítását;
- a szociálisan rászoruló népesség számára nyújtott térségi szolgáltatásokat, tekintettel arra, hogy ezek a szolgáltatások működőképesek-e, jól céloznak-e, és hogy mennyire alakíthatóak rugalmasan;
- szolgáltatások felelősségi és kompetencia körének, kapcsolati hálójának, a szolgáltatásokat nyújtók szakmai felkészültségének felülvizsgálatát;
- a szolgáltatások lefedettségét, és a jelenleg elérhető szolgáltatások hatékonyságának vizsgálatát;
- a szolgáltatások bekerülési költségeit, finanszírozási lehetőségeit.

Abban az esetben, ha egy meglévő ellátás típus körébe tartozó új tevékenység indítása is a célok között szerepel (koncepció teszt), akkor előtte elemezni kell a következő szükségleteket:

- a kielégítetlen szükségletek kapcsolódása a célcsoporthoz: a célcsoport nagysága, összetétele, stb.
- a szolgáltatás hogyan tudja (geopolitikailag, kommunikációs és esélyegyenlőségi szempontból) leoptimálisabban elérni a célcsoportot
- a célcsoport számára nyújtott szolgáltatások a térségben – parallel, vagy egymást átfedő szolgáltatások kiszűrése
- nem állami szereplők hasonló szolgáltatási területen végzett tevékenységének megismerése (ha van ilyen)
- a szolgáltatásokat nyújtó, és azt igénybe vevő szereplők együttműködési hajlandósága, motivációja
- a szolgáltatás fejlesztése szempontjából fontos, jelenlegi humánerőforrás leterheltsége

- a szolgáltatással kapcsolatos egyéb szereplőkkel (akár intézmények, akár térségi, önkormányzati szereplők) való együttműködés lehetőségei, feladat-ellátási társulási lehetőségek felvázolása

Ez a helyzetfeltáró tevékenység nem csak az interneten, vagy könyvtárakban elérhető adatok gyűjtését és másodelemzését jelenti, hanem lehetőség szerint közvetlen adatgyűjtésen alapuló vizsgálatokat, tájékozódást is (pl. szociális intézmények szakembereivel készült konzultációk, kliensekkel és a leendő célcsoporttal való beszélgetések, vagy kérdőíves adatgyűjtés stb.).

De jelentse az adatok, illetve a célcsoportok által artikulált jelenségek többszempontú elemzését is, pl. más hasonló önkormányzatok, kistérségek, vagy az országos adatokkal, jelenségekkel való összehasonlítást (tendencia kialakítását) is. Mielőtt véglegesítésre kerülne az a dokumentum, mindenképp érdemes véleményeztetés céljából megküldeni a partnerszervezeteknek, a szociális intézmények szakembereinek, vagy ha működik a településen, akkor a Szociális Fórumnak.

A szükségletfeltáró kutatás legfontosabb jellemzőit (úgy mint módszerek, eredmények és tendenciák, a legfontosabb következtetések és az arra épülő javaslatok) érdemes beszerkeszteni az Sztk-ba, de önálló dokumentumként a különböző szintű döntések alátámasztására, indoklására is használható. A dokumentumot – illetve az Sztk. szükségletfelmérésről szóló fejezetét, a kutatási beszámolók mintájára, a következő tartalommal és struktúrával érdemes kialakítani:

1. Bevezetés	Ez a fejezet meghatározza a szükségletfeltárás célját, illeszkedését az Sztk-hoz (illetve annak felülvizsgálatához) időpontját, és a legfontosabb vizsgált kérdéseket.
2. Vezetői összefoglaló	Ez a fejezet tömören, bullet-listás felsorolás formájában mutatja be a szükségletfeltárás leglényegesebb eredményeit.
3. A szükségletfeltárás háttere	Ez a fejezet a kutatás körülményeinek bemutatására szolgál: ismerteti a felmérő munkát (módszer, mintanagyság), és a vizsgált kérdéseket,

	hipotéziseket.
4. A térség rövid bemutatása	Ez a fejezet átfogóbb, de tömör, feszes stílusban bemutatja a vizsgálat, kutatás célterületét: azaz a fejleszteni kívánt szolgáltatásokkal érintett célcsoport helyzetéről, tágabb környezetéről, lehetőségeiről, egy gazdasági, társadalmi bemutatást készít statisztikai adatokkal, az önkormányzat saját hatáskörében, vagy annak megbízásából készült más kutatásokból citált eredményekkel, intézményi OSAP adatokkal alátámasztva, és kitér a helyi humán és közösségi ellátórendszer felvázolására is.
5. Eredmények és következtetések	Ez a fejezet mutatja be, hogy milyen eredményeket hozott a vizsgálat (a vizsgált kérdések igazolás, vagy elvetése), és ezekből az eredményekből milyen következtetésre lehet jutni a helyi szociális szolgáltatások fejlesztésekre vonatkozóan.
6. Döntések és javaslatok	Ez a fejezet röviden összefoglalja azokat a tervezett tevékenységeket (pl. új szolgáltatások kialakítása, költség allokáció, HR fejlesztés stb.), amelyek mellett az 5. fejezet eredményei és következtetései után döntött az önkormányzat.

5.1.2. Milyen módszereket érdemes használni

Mindenekelőtt leszögeznénk, hogy a kutatási feladatok sikeres, eredményes konceptualizációját és kivitelezését érdemes szociológus, közgazdász szakemberekre bízni, de ha erre nincs lehetőség, akkor az Sztk-át készítő maga is megtervezheti a szükségletfelmérésben alkalmazott módszereket. A következőkben néhány alapvető módszert mutatnánk be, melyek segítségével képet alkothat a lokális szintű igényekről a koncepciót készítő, nem szociológus/közgazdász végzettségű szereplő is.

A pontosabb és alaposabb tervezéshez a szociológus/közgazdász szakembereken kívül segíthet a következő alaplí: Earl Babbie: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Budapest, 1998.

A következőkben nem tudunk egy általános érvényű guideot közzétenni, mivel minden kutatás fókuszában más-más téma áll, így azt mindig a kutatási célok határozzák meg. Célunk, hogy megismerjék az olvasók, illetve a koncepciókészítők a főbb kutatási módszereket, halljanak azokról, és szükség esetén egy szakemberrel (pl. szociális szakértői névjegyzékből kiválasztott), vagy egy leendő módszertani és tartalmi ellenőrzéseket, támogatásokat lebonyolító háttérintézménnyel egyeztetve, a kutatási célok meghatározásában, a kérdések kidolgozásában maguk is részt tudjanak vállalni.

A. Főbb kvalitatív módszerek

1.Mélyinterjú

2.Strukturált interjú

3.Fókuszcsopót

B. Főbb kvantitatív módszerek

1.Intézményi és országos statisztikák, publikációk másodelemzése

2.Kérdőíves kutatás

5.2. A szükségletfelmérés során felhasználható információforrások, adattárak

A felhasznált forrásjegyzékek színesítik az elemzést, illetve a forrásadatként szolgáló adatgyűjtések formai követelményei egy elkészült elemző munkának, így az Sztk-tól is elvárando követelmény.

A koncepciók döntő többsége 1 és 5 hivatkozott forrást (törvényt és/vagy adatforrást) használt fel a munkája során. A mindenhol előforduló, leggyakoribb források a következők voltak:

- 1993. évi III. Törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról
- 1997. évi XXXI. Törvény, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- 1/2000.(I.7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
- KSH adatok
- ÁFSZ adatok

Az alapvető forrásfelhasználás ezzel a készlettel elégségesnek mondható. Annak érdekében, hogy az önkormányzatok mind pontosabban és egyszerűbben tudjanak keresni - elsősorban az interneten fellelhető és hozzáférhető – adatok, tanulmányok között, meg kívánjuk könnyíteni munkájukat azzal, hogy egy regisztert állítunk össze.

Célunk, hogy a teljesség igénye nélkül, de a legfontosabb kapcsolódó szakirodalmi anyagok, illetve adattárak strukturális bontásban elérhetőek legyenek, melyek nagyban segítik az Sztk-ák elkészítésére kötelezettek munkáját. Továbbá javaslatot teszünk a kapcsolódó szabályozási rendszer megjelenítésére. A jogi rendszerezés kiinduló alapjának elkészítéskor igyekeztünk a gyakorlatból vett példákra építeni, s egyfajta adatminimum rögzítésére vállalkoztunk: összegeztük azokat a jogszabályokat, rendeleteket, melyek a tartalomelemzés során előfordultak az egyes koncepciókban.

A szükségletfeltáráshoz a következő, tematikusan bemutatásra kerülő forrásokból érdemes információkat, adatokat felhasználni:

A) Közvetlenül az Sztk készítéséhez kapcsolódó szakirodalom:

1. Antal Zsuzsanna (2005): Nyugat-Dunántúl régió szociális helyzetének elemzése Kapocs, 2005/19, Budapest
2. Arany Orsolya Virág: Dél-Dunántúl régió szociális helyzetének elemzése Kapocs, 2005/18, Budapest
3. Balázs Éva (1999): Területi tervezés a közoktatásban. Iskolakultúra, 1999/12., Budapest
4. Faragó László (2005): A jövőalkotás társadalomtechnikája, Dialóg Campus Kiadó, Pécs
5. Goldmann Róbert (2005): Észak-Magyarország régió szociális helyzetének elemzése Kapocs, 2005/21, Budapest
6. Győri Péter (2007): Javaslat a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény szociális szolgáltatásokról szóló IV. fejezete és a térítési díjról szóló V. fejezet III. címe módosítására, Kézirat, készült az SZMI megbízásából, Budapest
7. Havasi Éva (2007): Megjegyzések Mózer Péter: A II. NCST monitoring és értékelő rendszerének kialakítása c. tanulmányához, Kézirat, Készült az SZMI TSZFO megbízásából, Budapest

8. Hegyesi Gábor – Orsós Éva: Bevezetés a helyi szükségletek és források megismerésének módszertanába 1992. (kézirat)
9. Herpainé Márkus Ágnes (2002): A regionális szociálpolitikák szükségességéről – a Nyugat-Dunántúli Regionális Szociális Program kapcsán, Kapocs – a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet folyóirata, 2002/4, Budapest.
10. Herpainé Márkus Ágnes (2003): Az egyes ágazati politikák területi összekapcsolódásai a humán erőforrás fejlesztési politikában, kézirat, Budapest
11. Herpainé Márkus Ágnes (2003): Kötelező közösségi tervezés Magyarországon
12. Gosztonyi Géza szerk.: Községi szociális munka, Budapesti Szociális Forrásközpont, Budapest.
13. Herpainé M. – Kaló Róbert – Sarlósi Tibor (2004): Regionális Szociálpolitikai Tervezési és Fejlesztési Hálózat – eredmények és továbblépési lehetőségek, Kapocs, Budapest
14. Herpainé Márkus Ágnes (2005): Regionális szociálpolitikai helyzetelemzések. Kapocs, 2005/18.
15. Herpainé Márkus Ágnes – Kaló Róbert (2005): Közép-Magyarország régió szociális helyzetének elemzése Kapocs, 2005/21, Budapest
16. Herpainé Márkus Ágnes: Légy a porcelánboltban vagy elefánt a levesben? Társadalompolitikai és szociálpolitikai kihívások a következő évek fejlesztési terveiben Kapocs, 2006/22. Budapest
17. Herpainé Márkus Ágnes, Kósa Ester (2007): A társadalmi befogadást szolgáló fejlesztések a 2007-13-as időszakban, Kézirat, Budapest
18. Herpainé Márkus Ágnes, Wéber László (2007): Stratégiai tervezés és szükségletalapú tervezés- fejlesztés- módszertani támogatás rendszerének megerősítése központi, területi és helyi szinteken SZMI Területi Szociálpolitikai Főosztály és "Innova" Szociális Innovációs Alapítvány, Budapest
19. Horváth Tamás (2005): Közép-Dunántúl régió szociális helyzetének elemzése Kapocs, 2005/22, Budapest
20. Jász Krisztina: A szociális régió megvalósításának esélyei az Észak-alföldi régióban, MTA RKK ATI Szolnoki Társadalomkutató Csoport
21. Jász Krisztina-Szarvák Tibor (2004): A regionális szintű szociális tervezési kapacitások megerősítése, állapotfelmérés, módszertani ajánlás. Kézirat MTA RKK ATI
22. Krémer Balázs (2003): Uniós politikák és Nemzeti Akciótervek a szegénység és a társadalmi kirekesztettség elleni küzdelemre, MEH STRATEK, Budapest
23. Miniszterelnöki Hivatal Közigazgatásfejlesztés Főosztály (2004): Módszertani útmutató a kormányzati stratégiai tervezéshez,
24. Mózer Péter (2007): A II. NCST monitoring és értékelő rendszerének kialakítása, 1a. feladat: Az NCST prioritások elemzési szempontjai, Kézirat, Készült az SZMI TSZFO megbízásából, Budapest
25. Németh Jenő szerk. (2005): Kistérségi módszertan – A települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásai önértékelésének ágazati vizsgálatának tapasztalatai, Budapest
26. Németh Jenő szerk. (2006): Kistérségi tervezési módszertan, IDEA BM Program, Budapest
27. Németh László (2004): A szociális szolgáltatások fejlesztését szolgáló módszertani tevékenységekre javaslat, SZOLID projekt, kézirat, Budapest
28. Neumark Tamás (2004): Az integrált helyi jóléti rendszerek, helyi közösségek partneri együttműködése, SZOLID projekt, kézirat, Budapest
29. Révész Magda, Borbás László, Buzsáki Tünde és Gál Antal (2007): GYA – Gyermekjóléti szolgáltatás – Irányelv, kézirat, Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet, Standardok és protokollok, Budapest
30. Zádori Zsolt (szerk.) DHV Magyarország Kft. (1998): Segédkönyv a szociálpolitika helyi alakításához. Készült a Somogyi Szociális Projekt keretén belül, Bp.
31. Seres Gyöngyi (2005): Dél-Alföld régió szociális helyzetének elemzése, Kapocs, 2005/19, Budapest

32. Szabó Beáta (2005): Észak-Alföld régió szociális helyzetének elemzése Kapocs, 2005/18, Budapest
33. Szalai Júlia (2002): A társadalmi kirekesztődés egyes kérdései az ezredforduló Magyarországon, Szociológiai Szemle 2002/4. 34–50., Budapest
34. SZMI – SZMM (2009): Gyermekvédelmi statisztikai tájékoztató 2007, Budapest
35. SZMI – RÖM Management (2007): Szociális szolgáltatások modernizációja, központi és területi stratégiai tervezési kapacitások megerősítése, szociálpolitikai döntések megalapozása, Projekt-adatlap, Budapest
36. Szociális Innovációs Társulás (2003): Módszertani ajánlás a szociális szolgáltatástervezési koncepciók megalkotásához, kézirat
37. Veszprém Megyei Önkormányzat Módszertani Otthona (2004): Segédlet a települési önkormányzatok részére a szolgáltatástervezési koncepció elkészítéséhez, kézirat, Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium Szociális Szolgáltatási Főosztálya, Budapest-Külsővat
38. Zádori Zsolt (szerk) (1998): Segédkönyv a szociálpolitika helyi kialakításához. Készült a Somogyi Szociális Projekt keretén belül, DHV Magyarország Kft, Budapest
39. Zombori Gyula: A szociálpolitika alapfogalmai Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület Bp. 1997.
40. Wéber László (2001): Szociális menedzsment – a szociális ellátások és szolgáltatások szervezése és irányítása, kézirat
41. Wéber László (2005): A helyi önkormányzatok gyakorlatának elemző áttekintése (Az állami és önkormányzati közfeladatellátásban történő civil részvétel jogi környezete. (szerk. dr. Bíró Endre), EMLA Egyesület 2005.

B) Adattárak:

1. KSH Szociális statisztikai évkönyv
http://portal.ksh.hu/pls/portal/CP.KSHSHOP_HTML_PRE
2. Népesség, népmozgalmi adatok, tendenciák
http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,184007&_dad=portal&_schema=PORTAL
3. KSH Munkaerőfelvétel
http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,643542&_dad=portal&_schema=PORTAL
4. Magyarország éves sorozat
http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,184689&_dad=portal&_schema=PORTAL
5. KSH Társadalombiztosítás, szociális ellátás - Témakörök
http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,447530&_dad=portal&_schema=PORTAL#
6. stADAT-táblák
http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,592051&_dad=portal&_schema=PORTAL
7. KSH Településstatisztikai adatbázisrendszer (T-STAR és BP-STAR)
http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,123834&_dad=portal&_schema=PORTAL
8. TeIR
https://teir.vati.hu/szoc_agazat/
9. Magyarországi TÉRInformatikai Adatbázis

http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,417928&_dad=portal&_schema=PORTAL

10. BUDAPESTI TÉRINFORMATIKAI ADATBÁZIS

http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,417828&_dad=portal&_schema=PORTAL

11. ÁLLAMI FOGLALKOZTATÁSI SZOLGÁLAT ADATAI

http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=full_AFSZ_KOZOS_Statisztika

12. A Magyar Köztársaság aktuális költségvetéséről szóló tv

<http://www1.pm.gov.hu/>

13. Magyar Államkincstár adatai

<http://www.allamkincstar.gov.hu/rovat/77>

14. MTA RKK

<http://www.rkk.hu/hu/publikaciok.html>

15. Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala

https://www.nyilvantarto.hu/kekkh/kozso/index.php?k=statisztikai_adatok_kiadvanyok_nepes_segfuz_hu

15. Önkormányzati, közigazgatási információs rendszer

www.kozinfo.hu

16. APEH statisztikai adatok

<http://www.afeh.hu/adostatisztika/adoalany.html>

17. Eurostat

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

C) Regionális Munkaügyi Központok statisztikai adatai:

1. Közép-magyarországi Regionális Munkaügyi Központ

http://kmrmk.afsz.hu/engine.aspx?page=kmrmk_statisztika

2. Közép-dunántúli Regionális Munkaügyi Központ

http://kdrmk.afsz.hu/engine.aspx?page=kdrmk_statisztika

3. Nyugat-dunántúli Regionális Munkaügyi Központ

<http://www.nyugatrmk.hu/>

4. Dél-dunántúli Regionális Munkaügyi Központ

<http://www.ddrmk.hu/?id=2&subid=2&parent=3>

5. Észak-magyarországi Regionális Munkaügyi Központ

http://emrmk.afsz.hu/engine.aspx?page=emrmk_2010meropiac

6. Észak-alföldi Regionális Munkaügyi Központ

http://earmk.afsz.hu/engine.aspx?page=EARMK_statisztika

7. Dél-alföldi Regionális Munkaügyi Központ

http://darmk.afsz.hu/engine.aspx?page=darmk_statisztika

D) Jogsabályok:

1. A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény
2. Helyi önkormányzatok társulásairól és együttműködéséről szóló 1997. évi CXXXV. tv.
3. Helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. tv.
4. Községi ellátások és a támogató szolgáltatás a 2007. évi CXXII. Törvény
5. Települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásairól szóló 2004. évi CVII. tv.
6. 1998. évi XXVI. Törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról
7. A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmény és falugondnoki szolgálat működésének engedélyezéséről, továbbá a szociális vállalkozás engedélyezéséről szóló 188/1999. (XII. 16.) Kormány rendelet.
8. A személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások térítési díjáról szóló 29/1993. (II.17.) Kormány rendelet.
9. A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I.7.) SzCsM rendelet.
10. A személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások igénybevételéről szóló 9/1999. (XI.24.) SzCsM rendelet.
11. A személyes gondoskodást végző személyek adatainak működési nyilvántartásáról szóló 8/2000. (VIII.4.) SzCsM rendelet.
12. A személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéséről és szociális vizsgáiról szóló 9/2000.(VIII.4.) SzCsM rendelet.
13. A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvénynek a szociális valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról szóló 257/2000.(XII.26.) Kormány rendelet.
14. A családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. Törvény (Magyar Közlöny 1998/117. szám)
15. A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény
16. A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1997. évi XXXI. Törvény
17. A gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szól 1997. évi XXXI. Tv.
18. A Magyar Köztársaság 2009. évi költségvetéséről szóló 2008. évi XCIII. törvény
19. A személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szól 1/2000. (I.7.) SZCSM rendelet
20. 2004. évi CVII. törvény a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról
21. 8/2000. (VIII.4.) SZCSM rendelet a személyes gondoskodást végző személyek adatainak működési nyilvántartásáról
22. 9/2000. (VIII.4.) SZCSM rendelet a személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéséről és a szociális szakvizsgáról
23. 9/2001. (XII.20.) SZCSM rendelet a szociális szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeinek kiadásáról
24. 48/2001. (XII.29.) OM rendelet a felnőttképzést folytató intézmények nyilvántartásba vételének részletes szabályairól
25. 244/2003. (XII.18.) Korm. rendelet a kistérségek megállapításáról, lehatárolásáról és megváltoztatásának rendjéről
26. 81/2004. (IX.18.) ESZCSM rendelet az egyes szociális szolgáltatásokat végzők képzéséről és vizsgakövetelményeiről
27. 36/2005. (III.1.) Korm. rendelet a többcélú kistérségi társulások megalakulásának 2005. évi ösztönzéséről és modellkísérletek támogatásáról

E) Főbb programok, EU-s ajánlások:

1. Új Magyarország Fejlesztési Terv
http://www.nfu.hu/uj_magyarorszag_fejlesztési_terv_2
2. Roma Integráció Évtizede Program Stratégiai Terv,
http://www.romadecade.org/decade_watch
3. „Biztos kezdet” mozgalom
<http://www.biztoskezdet.hu/>
4. „Út a munkához” program
http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=full_utamunkahoz
5. Európai Szociális Charta
<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=13895>
6. ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Egyezségokmánya
http://www.menszt.hu/informaciok/emberi_jogok/egyezsegekmany_i
7. Fogytékösügyi program
<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=1295>
8. Társadalmi Befogadásról szóló Közös Memorandum
<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=1375>
9. Közoktatási Esélyegyenlőségi Terv
<http://www.nefmi.gov.hu/kozoktatasi/eselyegyenloseg/kozoktatasi-090803>
10. Helyi Önkormányzatok Európai Kartája (1985)
http://www.nemzetpolitika.gov.hu/id-259-helyi_nkormanyzatok_europai_chartaja_ets.html
11. Európai Unió Alapvető Jogok Chartája
<http://ocipe.hu/cikkek/charta.htm>
12. Fehér Könyvek
http://europa.eu/documentation/official-docs/white-papers/index_hu.htm
13. Emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről szóló egyezményt (Egyezmény)
<http://www.lb.hu/egyezmeny.html>
14. Társadalmi Megújulás Operatív Program – TÁMOP
www.nfu.hu/download/2736/tamop_adopted_hu.pdf

F) Főbb társadalom- és szociálpolitikai jellegű folyóiratok, kiadványok:

1. Szociológiai Szemle
http://www.szociologia.hu/szamok_1991_2010/
2. Kapocs

<http://szmi.hu/kiadvanyok/489?task=view>

3. Esély

<http://www.esely.org/>

4. Replika

<http://www.replika.hu/node/4002>

5. Munkaerőpiaci Tükör

<http://www.econ.core.hu/kiadvany/mt.html>

G) Társadalomkutatási adattárak/linkek:

1. MTA

<http://www.econ.core.hu/adattar/index.html>

2. Táarki - Társadalomkutatási Zrt.

<http://www.tarki.hu/hu/publications/SR/2000/index.html>

<http://www.tarki.hu/adatbank-h/index.html>

3. Társadalomkutatás.hu

<http://www.tarsadalomkutas.hu/termek.php?termek=TDATA-F64>

4. Nemzeti kutatásnyilvántartási rendszer

<http://www.info.omikk.bme.hu/nkr1/>

5. GKI – Gazdaságkutató Zrt.

<http://www.gki.hu/hu/index.html>

6. VÁTI

www.vati.hu

WWW Virtual Library: Sociology

<http://socserv.mcmaster.ca/w3virtsoclib/>

Magyar Elektronikus Könyvtár

<http://www.mek.oszk.hu/html/tarsadalom.html>

Magyar Szociológiai Társaság

<http://www.szociologia.hu/page.php?item=1437>

5.3. Szolgáltatástervezési koncepció váz

Ebben a fejezetben egy „virtuális” koncepció vázat mutatunk be, amelyet „felöltöztetve” egy áttekinthető, használható dokumentum áll majd a készítők rendelkezésére. Így lerövidíthető a felülvizsgálatokra fordított idő, és nem utolsó sorban egységes minőségű koncepciók készülhetnek országszerte.

I. A szolgáltatástervezési koncepcióhoz kapcsolódó általános alapelvek és konkrét célok

1.1. Helyi településpolitikai törekvések és feladatok

Mintegy vezetői összefoglaló, amely a település, kistérség, megye küldetését fogalmazza meg szociálpolitikai szempontból. A jelenlegi feladatokról, és a közeli jövő (2 év) átfogó elképzeléseiről készült, rövid ismertetés.

1.2. A szociális szolgáltatástervezési koncepció megalkotásának célja és módja

A szolgáltatás tervezés hagyományait, eredményeit, kudarcait összefoglaló bekezdés, amely a helyi sajátosságokra, adottságokra, lehetőségekre és korlátokra támaszkodva bemutatja a dokumentum készítésének legfontosabb irányvonalait.

II. A terület statisztikai adatai

2.1. A település/terület szerkezete

Az adott terület települési szerkezetének bemutatása, a területi adottságokból származó szociális szolgáltatásokra kiható tényezők részletezése.

2.2. A lakosság demográfiai jellemzői

Az adatbázisok jegyzékéből, és az önkormányzat helyi adataiból felépített leírás.

2.2.1. A terület népesség száma, területi elhelyezkedése, népsűrűsége

A KSH adataiból, és helyi adatbázisokból elkészített dokumentum elem.

2.2.2. Iskolázottsági mutatók

A lakónépesség iskolai végzettségét összefoglaló leírás, lehetőség szerint a korcsoportoknak megfelelő szemléletes, grafikus ábrázolással kibővítvé.

2.2.3. Foglalkoztatottsági mutatók

A terület munkaerőpiaci jellemzése. Lényeges kitérni a fejezetben az előzményekre, tehát a megelőző három év adatait célszerű dokumentálni, annak érdekében, hogy a jövőre vonatkozó trendeket megállapíthassuk. A trendek elkészítéséhez a grafikus ábrázolás nagy segítséget jelenthet.

2.2.4. A háztartások, családok legfontosabb jellemzői

A területen állandó jelleggel élő populáció jellemző körülményeinek tipizálása, és bemutatása.

2.3. A terület lakásállományáról

A közigazgatási egység területén megtalálható lakóingatlanok felméréséből származó adatok megjelenítése. Különösen érdekes lehet a szociális térkép elkészítése, amely segítségével a földrajzi szegregáció szemléletesen bemutatatható, illetve a felülvizsgálat során elkészített újabb térképpel összevetve az intézkedések hatékonysága egyszerűen ábrázolhatók, elemezhetők.

III. A szociális ellátási kötelezettség általános tartalma a települési önkormányzatok szemszögéből

3.1 A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993.

évi III. törvényben előírt, illetve nevesített szociális gondoskodási formák

A szociális ellátások bemutatása, amelyek a törvény erejénél fogva kötelezőek a közigazgatási egység területén.

3.2. Nem a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló

1993. évi III.. törvény alapján adott, illetve adható szociális jellegű ellátási formák

Az egyéb jóléti szolgáltatások leírása, amelyekre nincs ellátási kötelezettség a törvényi meghatározásban.

IV. Az egyes szociális ellátási, szolgáltatási formák helyzete – a tervezett tennivalók, célok megvalósítása és a további feladatok kijelölése

A IV. pontba a területen megvalósított szolgáltatások bemutatása történik. Megfontolásra tartjuk érdemesnek, az áttekinthetőség javítása érdekében a szöveges leírás végén táblázatos összefoglalót is készíteni, amely a felülvizsgálatok során nagyon egyszerűen aktualizálható, a szöveges részek módosítása nélkül önállóan is alkalmas a változások bemutatására, és az egyes tervezési irányok meghatározására, valamint a megtett intézkedések monitorozására.

- 4.1. A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi
III. törvény alapján nyújtott pénzübeli és természetbeni ellátások.
 - 4.1.1. Pénzübeli ellátások
 - 4.1.2. Természetben nyújtott ellátások
- 4.2. A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi
III. törvény alapján nyújtott szociális szolgáltatások (személyes
gondoskodást nyújtó ellátások).
 - 4.2.1. Alapszolgáltatások
 - 4.2.2. Szakosított ellátások
 - 4.2.2.1. Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények
- 4.3. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló
1997. évi XXXI. törvény alapján adható pénzübeli és természetbeni
ellátást, és személyes gondoskodást biztosító támogatási formák.
 - 4.3.1. Pénzübeli és természetbeni ellátások
 - 4.3.2. Személyes gondoskodást biztosító támogatási formák
- 4.4. A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról
szóló 1991. évi IV. törvény alapján adható szociális jellegű
támogatási forma.

- 4.5. A Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény alapján adható szociális jellegű támogatási forma.
- 4.6. A tankönyvpiac rendjéről szóló 2001. évi XXXVII. törvény alapján kötelezően előírt szociális jellegű támogatási forma.
- 4.7. A menedékjogról szóló 1997. évi CXXXIX. törvény alapján adható szociális jellegű támogatási formák.

42. tábla Szolgáltatások nyilvántartásának táblázata:

Települések	lakosságszám	Étkeztetés	HSG	Családsegítés	Falugondnok
A	1000	X			X
B	2000	2006-tól	2011-től	X	
	stb.

43. tábla Intézményi nyilvántartás táblázata:

Intézmény típusa	Férőhely szám db	Emelt szintű fő	Ellátottak száma	Férőhely kihasználtság	Várakozók száma, fő
Idősek otthona	34	1	xx	23%	12
..		stb.

V. A nem önkormányzatok által végzett szociális szolgáltatások helye és szerepe az ellátásban

A szolgáltatások megtervezésekor célszerű figyelembe venni az adott területen működő egyéb szervezetek által biztosított szolgáltatásokat, nem önkormányzati fenntartású intézmények tevékenységét. Ezen együttműködéseket a fejezet végén található táblázatba is érdemes foglalni, hogy a felülvizsgálat során az áttekintés, az esetleges módosítás egyszerűen elvégezhető legyen.

- 5.1. A civil szervezetek szerepe a szociális jellegű tevékenységek rendszerében.
- 5.2. Ellátási szerződés kötése önkormányzati feladat átvállalására.

44. tábla Önkormányzati és civil szociális szolgáltató szervezetek munkamegosztásra épülő szerepvállalása

Partnerszervezet megnevezése:	Fő feladatai:
Önkormányzat	ASZT megvalósításának koordinálása, megvalósítása, monitorozása, intézményein keresztül az ASZT-ben meghatározott integrációs feladatellátás működtetése, Koordinációs Fórum munkájának koordinálása.
Kisebbségi Önkormányzat	Érintettek képviselte, roma családok Programba való bevonásának elősegítése, roma közfoglalkoztatási program szervezése, Koordinációs Fórum munkájában való részvétel.
Családsegítő Szolgálat és Gyermejkölési Központ	Szociális és gyermekvédelmi Alprogram, valamint a Foglalkoztatási és a Komplex Integrációs Alprogram koordinálása, az ASZT által delegált feladatok végrehajtása a rendszerszemléletű szociális munka teljes eszköztárának alkalmazásával, Állskereső Klub és utcai szociális munka működtetése, Koordinációs Fórum munkájában való részvétel.
Szociális Egyesület	Érintettek képviselte, roma családok programba való bevonásának elősegítése, kiemelten a romáknak szóló kulturális szolgáltatások biztosítása, Koordinációs Fórum munkájában való részvétel.
Segítő Kéz Gondozó Szolgálat	Rászoruló idős emberek ápolási-gondozási feladatainak ellátása, Koordinációs Fórum munkájában való részvétel.
Önkormányzati, Oktatási Intézmények	Oktatási Alprogram koordinálása, delegált intézményi feladatok végrehajtása, pedagógus-segítő továbbképzési program szervezése, Koordinációs Fórum munkájában való részvétel.

Jóléti Egyesület	Szociális integrációs feladatokban és jelzőrendszer működtetésében való részvétele, Koordinációs Fórum munkájában való részvétel.
------------------	---

5.3. Pályázatok és egyéb támogatások szociális célú civil szervezetek részére

A pályázatokon nyerhető források maximalizálása érdekében áttekinthető táblázatos formában tüntethetjük fel egy vizsgált időszak pályázatait, és az azokból befolyt összegeket. A pályázati munka hatékonyságának elemzéséhez is kiválóan alkalmas az ilyen leírás.

45. tábla Pályázatok nyilvántartása

Év	Pályázatot kiíró	Pályázat témája	Intézmény	Elnyert támogatás összege	Saját forrás
2004	Informatikai és Hírközlési Minisztérium	Két gondozási Központban E-Magyarország pont (időseknek közösségi Internet hozzáférés) kialakítása.	Gondozási Központ	eszköztámogatás	0
2005	Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium	A gyermekjóléti és Gyermekvédelmi intézmények egészségfejlesztő illetve kábítószer megelőzési programjai	Család- és Gyermekvédelmi Központ	700000	175000
2006	Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium	Adósságkezelési tanácsadás fejlesztése	Család- és Gyermekvédelmi Központ	878000	13000

Civil szervezetek szerepvállalása a szociális szolgáltatások nyújtásában:

Település neve	Szervezet neve	Szociális szolgáltatás formája
Kispiripócs	No Name Kft.	támogató szolgálat
.....

VI. A szolgáltatások finanszírozása

A fenntarthatóság legfontosabb eleme megalapozott finanszírozás. Az egyre nagyobb számban pályázati forrásból finanszírozott szolgáltatások igényléséhez elengedhetetlenül szükséges, egy áttekinthető költségtábla. A tervezéshez legfontosabb számadatok összefoglalását a következő táblázat szerint lehet elkészíteni. A hagyományos költségvetések készítését a táblázattal nem lehet kiváltani, de a felülvizsgálatok során nagy segítséget nyújt, a tervezés során a trendek nagyon egyszerűen láthatóvá, és értelmezhetővé tehetők a segítségével.

46. tábla Költségvetés áttekintése

Intézménytípus	2003. Ft/fő/év	2004. Ft/fő/év	2005. Ft/fő/év	2006. Ft/fő/év	2007. Ft/fő/év	2008. Ft/fő/év	2009.tervezet Ft/fő/év
(fogyatékos, szenvedélybeteg, pszichiátriai beteg otthoni és rehabilitációs, lakóotthoni ellátásban részesülők stb.	770.000,-	780.000,-	820.600,-	815.000,-	800.000,-	800.000,-	784.000,-.

VII. Jó gyakorlatok a terület szociális ellátásában

A szolgáltatások tervezése során érdemes összefoglalóan kigyűjteni azokat az eredményeket, amelyek a lakosság jóléti szolgáltatásokkal történő ellátása során kialakultak az adott önkormányzatnál. Ennél kicsit tovább menve; az sem jelent hátrányt, ha más települések, kistérségek jó gyakorlatából származó ötleteket ebben a pontban összegyűjtve megjelenítjük, és a továbbiakban, mint működő gyakorlatot az adott terület adottságait figyelembe véve adoptáljuk. A munka elvégzésében segíthet, egy jól összeállított SWOT analízis.

VIII. A szociális szolgáltatások fejlesztési szükségletei

A szolgáltatások tervezéséhez segítséget jelent, ha a tervezést a következő táblázatok kitöltésével is szemléletesebbé tesszük. Önmagában, a tervezés táblázatos megjelenítése nem újdonság, a feladatok ütemezése, a határidők követhetősége érdekében ajánlatos ezt a formát is az Sztk. részévé tenni. A felülvizsgálat elkészítését szintén megkönnyíti a táblázatok elemzésének elkészítése.

47. tábla Tevékenység áttekintés

sorszám	Ellátás/szolgáltatás	Vállalt feladat	Határidő	Felelős megnevezése	A végrehajtás helyzete
1.	Közösségi ellátás	A szolgáltatás biztosítása,	2008. 12.31	Polgármester	Megvalósult, feladat ellátási szerződés útján, a No Name Kft-vel.
2.	Idősek otthona	férőhely bővítés	2010. 12.31	Polgármester	Folyamatban

2010-2012 évekre vonatkozó végrehajtási ütemterv

Feladat megnevezése	Teljesítési határidő			
	2010	2011	2012	2013
Szociális étkeztetés keretében, diétás menü kialakítása				
Közösségi ellátások m megszervezése		12.31		

48. tábla Szociális és gyermekjóléti szolgáltatások fejlesztési feladatok ütemezése
2007.

<i>Feladat</i>	<i>Megvalósítás tervezett időpontja</i>	<i>Intézményes megoldás</i>
SZOCIÁLIS ALAPSZOLGÁLTATÁSOK		
Fogyatékos személyek lakókörnyezetben történő ellátása támogató szolgálat megszervezésével (Szt. 65/C. §)	A gazdasági lehetőségek függvényében	Civil szervezettel történő együttműködés (ellátási szerződés) keretében kereshető
Utcai szociális munka (Szt. 65/E. §)	A gazdasági lehetőségek függvényében	Civil szervezettel történő együttműködés (ellátási szerződés) keretében kereshető
Fogyatékosok nappali intézménye [Szt. 65/F. § (1) c)]	A gazdasági és szervezeti feltételek hiánya miatt nem prognosztizálható	Civil szervezettel történő együttműködés (ellátási szerződés) keretében kereshető
SZAKOSÍTOTT ELLÁTÁS (Átmeneti elhelyezést nyújtó		

Feladat	Megvalósítás tervezett időpontja	Intézményes megoldás
intézmény)		
[Időskorúak gondozóháza Szt. 80. § (3) a)] Időskorúak átmeneti elhelyezési lehetőségeinek bővítése	A gazdasági és szervezeti feltételek hiánya miatt nem prognosztizálható	Gondozó Szolgálat keretében

A szolgáltatások fejlesztésének táblázatai nem pótolják a szöveges tervezést, de áttekinthetőségüknel fogva, a felülvizsgálatok során az eredményességi és hatékonysági mutatók látványosan egyszerűen kinyerhetőek és ábrázolhatóak.

6. Összegzés

A szociális szolgáltatásról alkotott törvény a rendszerváltást követően, 1993-ban jelent meg. Az alaptörvény, majd annak módosításai közel tíz évig nem rendelkezett a különböző szolgáltatások tervezéséről. Ebben az időszakban stratégiai szintű tervezésről nem beszélhetünk. Az első lényegi változást a tv. 2001-es módosítása jelenti, amely a 2000 főt meghaladó települések és a megyék részére kötelezővé teszi a szolgáltatások tervezését, és ennek dokumentumban történő megjelenítését. A kistérségi fejlesztések erőteljes kormányzati támogatása a szociális szférát sem hagyta érintetlenül. Egyre nagyobb számban jöttek létre a többcélú kistérségi társulások, amelyek összességében jóval több, mint 2000 főt meghaladó méretben nyújtottak szociális szolgáltatásokat. Ezt a fejlesztési irányvonalat követve került a törvényben rögzítésre a kistérségi társulások számára is kötelező tervezési előírás 2004-ben.

Ebben az évben készült el az első hivatalos dokumentum, amelynek a fő feladata a tervezés támogatása volt. Hasonló dokumentum azóta sem készült, ugyanakkor a szolgáltatások köre jelentős változáson ment át, akár tartalmilag, akár a finanszírozást tekintve. A tervezést komplex módon támogató segédanyag elkészítése a mai napig várat magára.

A TÁMOP 5.4.1 kiemelt projekt 3. számú pillére a tervezés támogatását tűzte ki célul. A hatékony stratégiai tervezési segédlet elkészítése elképzelhetetlen a már elkészült dokumentumok tartalmának, a készítés során felhalmozódott tapasztalatoknak az elemzése

nélkül. A zárótanulmány egyrészt, a tervezési dokumentumok készítése során összegyűjtött információkat elemzi, ahhoz, hogy létre jöhessen egy minőségileg, és mennyiségileg is egységes dokumentum halmaz, amely támpontot jelent a szolgáltatások további működtetéséhez, az igényekre alapozott innovatív értékeket is tartalmazó szolgáltatások biztosításához. Másrészt a projekt során végzett on-line kutatás eredményeit és a konzorciumi partner korábbi kérdőíves felmérésének eredményeit dolgozza fel, és szintetizálja egységes anyaggá.

Bevezetés

A kutatás alapjául szolgáló korábbi anyagok áttekintése, a tapasztalatok rövid összefoglalása kerül rögzítésre ebben a fejezetben. 2004-ig átfogó országos horderejű kutatás nem történt, 2004-től több kutatás is foglalkozott a szociális szolgáltatások tervezésének kérdéseivel. Országos helyzetkép 2010-ig nem készült. A fellelhető kutatási eredmények rövid összegzése került ebbe a fejezetbe. Szintén összefoglaltuk egy áttekintő táblázatban a szolgáltatás - tervezést érintő fontosabb jogszabályokat, és azok változásait.

A kutatássorozatban alkalmazott módszerek

Ebben a fejezetben a kutatás főbb módszertani elemeit mutatjuk be. A tanulmány három módszert alkalmaz, a dokumentumelemzést, a kvalitatív elemzést, valamint a kvantitatív elemzést. Az feldolgozandó dokumentumok köre, egyrészt a konzorciumi partnertől kapott felmérő adatlapok, és komplett sztk.-k, másrészt a saját készítésű on-line kutatásból származó információk. A jobb összehasonlíthatóság érdekében, a kutatások célcsoportja részben azonos volt. A fejezetben rövid összefoglaló mutatja be az indikátorok kiválasztásának elméleti hátterét.

A koncepciók részletes elemzése az indikátorok alapján

A méretben és tartalomban is nagyon különböző dokumentumok egyszerűbb és áttekinthetőbb összehasonlítása érdekében indikátorokat dolgoztunk ki, amelyek segítségével értékelhetővé váltak a tervezési dokumentumok. A fejezet részletesen bemutatja a kutatás során alkalmazott indikátorokat és azok főbb ismérveit. Az egyes indikátorokhoz pontértéket rendeltünk, majd ennek alapján végeztük el az összehasonlításukat, végül a jellemző mennyiségeket grafikusam is ábrázoltuk. Az indikátorok értékelésénél nem minőségi szempontokat vettünk figyelembe, tehát pl., hogy az

adott önkormányzat biztosítja-e az összes törvényben meghatározott szolgáltatást, hanem ennek a témakörnek a részletezését értékeltük. Szerepel-e egyáltalán az adott koncepcióban, ha igen, akkor milyen részletesen tér ki pl. arra, hogy indokolja az ellátási hiátusokat. Az elemzési szakasz a kvantitatív, a kvalitatív, illetve az on-line kutatás egységeiből képződik, és az egyes kutatási elemek összekapcsolódását is bemutatja, ahol ez releváns.

Javaslatcsomagok

A fejezetben az előző elemzések alapján körvonalazódó probléma halmazokat azonosítottuk, csoportosítottuk, majd javaslatokat fogalmaztunk meg azok lehetséges feloldására. Igyekeztünk a valóság talaján maradni, és ahol lehetséges volt, ott a jelenlegi törvényi szabályozás mellett fogalmaztunk meg ajánlásainkat. Azokban az esetekben, ahol pont a törvényi szabályozás alkotta a megvalósítás korlátját, egyszerűbb módosítási indítványokat is megfogalmaztunk. (pl. felülvizsgálati idő kiterjesztése....stb.) A könnyebb olvashatóság és áttekinthetőség érdekében szürke kiemelést használtunk, amelyben összefoglaltuk az egyes témák legfontosabb ismérveit, és az arra vonatkozó javasolt változtatásokat is.

Az önkormányzatok szolgáltatástervezését elősegítő ismeretek

A szolgáltatás tervezés legfontosabb alapeleme a szükségletek felmérése, illetve ezek minél pontosabb meghatározása. A kutatás gyakorlati hasznának növelése céljából ezt a fejezetet építettük be, amelyben könnyen olvasható elméleti és gyakorlati tudnivalókat foglaltunk össze a szükségletfelmérés témaköréből.

A gyakorlati alkalmazást kívántuk megkönnyíteni egy részletes adatbázisjegyzékkel, amely az irodalomjegyzékben is szerepelhetett volna, de így önálló blokkot alkotva, talán jobban „kézre esik” a tervezési munkát végzők részére.

Ebben a fejezetben mutatunk be egy komplett sztk. vázat, amelyet egyrészt a kutatás során feldolgozott tervezési dokumentumokból állítottunk össze, másrészt felhasználtuk a felmérések során nyert információkat, és a SZMI-ben rendezett workshop-on elhangzottakat is.

7. Felhasznált irodalom

Earl Babbie: A társadalomtudományi kutatás módszertana. Budapest, Balassi Kiadó, 1998

Klaus Krippendorff: A tartalomelemzés módszertanának alapjai. Budapest, Balassi Kiadó, 1995.

Kenyeres László- Mészáros Zoltán: Kábítószerkép a nyomtatott sajtóban. In: Médiakutató, 2005 ősz

Török Gábor: A média és a politikai napirend. In: Marketing & menedzsment, 2002. 1. szám, 12-16.

Antal Zsuzsanna: Nyugat-Dunántúl régió szociális helyzetének elemzése Kapocs, 2005/19, Budapest

Arany Orsolya Virág: Dél-Dunántúl régió szociális helyzetének elemzése Kapocs, 2005/18, Budapest

Goldmann Róbert: Észak-Magyarország régió szociális helyzetének elemzése Kapocs, 2005/21, Budapest

Herpainé Márkus Ágnes: Regionális szociálpolitikai helyzetelemzések. Kapocs, 2005/18, Budapest

Seres Gyöngyi: Dél - Alföld régió szociális helyzetének elemzése Kapocs, 2005/19, Budapest

Szabó Beáta: Észak - Alföld régió szociális helyzetének elemzése Kapocs, 2005/18, Budapest

Budapest Főváros, fővárosi kerületek, megyék és megyei jogú városok önkormányzatainak szociális szolgáltatástervezési koncepcióinak formai értékelése – SZMI TSZFO, Budapest 2008

Herpainé Márkus Ágnes, WÉBER László: Stratégiai tervezés és szükségletalapú tervezés- fejlesztés- módszertani támogatás rendszerének megerősítése központi, területi és helyi szinteken, kézirat, készült az SZMI TSZFO, SZMM TBI megbízásából, Budapest 2007.

Hollósi Szabolcs, GUITPRECHTNÉ Molnár Erzsébet, HERPAINÉ Márkus Ágnes,

Deák Sándor: Módszertani Útmutató kistérségi integrált humán közszolgáltatás tervezés megvalósításához, BFH Európa Kft., kézirat, készült az SZMI TSZFO, SZMM TBI megbízásából, Budapest, 2007

KÜLSŐVAT, Veszprém Megyei Önkormányzat Módszertani Otthona: Segédlet a települési önkormányzatok részére a szolgáltatástervezési koncepció elkészítéséhez, kézirat, Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium Szociális Szolgáltatási Főosztálya, Budapest-Külsővat, 2004

MINISZTERELNÖKI HIVATAL Közigazgatásfejlesztés Főosztály: Módszertani útmutató a kormányzati stratégiai tervezéshez, www.magyarorszag.hu, 2004

Neumark Tamás: Az integrált helyi jóléti rendszerek, helyi közösségek partneri együttműködése, SZOLID projekt, kézirat, Budapest, 2004

Szociális Innovációs Társulás: Módszertani ajánlás a szociális szolgáltatástervezési koncepciók megalkotásához, kézirat, 2003

Zádori Zsolt (szerk): Segédkönyv a szociálpolitika helyi kialakításához. Készült a Somogyi Szociális Projekt keretén belül, DHV Magyarország Kft, Budapest, 1998

Wéber László: Szociális menedzsment – a szociális ellátások és szolgáltatások szervezése és irányítása, kézirat, 2001

Wéber László: A helyi önkormányzatok gyakorlatának elemző áttekintése (Az állami és önkormányzati közfeladatellátásban történő civil részvétel jogi környezete, szerk. dr. Bíró Endre), EMLA Egyesület 2005.